

PROGRAM ZASEBNEGA VRTCA MONTESSORI UČNI CENTER

ZAHVALA

Program je pripravila mag. Mojca Košič, pedagoginja montessori, ki je s strokovnim znanjem in zavzetostjo vodila njegovo zasnovo ter pripravo.

K sodelovanju pri izboljšanju programa so s skrbnim pregledom ter s tehtnimi predlogi in komentarji pomembno prispevale:

- Neža Žerjal, dr.med. in pedagoginja montessori za obdobje 0-3 (Opera Nazionale Montessori),
- Lea Colner, predavateljica, ravnateljica mednarodnega dvojezičnega vrtca in šole Vittra Rösjörp International, Švedska (med letoma 2019-2024), prof. raz.pouka,
- Marjana Maslo Vidmar, pedagoginja montessori 0-6.

Idejnemu pobudniku za pripravo programa, g. Mihi Kranjcu, direktorju in ustanovitelju Zavoda MUC, izrekamo zahvalo za podporo, s katero je omogočil njegov nastanek.

Posebno priznanje namenjamo mednarodnemu združenju Montessori Avstralija za dovoljenje za uporabo njihovega kurikulumu montessori za predšolsko obdobje ter za dragoceno sodelovanje pri pripravi programa zasebnega vrtca MUC.

Kakovost programa so s svojim znanjem in izkušnjami sooblikovali tudi Mirka Vlčkova iz Montessori inštituta v Pragi ter številni drugi kolegi iz mednarodne skupnosti montessori pedagogov. Njihove izkušnje, strokovne usmeritve in nasveti so programu dali širši mednarodni okvir ter pomembno prispevali k poglobitvi njegove kakovosti.

Pomemben prispevek k nastanku programa je prispevala tudi dr. Maja Ovčak Kos z dragocenimi pravnimi nasveti in pomočjo pri razjasnitvi pravnih vprašanj ter zagotavljanju skladnosti programa z veljavnimi predpisi.

PRIZNANJE ZA UPORABO AVSTRALSKEGA NACIONALNEGA KURIKULUMA MONTESSORI (MNC)

Zavod Montessori učni center je hvaležen za izdano dovoljenje, da lahko svoj program za predšolske otroke po načelih pedagogike montessori utemelji na Avstralskem nacionalnem kurikulumu montessori (MNC¹). Priznavamo neprecenljiv prispevek ekipe mednarodnega združenja Montessori Avstralija in njihovo predanost pri zagotavljanju visoke kakovosti vzgoje in izobraževanja po metodi montessori z uporabo celovitega, na dokazih temelječega kurikuluma.

Naša zaveza pri ohranjanju temeljnih načel MNC, ob hkratni prilagoditvi slovenskemu okolju in potrebam, izraža naše spoštovanje do dela Montessori Avstralija pri razvoju tega programa. Priznavamo intelektualno lastnino Montessori Avstralija in pomembno vlogo, ki jo ima ta kurikulum pri celostnem razvoju otrok v razvojno - učnih okoljih montessori.

Z uporabo MNC kot temelja našega lastnega programa potrjujemo svojo odgovornost, da bomo ohranili njegovo integriteto in ga izvajali na način, ki spoštuje izvirno vizijo dr. Marie Montessori, hkrati pa upošteva kulturni in vzgojno - izobraževalni kontekst Slovenije.

Prav tako se strinjamo, da bomo ves čas uporabe MNC ohranjali članstvo pri Montessori Avstralija. Montessori Avstralija nam bo posredovala posodobitve MNC, kadar bodo na voljo, s čimer bomo zagotovili, da naš program ostane usklajen z najnovejšimi razvojnimi dosežki in izboljšavami.

Veselimo se nadaljnjega sodelovanja in medsebojnega učenja pri prilagajanju tega globalno priznanega modela, ki podpira razvoj prihodnjih generacij v Sloveniji.

¹ Avstralski nacionalni kurikulum montessori je prevod besedne zveze Australian Montessori National Curriculum (MNC).

KAZALO

UVOD	5
1. CILJI IN TRAJANJE PROGRAMA.....	6
1.1. NAČELA URESNIČEVANJA CILJEV PROGRAMA ZASEBNEGA VRTCA MUC	7
2. STROKOVNA IZHODIŠČA	9
2.1. OPREDELITEV PEDAGOGIKE MONTESSORI.....	9
2.1.1. Zgodovina pedagogike montessori v Sloveniji	11
2.1.2. Pedagogika montessori in vprašanje verske vzgoje v slovenskem prostoru	13
2.2. OSREDNJI KONCEPTI PEDAGOGIKE MONTESSORI	13
2.3. PRVO RAZVOJNO OBDOBJE	15
2.4. PRIPRAVLJENO OKOLJE	17
2.4.1. Razvojne priložnosti v pripravljenem okolju.....	17
2.4.2. Elementi pripravljenega okolja	19
2.5. RAZUMEVANJE OTROKOVE IGRE V PEDAGOŠKEM PRISTOPU MONTESSORI.....	23
2.6. SPLOŠNA PRIPOROČILA ZA IZVAJANJE PROGRAMA	25
2.6.1. Priprava razvojno-učnega okolja.....	25
2.6.2. Spremljanje otrokovega razvoja.....	30
2.6.3. Dnevna rutina	32
2.6.4. Nega	33
2.6.5. Postopoma od sodelovanja do samostojnosti	36
2.6.6. Hranjenje.....	36
2.6.7. Počitek in spanje	38
2.6.8. Otroci s posebnimi potrebami	38
2.6.9. Otroci priseljenci.....	39
3. NAČINI IN OBLIKE SODELOVANJA S STARŠI IN OKOLJEM.....	39
4. PODROČJA DEJAVNOSTI V VRTCU.....	41
4.1. PROGRAM MONTESSORI ZA PRVO STAROSTNO OBDOBJE (0 MESECEV DO 3 LET) ..	41
4.1.1. Razvoj gibanja.....	41
4.1.2. Jezik	44
4.1.3. Razvoj in vzgoja čutov.....	46
4.1.4. Temeljne življenjske veščine	48
4.1.5. Matematika.....	52
4.1.6. Naravoslovje, geografija in zgodovina.....	53
4.1.7. Ustvarjalna umetnost.....	53
4.2. PROGRAM MONTESSORI ZA DRUGO STAROSTNO OBDOBJE (3-6 LET).....	55
4.2.1. Temeljne življenjske veščine v hiši otrok	55
4.2.2. Razvoj in vzgoja čutov.....	59
4.2.3. Jezik	63
4.2.4. Matematika.....	70
4.2.5. Kulturološki predmeti: naravoslovje, geografija in zgodovina	76
4.2.6. Ustvarjalna umetnost.....	84
4.2.7. Osebni razvoj, zdravje in športna vzgoja	90
4.2.8. Tuj jezik	95
4.2.9. Digitalne tehnologije za otroke od tretjega do šestega leta	95
5. ZAGOTAVLJANJE KAKOVOSTI IZVAJANJA VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA DELA PO PROGRAMU ZASEBNEGA VRTCA MUC	97
6. LITERATURA IN VIRI.....	99
6.1. LITERATURA	99
6.2. VIRI.....	102

UVOD

Program zasebnega vrtca Montessori učni center (MUC) je zasnovan na posebnih pedagoških načelih montessori.

Pri pripravi programa smo izhajali iz vsebine in pristopov avstralskega nacionalnega kurikulumu montessori, ki ga je izdalo mednarodno združenje Montessori Australija in za katerega je vlagatelj programa Montessori učni center, zavod za celostni razvoj otrok in staršev dne 25. oktobra 2025 pridobil dovoljenje za uporabo le tega v Sloveniji. Gre za mednarodno priznani kurikulum montessori, ki je skupen ustanovam montessori po vsem svetu. Predstavljen je kot pregled pedagoških načel, na katerih temelji praktično delo v ustanovah montessori, načel, oblikovanih na podlagi pionirskih raziskav in uvidov dr. Marie Montessori.

Čeprav je kurikulum montessori oblikovan za mednarodno uporabo, je program zasebnega vrtca MUC, predstavljen v tem dokumentu, v nekaterih ozirih podrobneje prilagojen slovenskemu okolju in potrebam. Pri oblikovanju prilagoditev programa slovenskemu okolju smo se oprli na zakonodajno, normativno in kurikularno ureditev predšolske vzgoje v Sloveniji kot tudi na raznolike prakse delovanja vrtcev po pedagoških načelih montessori v Sloveniji in tujini.

Program zasebnega vrtca vsebuje:

- **ime in opredelitev programa,**
- **strokovna in pravna izhodišča programa,**
- **cilje programa,** ki izhajajo iz Zakona o vrtcih, Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, Kurikuluma za vrtce ter posebnosti pedagoškega pristopa,
- **trajanje in organizacijo programa,** vključno z oblikami izvajanja, starostnimi skupinami in organizacijo dela,
- **vzgojna področja oziroma področja dejavnosti,** skladno z mednarodnim kurikulumom montessori za vrtce (gibanje, jezik, vzgoja čutov, praktično življenje, umetnost, kultura, matematika), ter način njihovega uresničevanja,
- **pedagoška načela in metode dela,** vključno z vlogo otroka, vzgojitelja in pomočnika ter organizacijo vsakodnevnega življenja v vrtcu,
- **spremljanje otrokovega razvoja** in dokumentiranje napredka,
- **evalvacijo programa in samoevalvacijo vrtca,** namenjeno zagotavljanju in izboljševanju kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela,
- **vključevanje otrok s posebnimi potrebami** in zagotavljanje inkluzivnega okolja;
- **načine in oblike sodelovanja s starši in širšim okoljem,**
- **kadrovske, prostorske in materialne pogoje** za izvajanje programa v skladu z veljavno zakonodajo in specifikami pedagoškega pristopa montessori,
- **posebnosti programa,** ki izhajajo iz posebnih pedagoških načel, pri čemer je zagotovljena enakovrednost ciljev in vsebine s programi javnih vrtcev.

V programu se izraz “vzgojiteljica” uporablja kot strokovni, krovni izraz za vse, ki v vrtcu opravljajo vzgojno-izobraževalno delo (vzgojiteljica predšolskih otrok - pomočnica vzgojiteljice, vzgojiteljica predšolskih otrok za zgodnjo obravnavo, vzgojiteljica za komunikacijo v slovenskem znakovnem jeziku, vzgojiteljica za delo z gluhoslepimi), ne glede na spol ali specifično strokovno vlogo. Izraz je uporabljen zaradi ustaljene rabe v strokovnem in zakonodajnem jeziku.

1. CILJI IN TRAJANJE PROGRAMA

Program zasebnega vrtca sledi ciljem vzgoje in izobraževanja, opredeljenimi v 2. členu Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI), ciljem predšolske vzgoje, opredeljenimi v 4. členu Zakona o vrtcih in ciljem Kurikuluma za vrtce, ki je bil sprejet 20. 2. 2025 na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje.

V skladu s posebnimi pedagoškimi načeli vrtca smo zgoraj navedenim ciljem dodali še cilje, ki izhajajo iz pedagogike montessori:

- vsem otrokom zagotavljati spodbudno pripravljeno okolje, ki omogoča njihov optimalni razvoj v skladu s pedagoškimi načeli montessori,
- ustvarjati pogoje za celostni razvoj otroka - čustveni, socialni, gibalni in kognitivni - ter omogočati raznolike izkušnje, ki vodijo v pridobivanje novih spretnosti in znanj,
- omogočiti otrokom, da raziskujejo in se igrajo v svojem tempu, v skladu s svojimi zanimanji, občutljivimi obdobji, srkajočim umom in razvojnimi potrebami,
- podpirati otrokovo samostojnost, samoiniciativnost in sposobnost odločanja,
- ohranяти in krepiti otrokovo naravno željo po učenju, raziskovanju in odkrivanju,
- spodbujati socialni razvoj, v katerem se otroci učijo živeti z drugimi, sodelovati, razvijati empatijo in reševati konflikte na spoštljiv način,
- podpirati oblikovanje pozitivnih odnosov ter spodbujati spoštovanje do sebe, drugih ljudi, narave in širšega okolja,
- zagotoviti ljubeče, varno, skrbno, spoštljivo in čustveno stabilno okolje, ki pri otrocih krepi zadovoljstvo, zdravo samopodobo in občutek pripadnosti,
- spodbujati strokovno rast, dodatna izobraževanja in reflektivno prakso, ki prispevajo h kakovosti dela z otroki in v kolektivu,
- graditi kulturo sodelovanja, medsebojne pomoči in odprte komunikacije v celotnem kolektivu,
- s starši graditi odnos zaupanja, medsebojnega spoštovanja in odprte komunikacije,
- staršem nuditi strokovno podporo pri razvoju otroka, jim posredovati vpogled v pedagogiko montessori in jih vključevati v skupni proces vzgoje in izobraževanja,
- spodbujati partnersko sodelovanje med vrtcem in družino, saj je otrokova dobrobit skupen cilj,
- ustvarjati priložnosti za medgeneracijsko povezovanje, ki bogatijo socialne izkušnje otrok ter prispevajo k razvoju sočutja, odprtosti in spoštovanja do drugih.

Zasebni vrtec MUC lahko izvaja dnevne, poldnevne ali krajše programe in so namenjeni otrokom od 11. meseca starosti do vstopa v šolo.

1.1. NAČELA PROGRAMA ZASEBNEGA VRTCA MUC

Načela programa predstavljajo temeljna strokovna izhodišča pedagogike montessori, ki usmerjajo načrtovanje in izvajanje vzgojno-izobraževalnega dela ter omogočajo uresničevanje zastavljenih ciljev programa.

Temeljna načela pedagogike montessori so bila oblikovana na podlagi več kot stoletnega opazovanja dejavnosti otrok in spremljanja prakse v razvojno - učnih okoljih montessori na najrazličnejših koncih sveta. Teorija je torej osnovana na temeljih več desetletij dolge prakse.

V nadaljevanju povzemamo osem načel vzgoje in izobraževanja po pristopu montessori, ki jih je prepoznala in v svoji raziskavi objavila Lillard (2008)²:

1. **Gibanje in spoznavanje sta tesno prepletena.** Učenje poteka skozi gibanje in aktivno delovanje. Otrok razvija mišljenje preko konkretnih izkušenj in rokovanja z materiali, pri čemer ima gibanje ključno vlogo v kognitivnem razvoju.

Maria Montessori je izhajala iz spoznanja, da otroci svoje misli najprej izražajo z dejanji in uporabo rok, še preden jih znajo ubesediti. Pri tem se je njeno razumevanje ujemalo tudi z ugotovitvami Jeana Piageta, ki je poudarjal povezavo med razvojem mišljenja in delovanjem. Montessori je menila, da sta pri majhnih otrocih gibanje in mišljenje neločljivo povezana, skoraj kot en sam proces. Čeprav je Piaget to povezavo večinoma umeščal v zgodnje, senzomotorično obdobje razvoja, je Montessori verjela, da ostaja tesna povezanost med gibanjem in mišljenjem prisotna tudi kasneje v otroštvu. Na tej osnovi je oblikovala svoj pedagoški pristop, v katerem ima aktivno delo z materiali ključno vlogo pri učenju. Sodobne psihološke raziskave vse bolj potrjujejo tovrstno razumevanje, saj kažejo, da gibanje pomembno prispeva k razvoju mišljenja in spoznavnih procesov (Lillard, 2008: 30)

2. **Svobodna izbira.** Otrok ima možnost izbire dejavnosti, materialov, trajanja dela in sodelovanja, znotraj jasno strukturiranega in varnega okolja. Takšna svoboda spodbuja odgovornost, samodisciplino in notranjo urejenost.

Montessori je izpostavljala, da otroci najbolje napredujejo v okolju, kjer imajo možnost izbire in občutek nadzora nad svojimi dejavnostmi. Razvoj je razumela kot proces postopnega osamosvajanja, pri katerem otrok vse bolj prevzema pobudo in odgovornost za svoje delovanje. Razvojno - učno okolje je pri tem skrbno strukturirano in postavlja jasne meje, znotraj katerih imajo otroci prostor za samostojno odločanje – npr. pri izbiri dejavnosti, trajanju dela in sodelovanju z drugimi. Tudi sodobne psihološke raziskave kažejo, da takšna kombinacija urejenega okolja in možnosti izbire pozitivno vpliva na otrokovo učenje ter njegovo psihološko dobrobi (Prav tam).

3. **Interes.** Učenje izhaja iz otrokovega interesa, ki je lahko notranji ali situacijsko spodbujen. Vzgojitelj pripravlja okolje in dejavnosti na način, ki spodbuja radovednost in aktivno raziskovanje.

Tretje načelo poudarja, da je učenje najučinkovitejše takrat, ko izhaja iz otrokovega interesa. Ta je lahko notranji in bolj trajen, na primer kadar otroka dalj časa privlači določena tema, ali pa se pojavi kot odziv na konkretne situacije in dejavnosti v okolju. Pristop montessori upošteva tudi razvojno pogojena zanimanja, ki se značilno pojavljajo v določenih obdobjih. Tako imajo na primer mlajši otroci izrazito željo po usvajanju jezika. Maria Montessori je pri tem opazila, da otroci močno težijo k poimenovanju stvari okoli sebe, zato jim je v zgodnjem obdobju namenjena bogata jezikovna spodbuda in širjenje besedišča.

² Lillard, Angelline Stoll (2008): Montessori: the science behind the genius. Oxford University Press, Inc.

- 4. Izogibanje zunanjemu nagrajevanju.** Otrokovo učenje temelji na notranji želji po raziskovanju in odkrivanju. Program se izogiba uporabi zunanjih nagrad in spodbuja razvoj koncentracije, vztrajnosti ter zadovoljstva ob dosežku.

Dr. Montessori je menila, da lahko zunanje nagrade, kot so ocene ali simbolične pohvale, preusmerijo otrokovo pozornost stran od same dejavnosti in s tem zmanjšajo njegovo zbranost. V njenem pristopu ima osrednjo vlogo prav sposobnost dolgotrajne in poglobljene koncentracije. Opazovala je, da so otroci sposobni večkrat zapored ponavljati isto nalogo in pri tem ohranjati visoko raven osredotočenosti, kar je presegalo tedanja pričakovanja o njihovih zmožnostih. Mlajši otroci lahko že zgodaj vzdržujejo zbranost približno pol ure, kasneje pa se ta čas še bistveno podaljša, tako da se lahko posvetijo eni dejavnosti ali projektu daljše obdobje. Motivacija v takem okolju izhaja predvsem iz notranjega zadovoljstva ob delu. Tudi sodobne raziskave potrjujejo, da se zanimanje za dejavnosti, ki otroka že same po sebi pritegnejo, najboljše ohranja brez uporabe zunanjih nagrad (Lillard, 2008: 31).

- 5. Medvrstniško učenje.** Otroci se učijo drug od drugega preko opazovanja, sodelovanja in medsebojne pomoči. Socialne interakcije pomembno prispevajo k razvoju razumevanja, komunikacije in empatije.

Medvrstniško učenje se spontano razvija v skupnosti otrok, kjer so prisotne različne starosti in razvojne stopnje. Mlajši otroci opazujejo starejše pri delu z materiali, pri skrbi zase in za okolje ter pri reševanju manjših izzivov, pri čemer se učijo skozi posnemanje. Starejši otroci pa ob tem utrjujejo svoje znanje, saj ga prenašajo na druge – na primer, ko pokažejo, kako se pravilno uporablja določen material ali kako se izvede določena naloga. Takšna dinamika spodbuja naravno sodelovanje brez tekmovalnosti. Pomembno vlogo ima tudi vsakodnevna komunikacija med otroki, ki se razvija skozi skupno igro, pogovor in reševanje konfliktov. Otroci se učijo poslušati druge, izražati svoje potrebe ter upoštevati različne poglede. Ob tem razvijajo empatijo in občutek za skupnost, saj postopoma razumejo, kako njihova dejanja vplivajo na druge. Odrasli pri tem deluje kot opazovalec in usmerjevalec, ki po potrebi podpira pozitivne interakcije, hkrati pa otrokom omogoča dovolj prostora za samostojno učenje v odnosih z vrstniki.

- 6. Učenje znotraj konteksta.** Učenje v smiselnih kontekstih je pogosto globlje in bogatejše kot učenje v abstraktnih kontekstih.

Otroci se v zgodnjem otroštvu učijo predvsem preko neposrednih izkušenj, ki imajo zanje jasen pomen. V pristopu montessori so zato dejavnosti in materiali zasnovani tako, da otrok razume, zakaj nekaj počne, in kako je to povezano z njegovim vsakdanjim življenjem. Učenje ni ločeno od izkušnje, temveč je vtakano v konkretne dejavnosti, ki jih otrok sam izvaja. Ko sodelujejo v dejavnostih, kot so prelivanje vode, razvrščanje predmetov, priprava hrane ali skrb za okolje, razvijajo razumevanje skozi smiselno izkušnjo. Znanje tako ne nastaja abstraktno, ampak v povezavi s predmeti, dejanji in situacijami, ki jih otrok neposredno doživlja. Učenje je umeščeno v kontekst, ki je otroku blizu in razumljiv. Na primer, otrok pri pripravi mize ne razvija le gibalnih spretnosti, temveč tudi občutek za red, zaporedje in odgovornost. Podobno otrok pri skrbi za rastline spoznava naravne procese skozi opazovanje in aktivno sodelovanje.

- 7. Ravnovesje med svobodo in mejami.** Določene oblike interakcij med odraslimi in otroki so povezane z ugodnejšimi razvojnimi izidi otrok.

Ključno je, da odrasli postavijo jasne meje, hkrati pa otrokom omogočijo dovolj svobode znotraj teh okvirjev ter se odzivajo na njihove potrebe, ob tem pa ohranjajo visoka pričakovanja. Tak pristop spodbuja razvoj zrelosti, uspešnosti, empatije in drugih pomembnih lastnosti. Predstavlja uravnotežen način vodenja, ki združuje strukturo in podporo z zaupanjem v otrokove sposobnosti. Pristop, ki ga je zagovarjala dr. Montessori, se ujema z značilnostmi t. i. avtoritativnega sloga vzgoje, za katerega raziskave kažejo, da je povezan z zelo ugodnimi razvojnimi izidi pri otrocih. Njena priporočila za delo z otroki sovpadajo s širšimi,

raziskovalno podprtimi načini ravnanja odraslih, ki prispevajo k celostnemu razvoju.

8. **Red v okolju in umu.** Otrokom koristi, če v okolju vlada red. Urejeno, pregledno in smiselno strukturirano okolje podpira razvoj notranjega reda, koncentracije in samostojnosti ter omogoča učinkovito učenje.

Razvojno – učna okolja so zelo organizirana, tako fizično (glede razporeditve) kot konceptualno (glede na to, kako napreduje uporaba materialov). Raziskave v psihologiji kažejo, da je red zelo koristen za učenje in razvoj ter da je imela dr. Montessori prav, ko je v vzgojno – izobraževalnih ustanovah ustvarjala zelo urejena okolja. Otroci se v manj urejenih okoljih ne razvijajo tako dobro (Lillard, 2008: 33).

2. STROKOVNA IZHODIŠČA

2.1. OPREDELITEV PEDAGOGIKE MONTESSORI

Pedagoški pristop montessori, ki je v svetovnem in slovenskem prostoru že uveljavljen, v slovenskem pa vse bolj prepoznan, je v prvi polovici prejšnjega stoletja razvila italijanska zdravnica, antropologinja in pedagoginja Maria Montessori (Lillard, 2008)³. Pedagogika montessori temelji na znanstvenih opazovanjih otrok. Ni bila najprej teorija, ki bi se potem preverjala v praksi, ampak je bila najprej praksa, iz katere se je razvila znanstvena pedagogika. Maria Montessori ni imela posebnih načrtov o izobraževalni vsebini, ko je leta 1907 odprla prvo hišo otrok, temveč je opazovala otroke in s pomočjo opazovanj zasnovala pedagoški pristop, ki nosi njeno ime (Laure⁴, 2023).

Maria Montessori (1870–1952) je bila kot odraslo dekle odločena, da se ne bo izšolala za učiteljico, kot je bilo v tistem času edino sprejemljivo za ženske, ampak je želela postati zdravnica. Tako je pri 26 letih kot ena od prvih žensk v Italiji prejela diplomu iz medicine. Vendar jo je kasneje njena življenjska pot vseeno pripeljala do področja vzgoje in izobraževanja otrok.

Lastniki stanovanjskega naselja v San Lorenzu, socialno ogroženem predmestju Rima, so jo namreč prosili, da za otroke, ki so se brez nadzora potikali naokoli, se igrali na stopnicah, mazali stene in kako drugače delali nered po naselju, organizira varstvo. Za te otroke, stare od 3 do 7 let, namreč nihče ni mogel skrbeti, saj so njihovi starši delali v tovarni, starejši bratci in sestrice pa so bili v šoli. Maria Montessori je ponudbo sprejela, saj je v njej prepoznala priložnost, da znanja in izkušnje, ki jih je pridobila pri delu z otroki z različnimi stopnjami duševnih motenj na psihiatrični kliniki Univerze v Rimu, uporabi pri delu z zdravimi otroki. (Pollard, 1997)⁵. Tako je leta 1907 odprla vrtec, ki ga je poimenovala »Casa dei Bambini« (Hiša otrok). Glede na to, da so ti otroci pod njenim okriljem na izpitih dosegali enakovredne ali boljše rezultate kot otroci v navadnih šolah, se je namreč spraševala kako je to možno in da je treba vendarle nekaj spremeniti za prav vse otroke.

Delo v Hiši otrok je bil pravzaprav začetek njenega življenjskega dela. Prišla je do mnogih novih spoznanj in odkritij o otrocih. Spoznala je, da mora začeti deliti svoje izsledke raziskav z drugimi, če želi, da bo njeno razumevanje otrok na voljo tudi drugim otrokom po svetu. Zaradi velikega zanimanja za njeno delo je avgusta 1909 izvedla usposabljanje za učitelje v pristopu montessori, temu pa je v istem

³ Lillard, Angelline Stoll (2008): *Montessori: the science behind the genius*. Oxford University Press, Inc.

⁴ Laure, Maruša (2023): *Vloga glasbe in načrtovanje glasbenih dejavnosti v vrtcih montessori : doktorska disertacija*, Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru LAURE, Maruša, 2023, *Vloga glasbe in načrtovanje glasbenih dejavnosti v vrtcih montessori : doktorska disertacija* [na spletu]. Doktorska disertacija. Maribor : M. Laure. [Dostopano 2 julij 2025]. Pridobljeno s: <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?lang=slv&id=84287>

⁵ Pollard, Michael (1997). *Maria Montessori: italijanska zdravnica, ki je preobrazila sistem izobraževanja po vsem svetu*. (Prevedel Marko Dobravec.) Celje: Mohorjeva družba.

letu sledila objava njene prve knjige »Metoda montessori«⁶. Po uspešno izvedenem usposabljanju za učitelje in vzgojitelje so začele teči tudi priprave na ustanovitev šol na štirih celinah (Isaacs, 2018 v Laure, 2023). Pozitivni odzivi in publiciteta ob izidu prve knjige so spodbudili Mario Montessori, da se osredotoči na izobraževanje učiteljev in pisanje ter nadaljnje teoretsko delo.

Po smrti (1912) svoje mame je začela potovati in predavati po celem svetu. Leta 1913 je izvedla prvo mednarodno usposabljanje za učitelje iz celega sveta (Kramer, 2017)⁷. Montessorijeva je velik del časa med obema svetovnjima vojnama preživela v Evropi. V tem času je razvila ideje za izobraževanje osnovnošolskih otrok, ki so izšle okoli leta 1917 v dveh zvezkih z naslovom Napredna metoda montessori (ang. The Advanced Method).

Z namenom ohranjanja in širjenja njenih misli in dela je leta 1924 ustanovila italijansko združenje montessori: Opera Nazionale Montessori (ONM). Ker je leta 1934 odklonila sodelovanje z Mussolinijevim režimom in se uprla politizaciji svoje pedagogike, je odšla iz Italije in tako je tudi Opera prenehala delovati. Ponovno je začela delovati leta 1947 s ciljem skrbeti za razvoj in ohranjanje avtentične pedagogike montessori.⁸

Leta 1920 je Maria Montessori prvič obiskala Amsterdam in ugotovila, da je Nizozemska pripravljena sprejeti njene ideje. Nizozemska je država, kjer so šole montessori vključene v javni izobraževalni sistem in jih država financira za otroke od tretjega do enajstega leta starosti, kar staršem omogoča izbiro pri zgodnjem izobraževanju njihovih otrok (Laure, 2023). Sicer pa je pedagogika montessori vključena v javne vzgojno - izobraževalne sisteme številnih držav po svetu, v obliki javnih ali zasebnih vzgojno-izobraževalnih ustanov (vrtci, šole), ki izvajajo javno veljavni program in so delno financirane s strani države.

Na pobudo Marie Montessori je bilo leta 1929 na prvem mednarodnem montessori kongresu na Danskem ustanovljeno Mednarodno združenje montessori (AMI), ki še danes aktivno in tudi preko usposabljanj vzgojiteljev in učiteljev montessori skrbi za avtentičnost načel pedagogike montessori ter hkrati zagotavlja, da ostaja delo Marie Montessori sodobno in usklajeno z najnovejšimi spoznanji o razvoju otrok in izobraževanju. Sedež organizacije je v Amsterdamu, na Nizozemskem, v hiši, kjer je Maria Montessori delovala zadnja leta svojega življenja.

Ker je Maria Montessori preživela grozote dveh svetovnih vojn, se je zelo močno zavzemala tudi za mir na svetu in bila v času svojega življenja kar šestkrat nominirana za Nobelovo nagrado za mir⁹. Sama je namreč v vzgoji otrok videla upanje za človeštvo. Prepričana je bila, da moramo začeti pri otrocih, če si zares želimo spreminjati svet na bolje. Metoda montessori je zato tudi vzgoja za mir, v kateri je Maria Montessori oblikovala idejo o državljanu sveta, ki sprejema druge sodržavljanke v vsej njihovi različnosti. V letu 1949 je predstavnike Združenih narodov med drugim nagovorila s temi besedami: *»Če so otroci navajeni, da jim odrasli že od zgodnjega otroštva naprej pomagajo raziskovati svet preko okolja, v katerem bivajo, potem v svoji odrasli dobi ne razvijejo sovražnega odnosa do ljudi drugih kultur ali religij.«* (Košič, 2020)

Pristop montessori velja za znanstveno osnovan način vzgoje in izobraževanja, saj temelji na metodah in opazovanjih, podprtih z dokazi (Isaacs, 2014)¹⁰. Montessorijeva je bila zdravnica in znanstvenica, zato je svoje raziskovalne metode uporabila tudi pri preučevanju otrok ter iskanju najboljših načinov vzgoje in izobraževanja. Njeni prispevki izhajajo iz skrbnega in nepristranskega opazovanja naravnega otrokovega razvoja. Ugotovitve, ki jih je predstavila v svojih delih, so rezultat dolgoročnih opazovanj v

⁶ V italijanskem jeziku: Il Metodo della Pedagogia Scientifica Applicato All'Educazione Infantile Nelle Case Dei Bambini (Metoda znanstvene pedagogike aplicirana za vzgojo predšolskih otrok v Hišah otrok), ki je bila leta 1912 s prevodom poenostavljena v "Metodo montessori", kot jo poznamo še dandanes.

⁷ Kramer, R. (2017): Maria Montessori: A Biography. Diversion Books.

⁸ Spletna stran združenja Opera Nazionale Montessori: <https://operanazionalemontessori.it/chi-siamo/>

⁹ Vir: https://www.nobelprize.org/nomination/archive/show_people.php?id=6383

¹⁰ Isaacs, Barbara (2014): Bringing the Montessori Approach to your Early Years Practice. Routledge.

številnih vrtcih in šolah v različnih državah. Montessorijeva je želela, da pedagogika postane znanstvena disciplina, enakovredna drugim sodobnim znanostim, zato je zagovarjala, da vzgoja in izobraževanje ne temeljita na osebnih domnevah, ampak na preverljivih znanstvenih metodah, značilnih za eksperimentalne vede. (Laure, 2023)

Raziskave kažejo, da ob pravilni implementaciji pristop montessori v primerjavi z ostalimi pedagoškimi sistemi v enaki ali večji meri spodbuja socialne in akademske veščine otrok (Lillard in Else-Quest, 2006 v Laure 2023), še posebej na področju matematike in naravoslovja (Dohrmann idr., 2007 v Laure 2023).

Raziskava (2021) o povezavi med izobraževanjem montessori in blagostanjem v odrasli dobi je zaključila, da je »obiskovanje montessori vrta oziroma šole v otroštvu lahko verjetno vzrok za višjo raven blagostanja v odrasli dobi« (Lillard, 2021:1), in to na področjih splošnega blagostanja, angažiranosti, družbenega zaupanja in samozavesti. Meritve glede na starost, spol, raso, socialno-ekonomski položaj v otroštvu in leta obiskovanja zasebnih šol so pokazale, da »je bilo obiskovanje programa montessori vsaj dve leti v otroštvu povezano z bistveno višjo ravniyo blagostanja v odrasli dobi pri vseh štirih merjenih dejavnikih« (Prav tam). Ugotovljena razlika v blagostanju je obstajala tudi v primerjavi s posamezniki, ki so obiskovali konvencionalne šole. Nadaljnja analiza je pokazala, da »več let kot je posameznik obiskoval program montessori, višje je bilo njegovo blagostanje v odrasli dobi« (Prav tam). Raziskava torej vzpostavlja močno povezavo med zgodnjim izobraževanjem otrok in dolgoročnimi učinki v odraslosti.

Opravljene so bile tudi druge raziskave, na primer o psihološki odpornosti predšolskih otrok z in brez vključenosti v vzgojo in izobraževanja po pristopu montessori«, ki sta jo leta 2024 izvedli Elif Sezgin in Tülay Şener. Ugotovili sta, da »montessori izobraževanje pozitivno vpliva na psihološko odpornost otrok«¹¹. Tudi longitudinalne študije dokazujejo, da pristop montessori prispeva k izboljšanju več kognitivnih in čustvenih indikatorjev (v primerjavi s tradicionalnim izobraževanjem) (Lillard idr., 2017)¹². Tudi drugi članki, kot so raziskave Fleminga in Culclasurea (2023)¹³ ter Hemmena, Marksa in Browna (2023)¹⁴, ponujajo dokaze, da izobraževanje montessori vodi do močnih akademskih dosežkov.

2.1.1. Zgodovina pedagogike montessori v Sloveniji

Pedagogika montessori ima v slovenskem prostoru daljšo in bolj razvejano zgodovino, kot bi lahko sklepali na podlagi njene dejanske prisotnosti v vzgojno-izobraževalni praksi. Prvi zapisi o idejah Marie Montessori se v Sloveniji pojavijo že v prvih desetletjih 20. stoletja, vendar so bili dolgo časa omejeni predvsem na strokovno-teoretične razprave in niso vodili v sistematično oziroma institucionalno izvajanje pedagogike montessori v slovenskem prostoru.

V pedagoških revijah in strokovnih publikacijah tega obdobja, med drugim v reviji Popotnik, je bila metoda montessori predstavljena predvsem kot inovativna in reformna pedagoška ideja, umeščena v širši kontekst sodobnih vzgojno-izobraževalnih gibanj v Evropi. Leta 1926 je Viktor Rode v reviji Popotnik objavil poročilo o opazovanju dela v enem izmed nemških vrtcev montessori za otroke, stare od 3 do 6 let, v okviru članka »Impresije o sedanjem šolstvu v Nemčiji (Nadalj)«¹⁵. V isti reviji je bila objavljena tudi kritična presoja pedagogike montessori, povzeta po članku nemške specialne pedagoginje Fride

¹¹ Sezgin, E., & Şener, T. (2024). An examination of the psychological resilience of preschool children with and without Montessori education. *Review of Education*, 12, e3471. <https://doi.org/10.1002/rev3.3471>

¹² Lillard, A.S., Heise, M.J., Richey, E.M., Tong, X., Hart, A., Bray, P.P. (2017) : Montessori Preschool Elevates and Equalizes Child Outcomes: A Longitudinal Study. *Front. Psychol.*, 30 October 2017. Sec. Educational Psychology. Volume 8 - 2017 | <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01783>

¹³ Fleming, D. J., & Culclasure, B. (2023). Exploring Public Montessori Education: Equity and Achievement in South Carolina. *Journal of Research in Childhood Education*, 38(3), 459–484. <https://doi.org/10.1080/02568543.2023.2283202>

¹⁴ Hemmen, S., MARKS R., and BROWN K. (2023): Research backs the Montessori 3-year cycle. *Montessori Public*, fall 2023 (VOL. 8, #1). https://www.montessoripublic.org/wp-content/uploads/2023/11/MP_Articles-PDF_V8-1_Hemmen-Marks-Brown.pdf

¹⁵ Popotnik: časopis za sodobno pedagogiko (1926), letnik 47, številka 5/7. Jugoslovansko učiteljsko društvo, 1926, str. 86-88 in str.122-123, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-TFL87LOE>

Buchholz z naslovom »Kritika M. Montessorinega sistema«, ki je bil leta 1925 objavljen v reviji *Journal of Educational Psychology, Experimental Pedagogy and Youth Research*.

Pomemben prispevek k širšemu razumevanju pedagogike montessori v slovenskem prostoru predstavlja tudi članek o dr. Marii Montessori, ki ga je leta 1928 v reviji *Ženski svet* objavil J. Pahor¹⁶. Ti zapisi pričajo o tem, da so bile ideje Marie Montessori v Sloveniji znane in strokovno obravnavane že razmeroma zgodaj, čeprav se v tem obdobju še niso udeležile v obliki predšolskih ustanov ali šol, ki bi delovale po načelih montessori.

Po drugi svetovni vojni se je razvoj alternativnih pedagoških pristopov v Sloveniji ustavil. Kot del Socialistične federativne republike Jugoslavije je Slovenija imela močno centraliziran in ideološko usmerjen izobraževalni sistem z enotnimi učnimi načrti. Zasebne, eksperimentalne in alternativne oblike vzgoje in izobraževanja, med njimi tudi pedagogika montessori, niso imele možnosti za institucionalni razvoj. V tem obdobju pristop montessori ni bil prisoten ne v pedagoški praksi ne v sistematični strokovni pedagoški razpravi v slovenskem prostoru.

Ključen prelom je nastopil po osamosvojitvi Slovenije leta 1991. Novi družbeni, politični in pravni okvir je temeljil na načelih pluralizma, demokratizacije in večje odprtosti do mednarodnih pedagoških tokov. Zakonodaja na področju vzgoje in izobraževanja, sprejeta v devetdesetih letih, je omogočila ustanavljanje zasebnih vrtcev in šol ter priznala programe, ki temeljijo na posebnih pedagoških načelih. S tem je bil prvič vzpostavljen pravni in sistemski prostor, v katerem je pedagogika montessori lahko prešla iz teoretične razprave v dejansko pedagoško prakso.

Leta 2002 je bil v Ljubljani odprt prvi vrtec po pedagoških načelih montessori v Sloveniji - Angelin vrtec. Ustanovile so ga sestre uršulinke preko svojega zavoda Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo¹⁷. Ta dogodek predstavlja začetek kontinuiranega razvoja pedagogike montessori v Sloveniji. V letih, ki so sledila, so se postopoma odpirali novi vrtci montessori, vzpostavljena so bila prva izobraževanja pedagogov montessori (leta 2004), kasneje leta 2010 pa je bila ustanovljena tudi prva osnovna šola montessori, ki je bila vključena v javno mrežo izobraževalnega sistema. S tem je pedagogika montessori v Sloveniji postala del legitimnih in sistemsko priznanih vzgojno-izobraževalnih možnosti.

Dolgotrajno institucionalno izvajanje pedagogike montessori v Sloveniji, katerega začetki segajo v začetek 21. stoletja, je omogočilo razvoj bogatih in raznolikih strokovnih izkušenj. Zaznamovali so jih predvsem pionirski začetki posameznikov in ustanov, ki so prispevali k temu, da se je pedagogika montessori v Sloveniji sploh začela uveljavljati v organizirani obliki. Na oblikovanje in razvoj pedagoške prakse v vrtcih montessori je pomembno vplivalo tudi izobraževanje vzgojiteljic in pedagogov.

Strokovni delavci na področju predšolske vzgoje, ki delajo v slovenskih vrtcih montessori so se s področja montessori večinoma izobraževali v Sloveniji. Le redki posamezniki so se udeležili izobraževanj ali usposabljanj pri mednarodno priznanih ustanovah v tujini (npr. AMI). V zadnjih dveh desetletjih so izobraževanja iz pedagogike montessori v Sloveniji potekala predvsem preko Inštituta montessori, ki se je pri izvajanju programov povezoval z Seton Montessori Institute iz ZDA (Chicago), kar je prispevalo k zaznavnemu vplivu ameriške tradicije pedagogike montessori v Sloveniji. Vzporedno so potekala tudi izobraževanja, ki jih je izvajal Zavod za Montessori izobraževanje v sodelovanju z ustanovo Opera Nazionale Montessori, pri čemer so se ta izobraževanja naslanjala predvsem na italijansko prakso in izkušnje montessori vrtcev v Italiji. Raznolikost teh izobraževalnih poti se odraža v različnih pedagoških poudarkih in praksah znotraj slovenskih ustanov montessori.

Razvoj pedagogike montessori v Sloveniji spremlja tudi postopno bogatenje strokovne literature s tega področja v slovenskem jeziku. Leta 1996 je v Sloveniji izšla prva knjiga o pedagogiki montessori, ki je

¹⁶ *Ženski svet* (1928), letnik 6, številka 10, str. 289-294. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-LI7AVQ4T>

¹⁷ Alič, C., Blagotinšek Z., Erhartič, K., Gale, M., Hojker Keuc, K., Iršič Žibert, M., Kovač Zupanc, M., Kušar, D., Peršolja, J., Podlogar, B., Prekovič, T., in Trbižan, M. (ur.). (2012). *Angelin vrtec 2002-2012*. Ljubljana. Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje, versko dejavnost in kulturo.

bila prevod dela, prvotno izdanega pri ustanovi Opera Nazionale Montessori. Sledila je leta 1997 izdaja biografije Marie Montessori (Maria Montessori: italijanska zdravnica, ki je preobrazila sistem izobraževanja po vsem svetu), ki jo je založila Mohorjeva družba. Leta 2006 je izšel slovenski prevod knjige Srkajoči um, tri leta pozneje pa še Skrivnost otroštva. Že leta 2018 je bila za slovenske bralce prevedena tudi knjiga Nagovori staršem (Nasveti o vzgoji priznane pedagoginje Marie Montessori). Leta 2021 je izšla prva knjiga o pedagogiki montessori Montessori za starše, ki jo je napisala slovenska avtorica, kar dodatno potrjuje, da je pedagogika montessori v Sloveniji dosegla stopnjo strokovne in kulturne umeščenosti.

2.1.2. Pedagogika montessori in vprašanje verske vzgoje v slovenskem prostoru

V slovenskem prostoru se je pedagogika montessori uveljavljala v različnih institucionalnih in vrednotnih okoljih, kar je vplivalo tudi na raznolike načine njene pedagoške uresničitve. Nekateri vrtci in šole montessori so v svoj vzgojno-izobraževalni program vključili tudi verske vsebine, med drugim katehezo Dobrega pastirja¹⁸, ki predstavlja uvajanje otrok v krščansko vero po metodi montessori. Ta praksa je v Sloveniji razmeroma razširjena in je pomembno prispevala k prepoznavnosti pedagogike montessori v javnosti.

Hkrati pa je treba jasno poudariti, da pedagogika montessori kot pedagoški pristop ni sama po sebi vezana na določeno religijo ali versko prakso. Temelji na univerzalnih razvojnih zakonitostih otroka, znanstvenem opazovanju, skrbno pripravljenem okolju ter spoštovanju otrokove osebnosti in njegove notranje motivacije za učenje. Vključevanje verskih vsebin v program montessori je zato stvar avtonomne odločitve posamezne ustanove in njenega vrednotnega izhodišča in ni pogoj za izvajanje avtentične pedagogike montessori.

Zaradi pogoste povezave med pedagogiko montessori in krščanskim okoljem se je v slovenski strokovni in širši javnosti oblikovalo prepričanje, da je izvajanje programa montessori nujno povezano z versko vzgojo. Takšno razumevanje ne odraža bistva pedagogike montessori, ki je po svoji naravi odprta, vključujoča in prilagodljiva različnim kulturnim, filozofskim in svetovnonazorskim kontekstom. Pedagogika montessori se lahko izvaja z ali brez vključevanja verskih vsebin, saj te niso sestavni ali obvezni del pedagoškega pristopa montessori. Ob tem pedagogika montessori poudarja tudi pomen otrokovega duhovnega razvoja, ki pa se lahko uresničuje na različne načine in ni nujno vezan na določeno versko tradicijo. V program zasebnega vrtca MUC ne vključujemo verskih vsebin. Duhovni razvoj otroka spodbujamo z univerzalnimi, širše zasnovanimi pristopi, ki podpirajo odprto in vključujoče vzgojno okolje.

2.2. OSREDNJI KONCEPTI PEDAGOGIKE MONTESSORI

Kurikulum montessori temelji na treh ključnih konceptih, ki predstavljajo srčiko vzgojno-izobraževalnega sistema montessori: človeška nagnjenja, razvojna obdobja in pripravljeno okolje, ki so v nadaljevanju bolj podrobneje predstavljeni.

¹⁸ Ker je Maria Montessori otroka razumela celostno, ga je pojmovala tudi kot duhovno bitje, ki v procesu odraščanja išče odgovore na temeljna vprašanja o življenju in smislu. Kot katoličanka je želela temeljna načela svoje pedagogike prenesti tudi na področje verske vzgoje otrok, vendar je ta zamisel v njenem življenju ostala neuresničena. Leta 1954, dve leti po njeni smrti, sta njeno izhodišče nadgradili njena učenka Gianna Gobbi in teologinja dr. Sofia Cavalletti, ki sta oblikovali program verske vzgoje po načelih pedagogike montessori. Program sta poimenovali Kateheza Dobrega pastirja. (Košič, 2021)

Človeška nagnjenja

Z vidika pedagogike montessori imamo vsi ljudje prirojena nagnjenja, ki nas vodijo skozi življenje, usmerjajo naš razvoj in omogočajo prilagajanje svetu. Ker so takšna nagnjenja prisotna v vseh ljudeh ne glede na starost, prostor in čas, v katerem živijo, jim je dr. Montessori nadela poimenovanje 'človeška nagnjenja'¹⁹. V nadaljevanju na kratko predstavimo najbolj univerzalna človeška nagnjenja.

Vsi ljudje imamo v sebi naravno potrebo po razumevanje sveta, zato si ga želimo raziskovati (nagnjenje k raziskovanju), vanj vstopati in v njem delovati na urejen in smiseln način (nagnjenje k orientaciji in redu). Skozi zgodovino so ljudje povsod po svetu med seboj komunicirali (nagnjenje h komunikaciji), merili svoj svet in računali količine (nagnjenje k matematični točnosti). Ljudje imamo potrebo po aktivnosti in po delu (nagnjenje k delu). Naše delo nemalokrat vključuje ponavljanje (nagnjenje k ponavljanju), kar vodi v natančnost (nagnjenje k natančnosti) in samoizmojstritev (nagnjenje h kontroli napake). Ljudje smo nagnjeni tudi k temu, da si predstavljamo nekaj, kar ni v neposrednem stiku z našimi čuti (sposobnost domišljije in predstavljanja). Svojo domišljijo bogatimo z vse širšim znanjem in izkušnjami, ki jih razvrščamo in povezujemo v smiselne celote (nagnjenje k abstraktnemu razmišljanju). Prav te abstraktne predstave pa nato postanejo temelj človeškega razumevanja, razmišljanja in presojanja – omogočajo nam, da svet ne le doživljamo, ampak si ga tudi smiselno razlagamo.

Pedagogi montessori z namenom optimizacije učenja in razvoja upoštevajo ta nagnjenja pri snovanju razvojno-učnih okolij za vsako posamezno razvojno raven.

Razvojna obdobja

Maria Montessori je dejala: *»Če razumemo, lahko pomagamo. To mora biti osnova za vzgojo in izobraževanje – pomagati človeku, da razvije, kar je v njem veličastnega, in ne, kar je v njem slabega.«* (Montessori, 2012: 7)²⁰

Pristop montessori je pomoč življenju, ker otroku na pravi način in ob pravem času pomaga, da izkoristi vse svoje zmožnosti, s katerimi se je rodil. Po besedah Marie Montessori se otrok razvija v skladu z naravnimi zakoni in naloga odraslega (starša, vzgojitelja, učitelja) je, da sodeluje z naravo in otroka pri tem razvoju podpre ter mu nudi pametno pomoč, ki jo potrebuje od nas. Le tako lahko otrok v polnosti razvije samega sebe, kot mu narekuje njegova življenjska sila. (Košič, 2020:32)

Da lahko otroku pri njegovem razvoju nudimo pravo podporo, moramo prej razumeti, kako poteka razvoj od rojstva vse do zrelosti. Šele s tem vedenjem lahko otroka na pravi način podpremo na njegovi poti do odraslega človeka in mu omogočimo, da se bo zavedal svojih kvalitete in tega, na katerih področjih se mora še razvijati naprej in kako lahko s svojim obstojem prispeva k napredku celotne družbe. (Prav tam)

Dr. Montessori je izpostavila štiri zaporedna razvojna obdobja (Montessori, 2008)²¹, ki si sledijo od rojstva do zrelosti, vsako od njih pa traja približno šest let. Otroci in mladostniki v vsakem razvojnem obdobju izkazujejo intelektualno moč, socialno usmerjenost in ustvarjalni potencial, ki je edinstven za to obdobje. Za vsako obdobje je značilen način, po katerem se otroci učijo, in je nadgradnja dosežkov predhodnega obdobja ter obenem priprava za obdobje, ki sledi. Čas in sama narava prehoda med dvema obdobjema sta različna od otroka do otroka.

- **Prvo razvojno obdobje** je obdobje od rojstva do približno šestega leta. V tem obdobju otroci raziskujejo z vsemi čuti in se učijo, kako postati funkcionalno samostojni v svojem neposrednem okolju in skupnosti. Otroci oblikujejo svoj um z vsrkavanjem vseh vidikov okolja, jezika in

¹⁹ Stephenson, Margaret Elizabeth (2000): The Human Tendencies. (NAMTA Journal 25/3 02. North American Montessori Teachers' Association. Dostopno na: <https://archives.montessori-ami.org/do/0db228bf-accd-4c56-bb54-7ea679adca10>

²⁰ MONTESSORI, Maria (2012). The 1946 London Lectures by Maria Montessori, The Montessori Series. Volume 17. Amsterdam: Montessori-Pierson Publishing Company.

²¹ MONTESSORI, M. (2008). Srkajoči um. Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo.

kulture, ki ga obdajajo preko čutil.

- **Drugo razvojno obdobje** je obdobje od približno šestega do dvanajstega leta. Razvoj se v tem obdobju osredotoča na intelektualno samostojnost, kar gre z roko v roki z razvojem moralne in socialne odgovornosti. Otroci začnejo v tem obdobju raziskovati koncepte. Uporabljati začnejo razum, abstraktno mišljenje in domišljijo, s katerimi raziskujejo in se ukvarjajo z vprašanji zakaj in kako.
- Mladostniki med **dvanajstim in osemnajstim letom (tretje razvojno obdobje)** postanejo humanistični raziskovalci, ki si prizadevajo razumeti svoje mesto v družbi in k njej tudi prispevati. Premorejo ogromno zmogljivost ustvarjalnega izražanja, njihov slog učenja pa postane bolj praktičen in eksperimentalen, s čimer se lotijo poglobljenega raziskovanja dotlej poznanih konceptov v kontekstu resničnega življenja.
- **Mladi odrasli med osemnajstim in štiriindvajsetim letom (četrto razvojno obdobje)** razvijajo specialistično znanje in veščine ter se s tem pripravljajo, da bodo zavzeli svoje mesto v družbi in postali socialno in ekonomsko samostojni.

Vsakemu razvojnemu obdobju pritiče točno določeno učno okolje montessori. Okolje montessori v vsakem razvojnem obdobju, vsebuje točno določene elemente, ki so značilni za pristop montessori, vključno s svobodo izbire in gibanjem ter s poudarkom na samostojnem raziskovanju in samousmerjenem učenju. Hkrati pa je ureditev vsakega okolja natančno prilagojena specifičnim potrebam, zanimanjem in potencialu posameznega razvojnega obdobja ter skupini otrok, ki biva v tem okolju v določenem trenutku.

V vsakem razvojnem obdobju se pojavijo obdobja, v katerih otroci izkazujejo močno zanimanje za določeno dejavnost ali določeni vidik okolja. Dr. Montessori je ta obdobja poimenovala občutljiva obdobja za učenje, zlasti v okviru zgodnjega otroštva. Občutljivo obdobje za jezik se na primer aktivira v prvem razvojnem obdobju, ki traja od rojstva do šestih let. Občutljivo obdobje za jezik je nekakšna posebna priložnost, ki otrokom omogoča, da se jezika učijo z lahkoto in veseljem. Če se otrok iz kakršnega koli razloga v tem obdobju ne nauči govoriti, se občutljivo obdobje zaključí, učenje jezika pa odtlej zahteva veliko več truda. Takšna obdobja večje dojemljivosti za učenje in potrebe otrok na posamezni stopnji razvoja se odražajo v sami ureditvi okolja montessori ter virih in dejavnostih, pripravljenih za to razvojno obdobje.

V nadaljevanju bomo podrobneje izpostavili prvo razvojno obdobje, ki je povezano s časom predšolske vzgoje v Sloveniji in delom v zasebnem vrtcu MUC.

2.3. PRVO RAZVOJNO OBDODBJE

Obdobje prvih šestih let življenja je obdobje globoke preobrazbe – otrok iz navidezno nebogljenega novorojenčka zraste v sposobnega, dejavnega in zgovornega šestletnika. V tem obdobju otrok v sebi vzpostavlja temelje za ves nadaljnji razvoj.

Značilnosti prvega razvojnega obdobja

Prvo razvojno obdobje je obdobje od rojstva do približno šestega leta. Otrok v tem obdobju postane funkcionalno neodvisen; nauči se nadzorovati svoje gibanje, komunicirati in uporabljati roke za delo. V tem obdobju otroci raziskujejo skozi čutila, s pomočjo katerih vsrkavajo vse vidike okolja, jezika in kulture ter s tem oblikujejo lasten um.

Za to razvojno obdobje je značilna prav posebna zmožnost otrok, da se učijo in vsrkavajo ogromne

količine informacij – zmožnost, ki jo pedagogi montessori imenujejo **srkajoči um**. Otroci se v tej fazi učijo na edinstven način, ki ga ni mogoče zaslediti v preostalih razvojnih obdobjih. Ne da bi se sploh zavedali, da se česar koli učijo, srkajo popolnoma vse vtise iz okolja – vtise, ki oblikujejo njihov um in intelekt ter jim omogočajo, da se prilagodijo času in prostoru, v katerem živijo.

Na tej ravni razvoja grede otroci skozi posebna obdobja povečane senzitivnosti ali izrazitega zanimanja za določen vidik okolja. Ta obdobja, ki jih pedagogi montessori imenujejo **občutljiva obdobja**, so izjemne priložnosti, v katerih otrokovo intenzivno zanimanje in spontane dejavnosti, ki jih to zanimanje podžiga, omogočajo hitro in radostno usvajanje določenih znanj in veščin. Pedagogi montessori otroka natančno opazujejo, da bi prepoznali znake občutljivih obdobj. Na podlagi opažanj izberejo najustreznejši trenutek za predstavitev določene dejavnosti, npr. za razvoj socialnih spretnosti ali za izpopolnitev gibanja in čutnih zaznav, jezika ali matematike.

Prvo razvojno obdobje je tudi čas intenzivnega telesnega razvoja. Otrok do šestega leta starosti doseže funkcionalno neodvisnost: zna govoriti in izraziti svoje potrebe; samostojno hodi, pleza, teče in skače; se prehranjuje, oblači in uporablja stranišče. Njegovo gibanje je uravnoteženo in usklajeno, skladno s tem pa izpopolnjuje tudi natančnost in spretnost uporabe rok. Dr. Montessori (1982/1949: 23)²² je poudarila, da so otrokove roke »orodje« njihove lastne inteligence. Z drugimi besedami, ko otrok razvija nadzor nad svojimi rokami, razvija tudi kognitivne spretnosti. Zakaj je pomembno, da ima otrok v okolju na voljo dejavnosti, ki ga zanimajo in pri katerih mora uporabljati roke, dr. Montessori opisuje takole:

»Da neki predmet pritegne otrokovo zanimanje, ni toliko odvisno od njegove narave, temveč od priložnosti, ki jih ima na razpolago za aktivno udejstvovanje ... ni dovolj, da je predmet zanimiv sam po sebi, temveč se mora, če naj bo otroku resnično zanimiv, podrediti njegovim motoričnim aktivnostim. Biti mora na primer dovolj majhen, da ga lahko otrok premika z enega mesta na drugo. Tedaj namreč začne otrok premikati svojo roko namesto predmeta. Otrok predmete z veseljem ustvarja in razstavlja, postavlja in prestavlja, vedno znova in znova ter vsak postopek dolgo ponavlja. Zelo lepa igrača, privlačna slika in čudovita zgodba lahko nedvomno pritegnejo otrokovo zanimanje, a če lahko otrok predmet samo gleda, poslušati ali se ga dotika, ne da bi ga smel premikati, bo njegovo zanimanje površno in bo hitro prešlo z enega predmeta na drugega. Zato je okolje urejeno tako, da spodbuja otrokovo željo po aktivnem udejstvovanju (1967/1948: 104)²³.«

Fizični razvoj spremlja tudi socialni in čustveni razvoj, ki se krepi v spodbudnem in varnem okolju, tako doma kot v okolju, pripravljenem za zgodnje otroštvo. Socialno vedenje se razvija naravno in spontano v starostno mešanih skupinah, v mikro skupnostih, značilnih za okolje montessori. V teh skupnostih imajo starejši otroci priložnost, da rahločutno opazijo potrebe mlajših, mlajši pa se lahko na starejše kadar koli obrnejo po pomoč.

Otroci se od rojstva do šestega leta učijo prek svojih čutov. S čutno zaznavo pridobivajo prve vtise in dojemanja o svetu, ki se shranijo v njegove miselne strukture. To načelo, ki ga je prvi izpostavil Aristotel, je lepo povzeto v znanem izreku: *»V umu ni ničesar, kar prej ni bilo v čutih.«*

Prvih šest let življenja je čas izjemno hitrega duševnega razvoja. Nevroznanstveniki so v zadnjih desetletjih začeli opisovati razvoj nevroloških mrež pri majhnih otrocih in na podlagi raziskav trdijo, da so možgani otroka v prvih dveh letih življenja najbolj aktivni.²⁴ V tem času se vzpostavi največ povezav med možganskimi celicami (nevroni), zato je za razvoj otrokovih potencialov pomembna prava podpora, ki jo otrok dobi v svojem družbenem in fizičnem okolju: *»Stimulativno okolje prispeva k razvoju velikega števila nevrnskih poti, rezultat česar je bogata nevrnska mreža, to pa je ključnega pomena*

²² MONTESSORI, M. 1982 [1949], The absorbent mind, 8. izd., Kalakshetra Publications, Madras, Indija.

²³ MONTESSORI, M. 1967 [1948 italijanska izdaja], The discovery of the child. Ballantine Books, New York. (Osvežena izdaja knjige The Montessori Method, prvič izdane leta 1909.)

²⁴ SHORE, Rima (1997). Rethinking the Brain. New Insights into Early Development, New York: Families and Work Institute.

za doseganje prirojenih potencialov.«²⁵

Dojenčki se rodijo z močno željo po komunikaciji in izražanju. Otroci do šestega leta že usvojijo jezik - ne le govornega, temveč tudi temeljne veščine pisanja in branja. Obenem uporabljajo 'matematični um', kar se kaže v njihovi potrebi po redu in zaporedju ter v težnji k natančnosti in točnosti. V prvih šestih letih življenja si zgradijo temelje za kasnejše učenje aritmetike in geometrije.

Otroci se torej v prvih šestih letih življenja naučijo samostojnega delovanja, nadzorovanega gibanja, sporazumevanja in osredotočenega dela. V nobenem drugem življenjskem obdobju se človek ne more več tako zlahka in učinkovito razvijati na toliko pomembnih področjih. Do šestega leta postane človek docela družbeno prilagojen svojemu času, kraju in kulturi.

Za podporo otrokovi naravni razvojni poti odrasli oblikujemo premišljeno pripravljeno okolje, ki ustreza njegovim razvojnim potrebam, spodbuja samostojnost in omogoča, da se razvojni proces odvija na organski in neoviran način.

2.4. PRIPRAVLJENO OKOLJE

Maria Montessori je zagovarjala, da okolje pomembno vpliva na otrokov razvoj. V knjigi *Skrivnost otroštva* je zapisala: »Naše izkušnje govorijo, kako zelo pomembna je vloga, ki jo pri izgradnji otrokovega uma igra okolje. Splošno znano je, da naša pedagogika okolju pripisuje tako velik pomen, da je to celo postalo osrednja točka našega pedagoškega pristopa.«²⁶

V pedagoškem pristopu montessori je okolje podporni sistem, ki otroku nudi vse potrebno za njegov razvoj. Okolje za otroka pripravi odrasli in pri tem upošteva razvojne potrebe in značilnosti otroka. Pozoren je tako na fizični del okolja kot tudi na človeški vidik okolja (interakcije z odraslimi in otroki v okolju). Okolje naj bi se z razvojem otroka spreminjalo, saj ima otrok v različnih življenjskih obdobjih različne potrebe in značilnosti.

Tudi sodobne znanstvene raziskave okolju pripisujejo velik pomen. Nevroznanstveniki pravijo, da imajo pri oblikovanju otrokovega značaja pomembno vlogo geni, a vse, kar otrok doživi v svojem okolju, globoko vpliva na razvoj njegovih možganov. Razvoj možganov je odvisen tako od genetskega potenciala, s katerim se človek rodi, kot od izkušenj, ki jih doživi v svojem okolju.²⁷

2.4.1. Razvojne priložnosti v pripravljenem okolju

Pripravljeno okolje montessori zagotavlja raznolik nabor razvojnih priložnosti, ki vključujejo gibanje, delo²⁸, ki otrokom predstavlja izziv, osredotočenost in svoboda.

Gibanje

Okolje montessori je pripravljeno z razumevanjem, da je gibanje nujno potrebno za razvoj in učenje. Otroci vse od rojstva stremijo k razvoju in izpopolnjevanju naslednjih dveh vrst gibanja:

- gibanje celotnega telesa (groba motorika);
- izpopolnjevanje gibanja roke (fina motorika) in koordinacija roka–oko.

²⁵ RAJOVIĆ, Ranko (2013): IQ otroka – skrb staršev. 1 del – Predšolsko obdobje. Mensa – NCT sistem učenja, Ljubljana: Mensa Slovenija, str. 16

²⁶ MONTESSORI, Maria (2009). *Skrivnost otroštva*. (Prevedla Apolonija Klančar Kobal.) Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo, str. 59.

²⁷ Shore, Rima (1997). *Rethinking the Brain. New Insights into Early Development*. New York. Families and Work Institute, str. 15; Blakemore, Sarah-Jayne in FRITH, Uta (2005). *The learning brain: lessons for education*. Blackwell Publishing, str. 4–5.

²⁸ V besedilu programa za dejavnost otrok uporabljam oba izraza: delo in igra. V kontekstu opredelitve pedagogike montessori večinoma uporabim besedo delo, sicer pa v preostalem besedilu programa večinoma uporabljam besedo igra.

Otroci stremijo k temu, da si pridobijo nadzor nad obema vrstama gibanja. Nadzor nad gibanjem je temeljni kamen samostojnosti, ki pa jo otroci razvijajo skozi vsa leta razvoja.

Delo

Pedagogi montessori opisujejo spontane dejavnosti otrok z besedo delo. Kadar otroci svobodno in namensko izbirajo svojo dejavnost, se popolnoma osredotočijo nanjo, da bi jo večkrat ponovili in utrdili. Med delom krepijo moč koncentracije in presoje. Takšno delo ni posledica zunanjega usmerjanja, temveč se rodi iz otrokovega zanimanja, ki je pogosto povezano z določenim občutljivim obdobjem. Dr. Montessori je tovrstno dejavnost opisala kot 'delo', da bi s tem dala veljavo namenu, ki ga otroci izkazujejo med dejavnostjo, in da bi vdihnila dostojanstvo ogromni ustvarjalni samoizgradnji, ki jo otroci opravljajo med samim delom. Razvojno - učno okolje montessori otrokom nudi veliko priložnosti za namensko delo, ki vključuje in podpira razvoj.

Osredotočenost

Ko je otrok osredotočen, integrira vse elemente svoje osebnosti – gibanje, pozornost in presojo. Obenem krepí zaupanje vase in v svojo sposobnost delovanja v svetu. Pedagogika montessori na koncentracijo gleda kot na naravno stanje otroštva, ki je ravno zaradi tega na voljo prav vsem otrokom. Sposobnost ohranjanja pozornosti, ki jo otrok ponotrani v zgodnjem otroštvu, postane dragocena lastnost, ki izjemno okrepi izobraževalno izkušnjo starejših otrok. Do globoke osredotočenosti veliko lažje pride, kadar izbiro dejavnosti usmerja zanimanje, ki je vzniknilo iz razvojne potrebe. Naloga vzgojitelja je, da otrokovo koncentracijo prepozna, jo spoštuje ter z ustrezno organizacijo prostora in poteka dejavnosti zagotovi pogoje za njeno ohranitev.

Svoboda

Otroci se od rojstva naprej poglobljeno zanimajo za vse okoli sebe. Žene jih potreba po raziskovanju sveta okoli sebe, kar služi njihovemu lastnemu razvoju. Da bi se odzvali na ta vzgib, potrebujejo svobodo za samostojno raziskovanje in odkrivanje okolja ter za popolno posvečanje vsemu, kar jih zanima, pri čemer je pomembno, da čim manj posegamo v njihove aktivnosti.

Ko je otrokom v razvojno-učnem okolju montessori omogočena svoboda, lahko po svoje razmišljajo, presojujejo ter se spoprijemajo s posledicami teh odločitev. Proste roke imajo tudi pri širjenju svoje samostojnosti in prevzemanju odgovornosti, ki pritiče njihovi stopnji samostojnosti.

V okolju montessori lahko otroci povsem svobodno:

- izbirajo dejavnosti med tistimi, ki so jim bile predhodno predstavljene,
- opravljajo posamezno dejavnost tako dolgo, kolikor jih zanima in dokler ne začutijo notranjega zadovoljstva,
- izbirajo mesto, kjer bodo opravljali delo, in osebe, s katerimi bodo sodelovali,
- komunicirajo z drugimi,
- delajo brez prekinitev,
- razvijajo svoj lastni individualni delovni vzorec.

Svoboda v okolju montessori vedno obstaja znotraj jasnega in varnega okvira. Ta okvir otroku omogoča, da svojo svobodo uporablja odgovorno ter v sožitju z drugimi. Meje so postavljene z namenom varovanja otrokove telesne in čustvene varnosti ter zagotavljanja mirnega, spoštljivega in usklajenega delovanja skupnosti. Otrokova svoboda se zato uresničuje na način, ki ne posega v svobodo drugega in ne ogroža

njega samega, drugih otrok ali okolja. Tako otroci postopno razvijajo razumevanje odgovornosti, spoštovanja in sobivanja, ki je temelj njihovega osebnega in socialnega razvoja.

2.4.2. Elementi pripravljenega okolja

Pripravljeno okolje montessori vsebuje **tri glavne elemente**:

1. skupina otrok;
2. usposobljeni odrasli (vzgojitelj montessori)
3. fizično okolje z materiali montessori.

1. Skupina otrok

Otroci se lahko celostno razvijajo le, kadar se v vrtcu počutijo varne, razumljene in sprejete. Občutek čustvene varnosti jim omogoča, da pogumno raziskujejo, izražajo svoje potrebe, gradijo odnose in se poglobljeno posvečajo dejavnostim, ki jih zanimajo.

Ključno vlogo pri tem ima pripravljen prostor, ki spodbuja raziskovanje, ustvarjanje in otrokom omogoča, da preizkušajo različne pristope in se učijo iz lastnih poskusov. Preizkušanje je naravni del učenja, ki otrokom omogoča, da preko lastne dejavnosti gradijo razumevanje kako svet in stvari v njem delujejo.

V vrtcih montessori so otroci praviloma združeni v skupine, v katerih so prisotni različno stari otroci. V takšnem okolju se lahko razvijajo kot posamezniki in hkrati kot socialna bitja. Mlajši otroci stremijo k dosežkom starejših vrstnikov, ki so jim vzor in navdih, starejši pa se učijo skrbnega, spoštljivega in odgovornega ravnanja z mlajšimi. Pogosto starejši otroci mlajše tudi učijo, kar jim omogoča, da utrdijo, preizkusijo in obnovijo znanja, ki so si jih že pridobili, mlajšim pa nudijo razlage in podporo, ki jo lahko na edinstven način poda otrok otroku.

V taki skupnosti se otroci izmenično znajdejo v vlogi mlajšega in starejšega člana skupine, kar bogati njihove izkušnje, krepí empatijo in omogoča, da doživijo različne perspektive znotraj istega okolja. Tako socialno okolje ponuja številne priložnosti za učenje in razvoj v resničnih življenjskih situacijah ter otrokom pomaga, da najdejo svoje mesto v skupnosti.

Okolja montessori so pripravljena za skupnost otrok. To pomeni, da so oblikovana tako, da spodbujajo odgovorno in skrbno ravnanje ter razvoj veščin, potrebnih za sodelovanje v skupini vrstnikov. Takšno okolje otroka naravno pripravlja na aktivno in odgovorno vključevanje v širšo družbeno skupnost.

V okolju montessori otroci ne le uporabljajo prostor, temveč ga tudi soustvarjajo in aktivno upravljajo. Ko imajo otroci občutek lastništva nad prostorom, ga spoštujejo in skrbijo zanj. Takšno soupravljanje prostora krepí njihovo pripadnost, kompetentnost in zaupanje vase ter omogoča, da se aktivno vključujejo v učenje in življenje skupnosti.

Okolja montessori se zlahka prilagajajo potrebam otrok iz različnih kulturnih in socialno-ekonomskih okolij, pa tudi otrokom z raznolikimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami. Pedagogi montessori verjamejo, da vključujoč pristop bogati celotno skupnost in koristi prav vsakemu otroku. Kurikulum je osredinjen na otroka ter zasnovan tako, da vsakemu posamezniku omogoča oblikovanje lastne razvojne in učne poti, skladno z njegovimi sposobnostmi, zanimanji in ritmom razvoja.

2. Usposobljeni odrasli (vzgojiteljica montessori)

Vzgojiteljica montessori z otrokom oblikuje topel in podporen odnos, ki ga spremlja spoštovanje otrokovih zmožnosti in individualnih razvojnih potreb.

Osnovna naloga vzgojiteljice je razumeti resnično naravo otroka in ustvariti pogoje, v katerih se njegov naravni razvojni proces lahko nemoteno odvija. Vzgojiteljica zaupa, da se bodo ob ustrezno pripravljenem okolju otrokove notranje razvojne usmeritve lahko naravno izrazile. Zmožna je pogledati onkraj otrokovega trenutnega vedenja ter prepoznati globlje razvojne potrebe, ki otroka vodijo.

Vloga vzgojiteljice v okolju montessori je povezovati otroke s pripravljenim okoljem montessori. Njena vloga v splošnem zajema:

- pripravo in vzdrževanje razvojno-učnega okolja,
- opazovanje, ki spremlja razvoj otroka in usmerja pripravo okolja,
- ustvarjanje pogojev za koncentracijo otrok,
- povezovanje otrok z dejavnostmi, ki jim predstavljajo ravno pravšnji izziv,
- omogočanje otrokom, da svobodno izbirajo in izvajajo dejavnosti, dokler njihovo zanimanje ni potešeno,
- uravnavanje dinamičnega ravnovesja med svobodo in disciplino (otrok lahko npr. svobodno izbira med dejavnostmi, ki so v prostoru na voljo, a jo po končani uporabi pospravi na svoje mesto). Zmožnost otroka, da po končani dejavnosti pospravi uporabljene pripomočke na svoje mesto, je proces, ki zahteva veliko potrpežljivosti ter ustrezno stopnjo otrokove razvojne zrelosti. Vzgojitelj se tega zaveda in ima do otrok temu primerno oblikovana pričakovanja.

Vzgojiteljica montessori v skladu z otrokovimi trenutnimi razvojnimi potrebami in zanimanji otroku predstavi nove razvojno ustrezne izzive ter mu pokaže, kako ravnati z materiali montessori. Da lahko to uspešno izvaja, mora poglobljeno poznati obseg, zaporedje in namene posameznih materialov montessori. Le tako lahko ustrezno izbere dejavnost in jo predstavi v trenutku, ko je otrok nanjo pripravljen. Kurikulum montessori za vsako posamezno razvojno obdobje vsebuje obsežen nabor dejavnosti in materialov montessori²⁹, na katerega se vzgojiteljica opira pri individualiziranem načrtovanju in izvedbi predstavitev, prilagojenih posameznemu otroku.

Strokovna usposobljenost za delo v vrtcu montessori

Vzgojiteljica montessori ima:

- izobrazbo, pridobljeno po študijskem programu za pridobitev izobrazbe najmanj prve stopnje
- zaključeno izobraževanje iz pedagogike montessori za razvojno obdobje 0-3 let (za delo v skupini otrok prvega starostnega obdobja) in/ali 3-6 let (za delo v skupini otrok drugega starostnega obdobja). Vzgojiteljice imajo praviloma pridobljeno strokovno izobrazbo pri mednarodno priznanih organizacijah, kot so Association Montessori Internationale (AMI), American Montessori Society (AMS) in Opera Nazionale Montessori (ONM). Gre za organizacije z dolgoletno tradicijo in mednarodno uveljavljenimi standardi, ki izvajajo celostne izobraževalne programe s področja pedagogike montessori. Ti programi vključujejo teoretično in praktično usposabljanje, obvezno supervizirano prakso ter izpitno preverjanje znanja, kar zagotavlja visoko raven strokovnosti in kakovosti pedagoškega dela.

Pomočnica vzgojiteljice montessori ima:

- najmanj srednjo strokovno izobrazbo ali zaključen četrti letnik gimnazije
- zaključeno krajše izobraževanje s področja pedagogike montessori, ki ga organizirajo AMI centri za usposabljanje.

Poleg temeljne strokovne pripravljenosti za delo po pristopu montessori imajo vzgojiteljice in pomočnice

²⁹ Kurikulum montessori za posamezna razvojna področja je predstavljen v poglavju Področja dejavnosti v vrtcu.

vzgojiteljice tudi ustrezna znanja s področja spoštljivega negovanja dojenčkov in malčkov. Ta znanja praviloma poglobljajo v okviru petdnevnega osnovnega tečaja spoštljive nege, ki ga organizirajo Hungarian Pikler-Lóczy Society, Pikler UK ali strokovnjaki iz Slovenije z ustreznimi izkušnjami in kompetencami na tem področju. Usposobljenost iz spoštljive nege predstavlja pomembno dopolnitev pristopa montessori pri delu z najmlajšimi otroki, saj krepi kakovost odnosa med odraslim in otrokom ter podpira otrokovo aktivno sodelovanje v procesu nege, občutek telesne in čustvene varnosti ter spoštovanje otrokovega dostojanstva.

Poleg poglobljenega poznavanja značilnosti normativnega razvoja otrok, ki ga vzgojiteljice pridobijo v okviru zgoraj navedenih izobraževanj, je pomembno tudi razumevanje posebnosti v razvoju otrok s posebnimi potrebami ter sposobnost prilagajanja pedagoškega pristopa individualnim razvojnim potrebam otrok.

Stalni profesionalni in osebni razvoj strokovnih delavcev je ključnega pomena za kakovostno izvajanje programa zasebnega vrtca MUC, saj omogoča sprotno posodabljanje strokovnega znanja, refleksijo pedagoške prakse, izmenjavo izkušenj ter nenehno izboljševanje kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela.

Osebna drža vzgojiteljice

Vzgojiteljica je v okolju montessori temelj kakovostnega pedagoškega procesa. Poleg zgoraj navedenega strokovnega znanja jo odlikujejo notranje vrline, ki otrokom omogočajo varno, spoštljivo in podporno razvojno-učno okolje. Vzgojiteljica ima velik čut za moralo, je potrpežljiva in umirjena v odnosu do otrok ter ohranja odprto držo do novih spoznanj o otroku. V tem pogledu je ponižna, kar pomeni, da se zaveda, da ne poseduje vseh odgovorov in da ni vedno tista, ki ima prav (Cuevas, 2011)³⁰. Ponižnost ji omogoča, da preseže svoje predsodke, predvidevanja in pričakovanja do otrok, ki bi lahko ovirala njeno sposobnost, da vidi njihovo pristno naravo. Njena prisotnost je dostojanstvena in uravnotežena, hkrati pa živa, zanimiva in usklajena z ritmom otrok. Takšna vzgojiteljica je zgled spoštljivega ravnanja, notranje stabilnosti in pristnega zanimanja za otrokov svet. S svojo osebnostjo ustvarja ozračje, v katerem se otroci počutijo videne, sprejete in varne, da se lahko razvijajo v svojem edinstvenem tempu.

Sposobnost opazovanja

Opazovanje je v pedagogiki montessori pomembno pedagoško orodje, ki vzgojiteljicam pomaga pri razumevanju otroka in njegovega razvoja ter je nepogrešljiv del vsakodnevnega dela z otroki in sodelovanja s starši. Hkrati predstavlja tudi temelj strokovnega razvoja vzgojiteljic in nenehnega izboljševanja metodologije dela v vrtcu.

Opazovanje je veščina, ki se je vzgojiteljica postopno priučila - najprej v času usposabljanja s področja pedagogike montessori, kasneje pa skozi praktične izkušnje ter redno izmenjavo z drugimi strokovnimi delavci v oddelku, ob podpori in vodenju bolj izkušenih strokovnih delavcev. Pomembno vlogo ima pri tem tudi pedagoška vodja, ki vzgojiteljicam nudi strokovno usmeritev, jasne smernice za opazovanje v vrtcu, možnost posveta ter podporo pri analizi opažanj.

Z opazovanjem vzgojiteljice:

- bolje spoznajo otroka, njegove individualne značilnosti, potrebe, interese in zanimanja, na podlagi katerih sprejema odločitve o tem, kako podpreti otrokova zanimanja in zadovoljevati njegove razvojno-učne potrebe

³⁰ Cuevas, E. (2007). The Spiritual Preparation of the Adult. AMI Communications, 2007, 2. Association Montessori Internationale. Spletni vir: <https://archives.montessori-ami.org/do/2e4d8bd5-18c8-499d-ad4d-cf8a11bcfd89/metadata/iiifmanifest/default.jsonld>

- vzpostavljajo globlji in pristnejši odnos z otrokom,
- se upočasnijo, ujamejo otrokov ritem ter svoje odzive prilagodijo njegovemu tempu,
- pri otroku opazijo majhne, a pomembne podrobnosti, ki razkrivajo otrokove razvojne procese,
- pripravijo okolje tako, da ustreza otrokovim razvojnim potrebam in mu omogoča samostojno delovanje,
- spremljajo otrokovo napredovanje ter z zaupanjem sprejemajo, da se razvoj odvija v njegovem lastnem ritmu, hkrati pa lahko pravočasno zaznajo morebitna odstopanja,
- otroku ponudijo priložnost, da poskusi sam, brez nepotrebnih posegov ali prekinitev,
- se zavedajo svojih občutkov in notranjih odzivov, ki jih v njih prebujajo posamezne situacije z otrokom,
- lažje ubesedijo otrokova čustva in doživljanje ter mu nudijo ustrezno podporo.

3. Fizično okolje

Del zapuščine Marie Montessori so lepa, urejena in otroku prilagojena okolja, v katerih lahko otroci skozi igro razvijajo svoje čute. Montessori je menila, da naj bi vzgojitelji otrokom v zgodnjem otroštvu ponudili resnično, delujoče orodje; otroci naj bi imeli vse materiale in opremo na dosegu roke, da jih lahko sami poiščejo in tudi pospravijo; v sobi pa naj bi vselej vladala lepota in red (Mooney 2000: 25)³¹.

Za razumevanje principov pri pripravi ustreznega in spodbudnega okolja po pedagogiki montessori, se je smiselno nasloniti na besede Marie Montessori: *»Ko govorimo o okolju imamo v mislih vse tisto, kar lahko otrok v njem svobodno izbere in uporablja toliko časa, kolikor želi; to pomeni, da okolje ustreza njegovim težnjam in potrebam po dejavnosti. Vzgojiteljica otroku sprva pomaga, da se orientira med številnimi različnimi predmeti in se nauči njihove pravilne uporabe, z drugimi besedami, uvaja ga v dejavno in urejeno življenje v okolju. Nato pa mu omogoči svobodo pri izbiri in izvajanju dela. Otroci imajo na splošno hkrati različne želje, eden se ukvarja z eno dejavnostjo, drugi z drugo, brez sporov.«*³²

Fizično okolje v vrtcu montessori zajema pohištvo in pripomočke, prilagojene velikosti in moči otrok, ter natančno oblikovane razvojne materiale, izdelane po specifičnih standardih za posamezno razvojno obdobje.

V idealnih pogojih je prostor svetel, zračen in urejen tako, da ima vsaka stvar svoje mesto, materiali pa so otrokom dostopni na odprtih, preglednih policah. Tako notranji kot zunanji prostor sta oblikovana privlačno in estetsko; pohištvo je preprosto, elegantno in dovolj lahko, da ga otroci lahko sami premikajo ali preurejajo. Uporaba barv, tekstila in dekoracije je umirjena in skladna z estetskimi vrednotami kulturnega okolja, v katerem vrtec deluje.

Načela in praksa pristopa montessori izhajajo iz opazovanja dejavnosti v skupnostih otrok v pripravljenih okoljih. Fizične, čustvene, psihološke, socialne in intelektualne potrebe otroka na vsaki stopnji razvoja določajo pripravo okolja, umestitev materialov v okolju ter omogočanje dejavnosti otrokom. Vsaka stopnja razvoja otroku ponudi edinstveno priložnost za samoizgradnjo. Nazor pedagogike montessori je, da če je otrok zmožen doseči obete in potencial svoje trenutne stopnje razvoja, obstaja veliko večja možnost, da bo izpolnil tudi svoj prihodnji potencial.

Materiali montessori

Priprava vsakega razvojno-učnega okolja montessori zajema premišljeno pripravo razvojnih materialov

³¹ Mooney, C G. 2000, Theories of childhood: An introduction to Dewey, Montessori, Erikson, Piaget and Vygotsky. Redleaf Press, St. Paul, Minnesota.

³² Montessori, Maria. 1972. The Discovery of the Child. The Random House Publishing Group.

montessori, primernih za posamezno okolje. Materiali montessori so kompleti predmetov, pri čemer je vsak komplet oblikovan v skladu z natančnimi specifikacijami.

Otrokom se na predstavitev na kratek in jedrnat način, pa vendar izjemno natančno pokaže, kako materiale uporabljati. Ko je predstavitev končana in otroci vedo, kako material uporabljati, lahko s tem materialom svobodno izvaja dejavnosti in vaje, in sicer tako dolgo, kot želi. Številni materiali so ustvarjeni tako, da otrok sam opazi napako, zato se lahko resnično uči samostojno, z minimalno pomočjo odraslega. Posledično si otroci v okoljih montessori od najzgodnejših let krepijo zaupanje v svoje sposobnosti in se učijo prevzemati odgovornost za svoje učenje.

Materiali montessori so postavljeni na odprtih policah, kjer so otrokom stalno na razpolago. Otroci lahko s police kadar koli vzamejo materiale, ki jih znajo uporabljati. Otrokom je med predstavitvijo uporabe materialov prikazano tudi, kako z njimi ravnati pazljivo in kako jih po uporabi pospraviti nazaj na ustrezno mesto. Mnogi materiali, ne pa vsi, so zasnovani za individualno uporabo, zato je v okolju za zgodnje otroštvo montessori povsem običajen prizor kopica otrok, ki z veliko vnemo in osredotočenostjo izvaja individualne dejavnosti, ki so jih izbrali sami, pri čemer drugi otroci v skupini spoštujejo njihov prostor in koncentracijo. Ko otroci nekoliko odrastejo in preidejo v osnovno šolo, se vse bolj udeležujejo skupinskega dela v učnih dejavnostih, raziskovalnih projektih, projektih celotnega razreda ali projektih v skupnosti.

2.5. RAZUMEVANJE OTROKOVE IGRE V PEDAGOŠKEM PRISTOPU MONTESSORI

V tem poglavju je predstavljeno razumevanje otrokove igre v pedagoškem pristopu montessori, ki izhaja iz temeljnih izhodišč Marie Montessori ter sodobnih strokovnih usmeritev in praks, zlasti prakse italijanskih vrtec montessori, ki so priznani s strani ONM.

V pedagoškem pristopu montessori je otrokova igra razumljena kot temeljna oblika otrokove dejavnosti in razvoja. Igra ni ločena od učenja, temveč predstavlja otrokovo delo - notranje motivirano, smiselno in razvojno usmerjeno dejavnost, prek katere otrok gradi svoje kognitivne, gibalne, socialne in čustvene zmožnosti. Razumevanje igre kot otrokovega dela je Maria Montessori jasno izrazila v svojih besedilih, kjer opozarja na pogosto zmotno dojetje igre kot neresne ali postranske dejavnosti:

»Verjetno mislite, da otroci delajo samo takrat, ko se učijo lekcij ali izvajajo preprosta opravila doma. V vsakem primeru pa da niti v enem niti v drugem ne uživajo in da so vedno željni igre. Vendar pa boste presenečeni, ko vam bom povedala, da je največji del tistega, kar imenujete »igra«, v resnici delo. Odrasli igro razumejo kot nesmiselno zaposlitev, zaradi katere so otroci zadovoljni in varni pred tem, da bi kaj užpičili. Toda, če otrokom dovolimo, da se igrajo sami, je le malo njihove dejavnosti nesmiselne... Ko je deklica zaposlena z oblačenjem in slačenjem svoje punčke, njena mama zlahka prekine njeno igro z nečim precej nepomembnim. Toda opazujte, kako se je deklica zatopila v igro. To je njeno delo, ki ga ne bi smeli prekinjati. Mali prstki postajajo vedno bolj spretni, mladi um pa se uči pomena strukture in reda, kajti punčko je potrebno obleči natančno in pravilno.« (Maria Montessori, Nagovori staršem, str. 51–54)³³. S poimenovanjem otrokove igre kot dela pedagogika montessori otrokovi igri daje velik pomen, zato tudi vzgojiteljice montessori pogosto poimenujejo otrokovo igro z besedo delo.

V publikaciji (2016) *Viaggio intorno a una Casa dei Bambini Montessori*³⁴ je o igri zapisano takole: *»Igra ima v našem vzgojno-izobraževalnem projektu pomembno vlogo, saj predstavlja izjemno orodje, s katerim se otroci pripravljajo na življenje, se urijo v medosebnih odnosih in se učijo razumeti čustva. Igra je*

³³ Montessori, Maria (2017). Nagovori staršem. Nasveti o vzgoji priznane pedagoginje Marie Montessori. Izbor člankov Marie Montessori s predgovorom Paule Polk Lillard. Didakta, Radovljica.

³⁴ Publikacija *Viaggio intorno a una Casa dei Bambini Montessori*, 2016, str. 46, 2. izdaja. Opera Nazionale Montessori

privilegiran trenutek, v katerem otroci sprejemajo izzive, tvegajo, iščejo odgovore, ne da bi se morali bati kakršnihkoli posledic. To je idealen trenutek, ko otrok spoznava samega sebe in druge, pridobiva izkušnje v varnem prostoru, v katerega lahko vstopi in ga zapusti po lastni volji. Igra pomeni tudi komunikacijo, ponavljanje, spoznavanje samega sebe, pozornost, verbalizacijo, delovanje, radovednost, gibanje, socializacijo, svobodo, posnemanje, ustvarjalnost, dramatizacijo, pravila, iznajdljivost, razlikovanje, spontanost, simbolizacijo, koordinacijo, igro vlog, spoštovanje časa, samostojnost, koncentracijo, zavzetost, učenje, odnose in harmonijo. »

Takšno razumevanje igre je široko in igro opredeljuje kot večplastno dejavnost, ki zajema različne razsežnosti otrokovega delovanja. Lahko bi rekli, da presega razumevanje otrokove igre po pristopu montessori ter vanj vključuje tudi spoznanja razvojne psihologije.

V okoljih montessori ima osrednje mesto praviloma igra z visoko strukturiranimi didaktičnimi materiali (materiali montessori). Zanje je značilno, da imajo jasno določen namen uporabe, omogočajo postopno stopnjevanje zahtevnosti ter vključujejo vgrajeno kontrolo napake. Otrok jih uporablja na specifičen in vnaprej določen način, kar mu omogoča ponavljanje, poglobljanje izkušenj ter razvoj vztrajnosti in zbranosti.

Sodobna italijanska praksa pedagogike montessori razumevanje otrokove igre pomembno razširja. Poleg materialov montessori se v razvojno-učno okolje montessori zavestno vključujejo tudi igralni materiali za hevristično in simbolno igro. S tem se priznava kompleksnost otrokovega razvoja ter raznolikost načinov, kako otrok v zgodnjem obdobju spoznava svet.

Hevristična igra otroku omogoča svobodno raziskovanje nestrukturiranih ali manj strukturiranih materialov brez vnaprej določenega cilja. Otrok skozi poskuse in napake preizkuša lastnosti predmetov, izpostavljen je raznolikim senzoričnim izkušnjam, razvija fino motoriko, koncentracijo in sposobnost samostojnega reševanja problemov.³⁵ Tovrstna igra se vsebinsko povezuje z razumevanjem otrokove igre po pedagogiki montessori, saj je vodena z otrokovo notranjo motivacijo, poteka v poglobljeni zbranosti in temelji na ponavljanju ter samostojnem odkrivanju. Vloga odraslega je v tem kontekstu predvsem opazovanje - odrasli pripravlja okolje, skrbi za varnost ter spoštuje otrokovo raziskovanje brez nepotrebnega poseganja. Največja razlika med eno in drugo vrsto igre pa je vrsta igralnega materiala – pri hevristični igri se otrokom ponudi nestrukturiran material, s katerim se otroci lahko igrajo na več različnih načinov, medtem, ko pri delu z materiali montessori otroci uporabljajo visoko strukturirane materiale, ki predvidevajo določen način uporabe in predhodno predstavitev s strani vzgojiteljice.

Pomembno mesto v italijanski praksi pedagogike montessori ima tudi simbolna igra oziroma igra vlog³⁶, v kateri otrok poustvarja izkušnje iz vsakdanjega življenja, prevzema različne vloge in skozi igro predeluje odnose, čustva ter socialne situacije. Simbolna igra spodbuja razvoj govora, socialnih spretnosti, empatije in domišljije ter omogoča otroku, da v varnem okolju raziskuje pomen odnosov in družbenih vlog. V pedagoškem kontekstu montessori je simbolna igra umeščena v pripravljeno razvojno-učno okolje, ki je sicer nekoliko prostorsko ločeno od dela oziroma igre s strukturiranimi materiali montessori.

Razširjeno razumevanje otrokove igre v italijanskem pristopu montessori temelji na interdisciplinarnih znanstvenih spoznanjih o otroštvu in zgodnjem razvoju. Ta spoznanja ne nadomeščajo pedagogike montessori, temveč jo poglobljajo in nadgrajujejo.

Pomembno vlogo pri razvoju in uveljavljanju takšnega razumevanja ima Centro Nascita Montessori³⁷, ki deluje na področju opazovanja novorojenčkov, raziskovanja zgodnjega razvoja in izobraževanja strokovnih delavcev. Njegovo delo temelji na pedagogiki montessori, hkrati pa je v stalnem dialogu s

³⁵ Hughes, A. (2016): Developing Play for the Under 3s. The Treasure Basket and Heuristic play, 3. Izdaja. Routledge, London in New York

³⁶ Več v publikacijah »Viaggio intorno a una Casa dei Bambini Montessori«. 2016, str. 45, 2. izdaja. Opera Nazionale Montessori in »Viaggio intorno a un Nido Montessori«. 2016, str. 14-16 in 42-43, 2. izdaja. Opera Nazionale Montessori

³⁷ Center je leta 1960 ustanovila Adele Costa Gnocchi (1883–1967), ena prvih učenk Marie Montessori, s katero je sodelovala že od leta 1909.

sodobnimi znanstvenimi dognanji na nacionalni in mednarodni ravni.

Razumevanje otrokove igre, predstavljeno v tem poglavju, predstavlja pomembno izhodišče tudi za program zasebnega vrtca MUC, kjer lahko zaradi geografske in strokovne bližine italijanskih praks črpamo iz bogate tradicije pedagogike montessori in njenih sodobnih interpretacij. S tem se odpira možnost celostnega, razvojno utemeljenega in sodobnega pristopa k razumevanju otroške igre v vrtcu montessori.

2.6. SPLOŠNA PRIPOROČILA ZA IZVAJANJE PROGRAMA

Poglavje vsebinsko zajema priporočila za pripravo razvojno-učnega okolja, izhodišča za spremljanje otrokovega razvoja in izvedbo dnevne rutine. Obravnava tudi ključne vidike vsakodnevne prakse, kot so nega, hranjenje, počitek in spanje, ter postopno spodbujanje otrokove samostojnosti. Namen poglavja je zagotoviti enotna, razvojno utemeljena in izvedbena izhodišča za kakovostno vzgojno-izobraževalno delo po pedagoških načelih montessori.

2.6.1. Priprava razvojno-učnega okolja

Prvo starostno obdobje

V prvem starostnem obdobju so razvojne razlike med otroki izrazitejše kot v drugem starostnem obdobju, zato se po pedagogiki montessori za otroke prvega starostnega obdobja načrtuje dve različni razvojno-učni okolji, da bi se čim boljše približali razvojnim potrebam in značilnostim otrok.

Mednarodni standardi montessori³⁸ za razvojno obdobje 0-3 let opredeljuje dve temeljni pripravljene okolji:

- **Gnezdo**³⁹, ki je namenjeno otrokom približno od 2–3 mesecev starosti do samostojne hoje (okrog 15–18 mesecev), ter
- **Skupnost malčkov**⁴⁰, ki zajema obdobje od samostojne hoje (15-18 mesecev) do približno tretjega leta starosti.

Mednarodni standardi montessori za oblikovanje razvojno-učnih okolij izhajajo predvsem iz razvojnih mejnikov otrok in poudarjajo, da se razvojne razlike znotraj posameznega starostnega razpona primarno naslavlja z ustrezno pripravo okolja, materialov, pohištvene opreme in dnevnih rutin. Pri organizaciji okolja in oblikovanju skupin imajo v pedagogiki montessori osrednjo vlogo razvojne značilnosti otrok, na podlagi katerih se oblikuje ustrezno pripravljeno okolje, ki otroku omogoča dejavnosti v skladu z njegovimi razvojnimi potrebami in trenutnimi zmožnostmi.

Razvojno učno okolje za otroke prvega starostnega obdobja (heterogena skupina otrok od 1-3 let) naj bo organizirano na način, da so v prostoru jasno razmejena, a hkrati smiselno povezana območja za otroke v starostnem obdobju od 11 mesecev do samostojne hoje (okrog 15–18 mesecev) ter za otroke od približno 18 mesecev do tretjega leta starosti. Pohištvo, materiali in dejavnosti so v posameznih prostorskih območjih prilagojeni razvojnim potrebam in zmožnostim otrok ter omogočajo individualizirano uporabo okolja glede na otrokovo stopnjo razvoja.

³⁸ Pri opredelitvi mednarodnih standardov montessori se sklicujemo na: 1) Nacionalni kurikulum za vzgojo in izobraževanje montessori, Montessori Australia Foundation Limited in 2) Global School Accrediation, Quality Areas, Standars and Indicators.

³⁹ Mednarodni naziv okolja: »Nido«.

⁴⁰ Mednarodni naziv okolja: »Infant Community«.

➤ **Pripravljeno okolje za otroke do 3 let starosti**

Okolja montessori za otroke v prvem starostnem obdobju so načrtovana tako, da lahko otrok v njem pridobi vse izkušnje, ki jih potrebuje za svoj razvoj - tako z vidika čustvenega in socialnega razvoja kot tudi gibalnega in kognitivnega.

Občutek domačnosti in varnosti

Pripravljeno okolje po pedagogiki montessori se v največji možni meri približuje domačemu okolju, ki otroku nudi stabilen in predvidljiv okvir, znotraj katerega se lahko razvija v skladu s svojimi razvojnimi potrebami.

Pripravljeno razvojno-učno okolje po principih montessori pri otroku postopno vzpostavlja občutek varnosti ter razvija občutek za red in čas. Stalnost nege in skrbi omogoča nastajanje stabilnih odnosov z odraslimi, kar je temelj otrokovega čustvenega ravnovesja in socialnega razvoja. Ob stalni prisotnosti istih oseb otrok razvija zaupanje ter občutek, da je sprejet in slišan.

Urejeno fizično okolje otroku omogoča orientacijo v prostoru in krepi njegovo notranjo urejenost. Ko otrok vsakodnevno srečuje enako razporeditev predmetov in materialov, jih prepozna, si zapomni njihovo mesto in postopno razvija zaupanje v lastne zaznavne in miselne sposobnosti.

Doslednost v poteku vsakodnevnih dejavnosti dodatno podpira občutek varnosti in samozavesti. Preko ponavljajočih se rutin otrok postopno razvija razumevanje zaporedja dogodkov in zaznavo časa. Predvidljivost dejavnosti in okolja mu omogoča, da se opira na lastne izkušnje ter gradi zavedanje, da razume svet okoli sebe. S tem se poglobljata tako občutek varnosti kot tudi občutek za red in čas, ki sta ključna za nadaljnji razvoj samostojnosti.

Dejavnosti v okoljih montessori za otroke, mlajše od treh let, izhajajo iz resničnega življenja in so tesno povezane z otrokovimi vsakodnevnimi izkušnjami. Otroku omogočajo razvoj prostovoljnega in nadzorovanega gibanja, postopno osvajanje samostojnosti pri vsakdanjih opravilih ter naraven razvoj govora.

Različni koticiki

V okolju, pripravljenem za otroke do 3 let so urejeni različni koticiki za posamezne dejavnosti, tako, da lahko več otrok hkrati izvaja individualna raziskovanja in različne dejavnosti, ki so v skladu s potrebami in izbirami vsakega posameznega otroka.

Ti koticiki so razdeljeni in organizirani⁴¹ glede na posamezne dejavnosti. Odprte in otrokom dostopne police omogočajo otrokom avtonomno izbiro med skrbno pripravljenimi materiali, ki so premišljeno razporejeni v košarah ali pladnjih in jih vzgojiteljice redno obnavljajo.

Koticiki spodbujajo zbranost in tišje oblike stikov ter pomagajo preprečevati prekomerno izpostavljenost dražljajem in stresu. Prostor, ki je zasnovan na tak način, vsakemu otroku omogoča, da v njem najde svoje mesto in je idealno okolje za to, da otroci odkrivajo druge, jih prepoznavajo, opazujejo od blizu, doživljajo bližino na nevsiljiv in neogrožajoč način, za preizkušanje prvih stikov s sovrstniki, za izkušanje prvih pogajanj - v izmenjavah igrač ali včasih celo v konfliktih.

V okolju je urejen tudi bralni koticik in koticik za umik od skupinske dinamike, kot so brlog, niša z zaveso ali nizka postelja, ki omogoča počitek, umirjanje in regulacijo čustev.

⁴¹ Za oblikovanje posameznih koticikov (hranjenje, gibanje, igra....) se lahko uporabijo nizke pregradne stene in vratca.

Razvojne potrebe in sposobnosti otrok

Vsi materiali za dejavnosti in igro so zasnovani **glede na razvojne potrebe, sposobnosti in starost vključenih otrok**. Pri pripravi okolja se upošteva, ali gre za otroka, ki že hodi in kaže zanimanje za vstavljanje predmetov v posode ali za povezovanje predmetov med seboj. Prav tako se upošteva, ali gre za nekoliko starejšega otroka, ki že govori, zna ustrezno uporabljati kompleksnejša orodja in začenja skupaj z enim ali več vrstniki organizirati simbolne igre, igre sestavljanja ali gradnje. Velika pozornost je namenjena različnim razvojnim stopnjam otrok. Vsak otrok mora imeti možnost uporabljati ustrezno okolje in materiale za dejavnosti v njem, da lahko pridobiva izkušnje, primerne njegovi starosti in zmožnostim.

Tako je npr. otrokom, ki še ne hodijo, na voljo veliko naravnih predmetov in materialov, ki jih lahko opazujejo, primerjajo, raziskujejo z usti, vonjajo, grizejo, težkajo in z njimi poustvarjajo zvoke. Raznolikost materialov, oblik, teže, velikosti in strukture predmetov otroku omogoča, da vključi prav tolikšno raznolikost občutkov, zaznav in izkušenj, znotraj katerih lahko razlikuje kontraste, razlike in stopnjevanja.

V okolju so nameščeni različni pripomočki za razvoj grobih gibalnih spretnosti, kot so nizke stopnice, klančine, tuneli, labirinti in drugi elementi, ki spodbujajo plezanje, ravnotežje, hojo in raziskovanje lastnega telesa v prostoru,

Otrok, ko shodi odkriva nove materiale in različne predmete, ki jih lahko vstavi v večje posode, škatle in predale, ki jih lahko odpira in prazni. Te dejavnosti zadovoljujejo otrokovo potrebo po odkrivanju kaj je mogoče dati v posodo, kaj lahko v njej najde, kam stvari izginejo in kako se znova pojavijo. Zbranost in nenehno ponavljanje gibov nam razkrivata, kako te dejavnosti odgovarjajo na otrokove razvojne potrebe. Te dejavnosti spodbujajo in podpirajo otrokove ročne spretnosti ter njegovo sposobnost merjenja, presojanja oblik in velikosti.

Z razvojem sposobnosti, obvladovanjem lastnega telesa, z naraščajočimi spretnostmi ter z vedno večjo zmožnostjo samostojnega dela, starejši otroci prevzemajo vedno bolj dejavno vlogo pri skrbi za okolje. Dolgo časa so imeli priložnost opazovati odrasle, kako po koncu dejavnosti pobirajo raztresene materiale, jih pospravljajo v košare in jih skrbno razporejajo na police. Zdaj pa lahko tudi otroci sami sodelujejo pri pospravljanju skupaj z odraslimi, kasneje pa bodo to zmogli opraviti tudi sami.

V vsakdanjem življenju vrtca pa obstajajo tudi drugi trenutki, v katerih so otroci lahko dejavni: otroci lahko sodelujejo pri pogrinjanju mize za kosilo, si sami vzamejo hrano v želeni količini ter si natočijo vodo. Dostop do vode je urejen premišljeno in namensko, v podporo dejavnostim praktičnega življenja in ustvarjalnim dejavnostim (npr. slikanju).

Otrokom so v koticah na voljo najrazličnejše dejavnosti: vstavljanke, sestavljanke, pari predmetov za povezovanje, dejavnosti, ki vključujejo vodo, bogato ilustrirane knjige, zbirke slik, košare z živalmi, material za risanje in slikanje itd. Več o uporabljenih igralnih sredstvih in materialih pa v poglavju 4 Področja dejavnosti v vrtcu.

Za obedovanje, igro in delo so otrokom na voljo mize in stoli različnih oblik in velikosti, prilagojeni njihovi telesni višini in gibalnim zmožnostim. Področje za hranjenje je z vratci ali drugo jasno zaznavno mejo ločeno od igralnega okolja, kar prispeva k jasni strukturi prostora in predvidljivosti dejavnosti.

Zunanje okolje

Dobro opremljena terasa in vrt sta pomemben sestavni del razvojno-učnega okolja otrok v prvem starostnem obdobju, saj omogočata gibanje, raziskovanje in učenje v neposrednem stiku z naravnim okoljem. V skladu z načeli pedagogike montessori je zunanje okolje razumljeno kot razširitev notranjega pripravljenega okolja. V obdobju od pomladi do jeseni lahko otroci velik del dneva preživijo na prostem. Terasa ob igralnici je urejena tako, da omogoča varno in spodbudno igro najmlajših otrok. Z nadstreškom,

ki praviloma pokriva celotno površino terase, je zavarovana pred neugodnimi vremenskimi vplivi, kot so dež, močno sonce ali veter.

Igrišče naj bo opremljeno z raznoliko igralno opremo, ki otrokom omogoča izbiro različnih gibalnih dejavnosti, spodbuja socialne stike ter hkrati omogoča umik v mirnejše, bolj zasebne kotičke. Pri urejanju zunanjega prostora se priporoča naravna osenčenost z zazelenitvijo.

Teren igrišča je razgiban in ponuja različne površine. Poleg trate je del vrta prekrit z naravnim kamnom ali drugim ustreznim materialom, ki zagotavlja trdno podlago in omogoča uporabo različnih prevoznih sredstev, kot so vozički za potiskanje, poganjalci in podobni pripomočki, primerni za razvoj gibalnih spretnosti najmlajših otrok.

Zunanji prostor vključuje tudi elemente, ki spodbujajo čutno raziskovanje in praktično izkušnjo, kot so peskovnik, dostop do vode ter nizka lesena korita, namenjena zasaditvi zelišč, povrtnin, cvetlic in drugih rastlin. Takšne dejavnosti otrokom omogočajo neposreden stik z naravnimi materiali, podpora razvoju fine motorike ter zgodnje izkušnje skrbi za okolje in živost narave.

Drugo starostno obdobje

V drugem starostnem obdobju so razvojne značilnosti otrok bolj poenotene, zato je po pedagogiki montessori zanje ustrezno in povsem primerno eno razvojno-učno okolje, ki celostno odgovarja razvojnim potrebam otrok med tretjim in šestim letom starosti. Mednarodni standardi montessori to okolje poimenujejo **Hiša otrok**⁴². Glede na zakonodajno in normativno ureditev, v zasebnem vrtcu MUC za drugo starostno obdobje predvidevamo oblikovanje heterogenega oddelka Hiša otrok, v katerega so vključeni otroci v starosti med 3 in 6. letom .

➤ Pripravljeno okolje za otroke od tretjega do šestega leta (Hiša otrok)

Pripravljeno okolje montessori za predšolske otroke, stare od tri do šest let, se imenuje hiša otrok. Hiša otrok je zasnovana kot domače, prijazno, estetsko privlačno in urejeno okolje, v katerem se otroci počutijo kot del 'miniaturne skupnosti', v kateri pridobivajo veščine, ki jih lahko pozneje uporabijo doma in v širšem okolju.

Urejeno okolje v hiši otrok otrokom nudi strukturo in predvidljivost, kar jim pomaga pri orientaciji tako v fizičnem prostoru hiše otrok kot tudi znotraj starostno mešane skupine. V hiši otrok se poseben poudarek namenja razvoju samostojnosti, sodelovanja in veščin za vsakodnevno življenje, s čimer otrok postopno prevzema aktivno in neodvisno vlogo v skupnosti hiše otrok.

Razvojno - učni materiali in dejavnosti v hiši otrok so zasnovani za razvoj:

- koordiniranega gibanja,
- samostojnosti,
- sposobnosti sprejemanja premišljenih odločitev,
- zmožnosti za vse dolgotrajnejšo koncentracijo,
- vse bolj izpopolnjenih čutov,
- raziskovalnega duha,
- socialnih veščin,
- veščin govorne komunikacije,
- pisnega izražanja in za gradnjo temeljev za branje iz veselja,

⁴² Mednarodni naziv okolja: »Children's house«.

- razumevanja matematičnih pojmov.

Materiali so razstavljeni na odprtih policah in tako vedno dostopni otrokom. Otroci z njimi delajo v okviru delovnih ciklov, ki naj bi v idealnem primeru trajali vsaj tri ure brez prekinitve. Tako lahko razvijejo svoj naravni ritem delovanja in počitka brez nepotrebnih prekinitvev in mu tudi sledijo.

Pripravljen okolje v hiši otrok zajema notranji in zunanji prostor. Med seboj se dopolnjujeta, otrokom pa sta na voljo ves čas. Večina materialov montessori je razporejenih v notranjem prostoru, vendar njihova uporaba ni omejena zgolj nanj. Dejavnosti praktičnega življenja se izvajajo v notranjem in zunanjem okolju. Otroci lahko z materiali za čutno zaznavanje, matematiko in jezik delajo tudi zunaj, če jih seveda uporabljajo v skladu z namenom materiala. Zunanji prostor vključuje tudi zasajeni in divje rastoči vrt, za katera skrbijo otroci in ob tem razvijajo zavedanje o pomembnosti naravnega okolja za dobrobit vseh živih bitij. Dejavnosti v zunanjem okolju v otrocih vzbudijo spoštovanje do naravnega sveta ter zavedanje njegovega pomena za dobro počutje vseh živih bitij, tudi njih samih, obenem pa otroci že začenjajo razumeti, kako pomembno vlogo igra človek pri skrbi za naravno okolje.

Pri tej starosti se predstavitve materialov montessori otrokom večinoma predajajo individualno. Ko je otroku predstavljena neka dejavnost, je ta dodana v njegov repertoar dejavnosti, ki jo lahko izvaja, zato jo odtlej lahko kadar koli samostojno izbere. Skupinske dejavnosti so manjše, zajemajo pa razširitve vaj, ki jih otroci že poznajo, ter jezikovne igre. Otroci so k skupinskim dejavnostim povabljeni, a se jih vanje ne sili. V mešanih starostnih skupinah imajo starejši otroci možnost, da si okrepijo samozavest glede svojega znanja in v skupini delujejo kot 'strokovnjaki'. Vrstniško poučevanje se zgodi, ko starejši otroci delijo znanje in večšine ter prevzamejo vlogo skrbnikov za okolje, s tem pa postanejo zgled mlajšim. Mlajši otroci v skupini najdejo številne, ki so jim pripravljene priskočiti na pomoč, ko jo potrebujejo. Navdih in motivacijo za učenje otroci dodatno črpajo iz opazovanja starejših otrok, ki z vedno novimi koraki usvajajo naprednejše vaje.

Osrednja značilnost okolja hiše otrok je svoboda izbire. Otroci se naučijo, da gre svobodna izbira z roko v roki z odgovornostjo in posledicami.

V hiši otrok je velik poudarek na razvijanju samostojnosti, sodelovanja in življenjskih veščin, ki posamezniku omogočajo, da postane samostojen in dejavno vključen član skupnosti. Na področju praktičnega življenja v hiši otrok lahko otroci na primer izbirajo med dejavnostmi, kot so priprava malice zase in za druge, pogrinjanje in pospravljanje mize ter čiščenje. Pod skrbnim nadzorom odraslih se naučijo varno in učinkovito uporabljati otrokom prilagojena orodja, vključno z noži in steklenimi predmeti. Na področju čutnega zaznavanja otroci izostrijo zaznavanje, razlikovanje in presojo. Na področju jezika in matematike se uvajajo v pismenost in matematično razmišljanje. Skozi jezikovne dejavnosti razvijajo začetne veščine pismenosti ter postopoma usvojijo tekoče pisanje in branje. Matematične dejavnosti jih vodijo od začetnega štetja in ujemanja do razumevanja številskih vzorcev, štirih osnovnih računskih operacij, dejstev o številih ter dvodimenzionalnih in tridimenzionalnih oblik. Razmerje med učitelji in otroki je v hiši otrok skrbno načrtovano tako, da otrokom nudi ravno pravšnje ravnovesje med podporo in samostojnostjo in da se odrasli ne vmešavajo preveč v dejavnosti otrok. Otroke se spodbuja, da so samozadostni in da probleme rešujejo s pomočjo vrstnikov, z minimalnim poseganjem odraslih. Na ta način otroci razvijajo samozaupanje in samospoštovanje.

Štiri glavna področja kurikuluma hiše otrok zajemajo materiale, dejavnosti in vaje, ki otroke uvajajo v vizualno umetnost, glasbo, športno vzgojo, naravoslovje, geografijo in zgodovino. Pedagogi montessori pogosto pravijo, da je hiša otrok zasnovana tako, da pripelje svet k otroku. Otroci na primer poslušajo zgodbe, se učijo pesmi in plesov iz svoje domovine in drugih delov sveta ter sodelujejo v dejavnostih s kulturo povezane vizualne umetnosti. Delajo tudi z globusi, zemljevidi, oblikami kopnega in vod ter s slikovnimi zbirkami, ki prikazujejo življenje v različnih kulturah. Tovrstno učenje o drugih kulturah je vtakano v štiri glavna področja hiše otrok in je zlasti prisotno na področju čutnega zaznavanja in jezika.

2.6.2. Spremljanje otrokovega razvoja

V pedagogiki montessori je opazovanje temeljno strokovno orodje za spremljanje otrokovega razvoja. Spremljanje razvoja temelji na sistematičnem, kontinuiranem in celostnem opazovanju posameznega otroka v njegovem naravnem okolju, v vsakodnevni situacijah in dejavnostih.

Razvoj otroka spremljamo skozi njegovo spontano dejavnost, samostojno delo z materiali montessori, socialne interakcije z vrstniki in odraslimi, komunikacijo (verbalno, neverbalno), gibanje ter vsakodnevne rutine. Posebno pozornost namenjamo znakom otrokove notranje motivacije, koncentracije, vztrajnosti, zmožnosti reševanja problemov, samostojnosti, interesov ter načinom, kako otrok izbira dejavnosti in se nanje odziva. V pedagogiki montessori je ključnega pomena tudi opazovanje otrokove pripravljenosti za določene dejavnosti oziroma t.i. občutljivih obdobj, ki usmerjajo pedagoške odločitve in prilagoditve okolja. Pri tem opazujejo posamezne otroke, skupine otrok in celotno razvojno - učno okolje.

Spremljanje razvoja poteka neprekinjeno in je vgrajeno v vsakodnevno delo vzgojiteljice. Ne gre za ločen ali občasni proces, temveč za stalno strokovno držo, ki omogoča sprotne prilagajanje vzgojno-izobraževalnega procesa. Na podlagi opazovanj vzgojiteljica načrtuje pripravljeno okolje, izbira ali prilagaja materiale in dejavnosti, oblikuje predstavitve ter presoja, kdaj otroku ponuditi podporo in kdaj se zavestno umakniti ter mu omogočiti samostojno delovanje.

Pri spremljanju razvoja se osredotočamo na otrokov napredek, močna področja in zmožnosti, hkrati pa zaznavamo tudi morebitne izzive ali odstopanja, ki zahtevajo dodatno pozornost. Pomembno je, da razvoj razumemo kot dinamičen proces, ki poteka neenakomerno in je pogojen z različnimi dejavniki. Opažanja nam služijo kot izhodišče za strokovno podporo, prilagoditve in sodelovanje s starši ter po potrebi z drugimi strokovnjaki.

Dokumentirana opazovanja omogočajo vpogled v razvoj otroka skozi daljše časovno obdobje in prispevajo k večji strokovni utemeljenosti odločitev. Hkrati predstavljajo osnovo za refleksijo vzgojiteljevega dela ter za zagotavljanje kontinuitete med posameznimi vzgojnimi obdobji.

Notranje in zunanje opazovanje

Po Eszter Mozes razlikujemo med notranjim in zunanjim opazovanjem. Zunanje opazovanje izvaja oseba, ki ni odgovorna za neposredno skrb za otroke v skupini in ni vključena v vsakodnevne vzgojne dejavnosti. To je lahko strokovni delavec vrtca, ki ga otroci dobro poznajo ali pa ga vidijo redkeje, lahko pa tudi obiskovalec, ki je vključen v izobraževanje in si s pomočjo opazovanja pridobiva nova znanja.⁴³

Namen zunanjega opazovanja je pridobiti vpogled v delovanje ustanove in v razumevanje pedagogike na splošno - v delo vzgojitelja, odnose med otroki in vzgojitelji, metodologijo dela, dinamiko skupine, uporabo igralnih sredstev, organizacijo časa ter načine soočanja z zahtevnimi situacijami. Opazovanje je lahko tudi tematsko usmerjeno (npr. v igro, gibanje, hranjenje) ali osredotočeno na posameznega otroka (npr. na njegovo čustveno stanje ali razvoj). V nekaterih primerih služi tudi zbiranju podatkov za raziskovalno delo.

Vzgojiteljica se v skupini prvega starostnega obdobja praviloma ne postavlja v vlogo zunanjega opazovalca v smislu, da bi za določen čas opustila svoje delo, se umaknila v miren del sobe ter pasivno opazovala dogajanje. Njena vloga je vloga notranjega opazovalca - aktivno je vključena v dogajanje, prisotna in odzivna je na potrebe otrok. Otroke opazuje od blizu in ves čas, med izvajanjem svojih

⁴³ Udeležba na spletnem predavanju klinične psihologinje Eszter Mózes »About observation: its importance, attitudes, objectives« v okviru večdnevnega on line seminarja *Opazovanje*, ki ga je organiziralo Pikler združenje in je potekalo od 16-25. maja 2022.

vsakodnevnih nalog, pri čemer ne opušča svojih vzgojnih, skrbniških in organizacijskih zadolžitev. Opazovanje je odnos/drža, ki ga vzgojiteljica čez čas ponotranji (postane del njene osebne drže).

Takšen način opazovanja je ključen predvsem z vidika otrok. Ti morajo imeti ves čas občutek, da se lahko na vzgojiteljico zanesejo - da je dostopna, odzivna, da skrbi za njihovo varnost, počutje in dobrobit. Za otroke je pomembno, da je vzgojiteljica prisotna v prostoru ne le fizično, temveč tudi čustveno in odnosno; da jih spremlja, podpira in se odziva na njihove potrebe. Vzgojiteljica v prvem starostnem obdobju tako ni oseba, ki bi se občasno umaknila v kot sobe, opazovala in si zapisovala, medtem ko otroci v tem času ostanejo brez njenega odzivnega spremljanja in podpore.

Po drugi strani pa se pri opazovanju v skupini drugega starostnega obdobja (poleg tudi notranjega) priporoča vloga vzgojiteljice kot zunanjega opazovalca. Otroci drugega starostnega obdobja že razvijejo večjo stopnjo samostojnosti, zmožnost razumevanja dogovorov ter sposobnost odloženega zadovoljevanja potreb. Razumejo, da vzgojiteljica za določen krajši čas ni neposredno odzivna, čeprav je fizično prisotna v prostoru, ter se v tem času zmorejo obrniti na pomočnico vzgojiteljice ali samostojno nadaljevati z dejavnostjo. Takšen način opazovanja omogoča vzgojiteljici poglobljen vpogled v otrokovo delovanje, socialne odnose in dinamiko skupine, hkrati pa ne ogroža otrokovega občutka varnosti in čustvene stabilnosti.

Smernice za zunanje opazovanje

Zunanje opazovanje je praviloma vnaprej napovedano in poteka s soglasjem opazovanih. Opazovane je potrebno predhodno seznaniti s tem, kdo bo izvajal opazovanje in s kakšnim namenom. Vzgojiteljica, ki se za določen čas postavi v vlogo zunanjega opazovalca, to vlogo jasno označi, na primer z nošenjem klobuka, posebne ogrlice ali drugega prepoznavnega znaka, s čimer otrokom sporoči, da je v tem času v vlogi opazovalke.

Opazovalec lahko opazuje tudi preko okna v vratih igralnice (na notranji strani oken so nameščene zavese). Kadar je zavesa spuščena pomeni, da v tistem času opazovanje ni mogoče.

Zunanji opazovalci, ki niso del strokovnega kolektiva vrtca, so predhodno seznanjeni z jasnimi navodili za opazovanje v vrtcu, z namenom, da je potek vzgojno-izobraževalnega dela čim manj moten ter da prisotnost opazovalcev čim manj vpliva na otroke in vzgojiteljice. Vzgojiteljica otrokom predhodno napove, da bo prišel opazovalec. Ob njegovem prihodu ga na kratko predstavi in pojasni razlog obiska. Glede na starost otrok lahko na primer reče: *»Mojca je iz Celja in študira pedagogiko montessori. Nekaj dni bo preživela pri nas, da bo videla, kako preživljamo čas v našem vrtcu.«* Pred in po opazovanju vedno sledi pogovor s strokovnim delavcem vrtca ali pedagoško vodjo vrtca.

V vrtcu se izogibamo nenapovedanim prihodom v skupino, saj ti motijo delo otrok in vzgojiteljev ter otežujejo opazovanje. Vzgojitelji med delom ostajajo osredotočeni na otroke, jim namenjajo vso pozornost in se sprotno odzivajo na njihove potrebe. Zato se znotraj skupine med seboj tudi ne pogovarjajo o stvareh, ki niso neposredno povezane z delom z otroki, temveč svojo osebno komunikacijo opravijo izven prostora skupine, v temu namenjenem času.

Dokumentiranje in delitev opazovanj

Opazovanje in dokumentiranje opazovanj sta vedno v službi razumevanja in podpore otrokovega razvoja ter strokovnemu napredku vzgojiteljev. Ključno je, da se opažanja delijo tako med kolegi kot s starši⁴⁴, saj na ta način pridobijo svojo pravo vrednost in namen.

Delitev opažanj znotraj strokovnega kolektiva vzgojiteljem omogoča, da se z izzivi soočajo iz različnih zornih kotov, preverijo ustreznost svojih interpretacij in skupaj iščejo rešitve. Strokovni dialog vodi k

⁴⁴ Več o tem v poglavju Sodelovanje s starši

večji objektivnosti, krepí strokovno refleksijo, omogoča izmenjavo dobrih praks ter ustvarja skupno strokovno kulturo znotraj vrtca. Zato je na ravni institucije pomembno vzpostaviti priložnosti za redno deljenje opažanj - s ciljem usklajevanja pristopov, izboljševanja metod dela in zagotavljanja kakovostne podpore otrokom.

Pomembna pa je delitev naših opažanj tudi s starši. Sproten in spoštljiv pretok informacij med vrtcem in starši povečuje medsebojno zaupanje, omogoča kontinuiteto vzgojnih pristopov ter staršem pomaga bolje razumeti otrokove potrebe, napredek in morebitne izzive. Opažanja se staršem delno posredujejo na govorilnih urah, delno pa v vsakodnevni komunikaciji, pri čemer si prizadevamo, da dobijo pravočasne, relevantne in strokovno utemeljene informacije.

Vzgojiteljice vodijo dokumentacijo, ki omogoča spremljanje otrokovega napredka skozi daljše časovno obdobje in zajema vsa področja razvoja, vključena v program.

Vzgojiteljica si opažanja zapisuje vsak dan, praviloma po opravljenem vzgojno - izobraževalnem delu ali med počitkom otrok. Zapisi opazovanj so lahko v obliki ročnih zapiskov v zvezkih (vsak otrok ima svoj zvezek) ali v elektronski obliki, strukturirani razpredelnici oziroma obrazcu, ki vključuje vsa področja otrokovega razvoja.

Pri dokumentiranju opazovanj je vzgojiteljica pozorna, da zapisuje zgolj dejstva ter otrokovo vedenje opisuje konkretno, natančno in brez interpretacij. Izogiba se predvidevanjem, naglim ocenam in prehitrim zaključkom. Razlaga in interpretacija sta smiselni šele, ko so zbrana večkratna opazovanja, ki omogočajo širši in zanesljivejši vpogled. Pri tem delo izhaja iz salutogenetskega pristopa, ki usmerja pozornost na otrokove zmožnosti, močna področja in razvojne potencialne, na tej podlagi pa lahko oblikuje tudi strokovne predloge, prilagoditve ali ukrepe, kar pomaga ohranjati strokovno distanco in preprečuje nepremišljene zaključke.

Pri dokumentiranju in vodenju dokumentacije o otroku vzgojiteljica varuje zaupnost podatkov, v skladu s predpisi o varstvu osebnih podatkov.

2.6.3. Dnevna rutina

Dan v vrtcu sestavljajo vsakodnevne dejavnosti, prosta izbira dejavnosti, pospravljanje, gibanje na črti/igra tišine, bivanje na prostem. Dejavnosti v vrtcu potekajo individualno, v majhnih skupinah ali v celotni skupini.

Pregled organizacije dnevnega ritma iz perspektive oblike dela z otroki⁴⁵

	prihod	zajtrk	igra	Igra in bivanje na prostem	odhod v notranje prostore	priprava na kosilo	kosilo	priprava na počitek	počitek	prebujanje	malica	igra	odhod domov	previjanje	oblačenje ⁴⁶
INDIVIDUALNO	X							X					X	X	
MANJŠE SKUPINE		X			X	X	X			X	X				X
SKUPINA			X	X								X			

⁴⁵ Po navidhu 5-dnevnega seminarja za strokovne delavce »*Respectful care and the relationship with the adult* (Spoštljiva nega in odnos z odraslim)«, ki ga je organiziralo Madžarsko združenje Pikler - Loczy med 1. in 11. februarjem 2021.

⁴⁶ Oblačenje kot del priprave na bivanje na prostem.

Ko otroci prvič stopijo v vrtec, se srečajo tudi z dnevno rutino. Prav ponavljajoče se rutinske dejavnosti jim dajejo občutek varnosti in predvidljivosti. Dnevna rutina zajema različne dele dneva in je tesno povezana z vsakodnevnimi dejavnostmi (hranjenje, počitek, preoblačenje, previjanje...) v skupini in vrtcu ter tako predstavlja pomemben del otrokovega življenja v vrtcu. Opredelimo jo lahko kot niz opravil ali dejavnosti, ki potekajo na ustaljen, otrokom znan način. Gre za element, ki je prisoten v vsak dan, vsak teden, mesec in leto ter se neprestano ponavlja v vsakdanjem dogajanju vrtca.

Čeprav deluje tiho in skoraj neopaženo, predstavlja pomemben del vzgojnega vplivanja na otroke. Otroci v vrtcu namreč velik del časa preživijo v vsakodnevnih dejavnostih, kar bistveno vpliva na njihov razvoj in počutje v vrtcu. Pogosto posredno delujejo še učinkoviteje kot učno-vzgojne vsebine, zapisane v programu, kar je posebej izpostavljeno v Kurikulumu za vrtece (2025): *»Vzgojiteljice pri načrtovanju in izvajanju kurikuluma ozaveščajo tudi prikriti kurikulum, ki zajema mnoge elemente vzgojnega vplivanja na otroka, ki niso nikjer opredeljeni, a so mnogokrat v obliki posredne vzgoje, učinkovitejši od neposrednih vzgojnih dejavnosti, ki so opredeljene v zapisanem kurikulumu.«*

Struktura dnevne rutine v vrtcu, ki otrokom ter vzgojiteljicam zagotavlja občutek predvidljivosti in varnosti, mora ostati okvirna in prilagodljiva. Ves čas je pomembno spremljati, kaj resnično podpira otrokovo dobrobit in kaj je prisotno zgolj zaradi potreb institucije.

Pomembno je, da vzgojiteljice pri dnevni rutini ohranjajo doslednost, saj se otroci, zlasti najmlajši, počutijo bolj varne, ko lahko predvidijo potek dogodkov in tako dobijo občutek nadzora nad njimi. Na ta način razvijajo tudi občutek za čas, razumevanje navad ter zaporedij v vrtcu, obenem pa iz ustaljene rutine postopoma oblikujejo sposobnost predvidevanja in načrtovanja.

Z individualiziranim pristopom vzgojiteljica omogoča čim bolj tekoče prehode med dejavnostmi, s čim manj čakanja in z možnostjo prilagoditve otrokovemu tempu. Kadar je mogoče, otrokom tudi podaljša čas, da lahko dokončajo dejavnosti, v katere so globoko zatopljeni. Dejavnostim dnevne rutine, ki zahtevajo več časa, npr. oblačenje in hranjenje, nameni ustrezno dolžino trajanja, pri tem pa upošteva starost in potrebe posameznih otrok. Optimalno organiziran dan za odrasle in otroke pomeni čim bolj tekoče prehajanje od ene do druge dejavnosti s čim manj nepotrebne čakanja za otroke.

Aktivna udeležba otrok pri vsakodnevnih dejavnostih v skupini in vrtcu predstavlja pomembno vzgojno načelo, ki otrokom omogoča, da postopoma prevzemajo odgovornost za dejanja, ki jih zadevajo. Ko sodelujejo npr. pri hranjenju, preoblačenju, pospravljanju, uporabi stranišča ali pri drugih rutinskih opravilih, dobijo priložnost, da preizkusijo svoje zmožnosti, razvijajo samostojnost ter spoznavajo svoje potrebe in meje. Takšna participacija jim daje občutek kompetentnosti in samozavesti, hkrati pa vzpostavlja odnos zaupanja med njimi in odraslim, ki zanje skrbi. Ko otrok začuti, da so njegove potrebe prepoznane in upoštevane, se okrepi njegovo zaupanje v vzgojiteljico ter se krepi njegov občutek varnosti in pripadnosti v vrtčevskem okolju.

2.6.4. Nega

Nega obsega tako večje kot manjše negovalne trenutke. Med večje sodijo previjanje, hranjenje, preoblačenje, med manjše pa umivanje obraza in rok, brisanje nosu, popravljanje oblačil, dvigovanje otroka itd. Gre za pomemben del vsakdanje prakse v vrtcu, saj negovalne situacije ponujajo dragoceno priložnost za krepitev odnosa med otrokom in vzgojiteljico ter za gradnjo občutka varnosti in zaupanja. Visokokakovostni negovalni postopki pripomorejo k oblikovanju varne navezanosti in zaupanja v odrasle osebe, ki otroke obkrožajo.

Preko nege otrok prejema sporočila o sebi, pri čimer imamo odrasli pomembno vlogo pri razvoju otrokovega zavedanja sebe in s tem posledično tudi na oblikovanje njegove samopodobe. Naš cilj mora biti, da otrok v zgodnjih letih oblikuje pozitivno samopodobo, zato je pomembno, da nega poteka na način, ki otroku potrjuje, da je slišan, sprejet, vreden in pomemben.

V kolikor je mogoče se pri osnovnih higienskih potrebah izogibamo skupinski rutini in dolgemu čakanju ter otrokom zagotovimo zasebnost v sanitarijah, tako pri uporabi stranišč kot tudi kahlice.

Glede na vrsto negovalne situacije, vzgojiteljica nego izvaja v manjši skupini otrok (3-4 otroci), v dvojicah ali posamezno. Pomembno je, da sta prostor in čas organizirana tako, da podpirata tudi individualno nego s posameznim otrokom (previjanje) ali v manjši skupini otrok (npr. oblačenje za igro zunaj).

Elementi visokokakovostne nege:

- **povabilo k negi**

Pred začetkom nege otroka vedno povabimo k sodelovanju. To storimo na način, ki ustreza konkretni negovalni situaciji in otrokovi trenutni aktivnosti. K njemu pristopimo, se spustimo na njegovo višino, vzpostavimo očesni stik in jasno povemo, kaj sledi: *»Vidim, da imaš mokro plenico. Čas je, da jo zamenjava.«* Otroku damo dovolj časa, da povabilo sprejme in v miru zaključi tisto, kar počne.

- **komunikacija**

Med nego nismo tiho, ampak z otrokom ves čas komuniciramo (verbalno in neverbalno). Komunikacija poteka v obe smeri: otroku damo čas, da se odzove, ter se na njegove besede, izraze obraza, kretnje in telesne pobude tudi sami odzovemo z besedami in/ali z dejanjem. Otroku napovemo, kaj bo naš naslednji korak v negi in mu damo čas, da se na ta korak pripravi: *»Poglej Ana, tukaj je tvoja majica in zdaj ti jo bom oblekla.«*

Negovalna situacija je naravno učno okolje za razvoj jezika, ko se otrok jezika uči (npr. imena predmetov, delov telesa, poimenovanje dejanj, otrokovih vrlin (kar je npr. otroku uspelo ipd), abstraktnih pojmov (včeraj, danes, kasneje,...) znotraj konteksta preko smiselne komunikacije z vzgojiteljico. Pomembno je, da vzgojiteljica nima monologa, ampak med njo in otrokom poteka dialog, komunikacija v obe smeri. Otrok tako jezik usvaja v naravnih, vsakodnevnih situacijah, kjer je pogovor vedno povezan s trenutno izkušnjo. Na ta način otrok skozi nego in druge rutinske interakcije spontano spoznava nove besede ter jih postopoma vključuje v svoje razumevanje in uporabo.

- **polna prisotnost med nego**

Čas in prostor v vrtcu organiziramo tako, da lahko vzgojiteljica nego izvaja individualno ali v manjši skupini otrok. Teži se k temu, da so negovalne situacije priložnost, ko otrok prejme nedeljeno pozornost vzgojiteljice, kar mu nudi čustveno oporo, hkrati pa odraslemu omogoča, da otroka bolje spozna in razume njegove potrebe.

- **vključevanje otroka v nego**

Vzgojiteljica med nego načrtno ustvarja pogoje za otrokovo aktivno vključevanje in sodelovanje. Pri tem upošteva otrokovo razvojno stopnjo, njegove spretnosti, zmožnosti in potrebo po samostojnosti ter se prilagaja njegovemu individualnemu tempu.

- **roke**

Roke vzgojiteljice imajo pri negovanju otroka izjemno vlogo. S skrbnimi, potrpežljivimi, a hkrati varnimi in odločnimi dotiki otroku sporočajo mir, varnost in spoštovanje, medtem ko grobi, nemirni in nestrpni dotiki lahko pri otroku povzročijo nelagodje ali občutek negotovosti. Preko stika z rokami otrok sprejema pomembna sporočila o svoji vrednosti in se uči zaupanja do odraslih, ki zanj skrbijo.

- **geste**

V negovalnih situacijah lahko uporabimo tudi geste, ki dopolnjujejo naše komuniciranje z otrokom pred in med nego. Z gesto odprtih rok otroka povabimo k negovanju ali k naslednjem koraku pri negovalnem postopku. Ali pa z gesto iztegnjene roke in z dvignjeno dlanjo navzgor otroku izrečemo prošnjo, da nam npr. poda kakšno stvar. Pomembno je, da gesti sledi element čakanja na otrokov odziv.

- deljena pozornost (skupna vezana pozornost)

Med devetim in petnajstim mesecem starosti se pri otrocih pojavijo vzorci vedenja, ki odražajo skupno vezano pozornost (Umek Marjanovič, 2020). Ta na novo razvita sposobnost v negovalne situacije prinese izzive sodelovanja med vzgojiteljico in otrokom, zlasti pri previjanju, ko je pozornost otroka na predmetih, drugih ali dogajanju okoli njih. Zaradi tega otroci težje ohranjajo pozornost na samo nego, zato je s strani vzgojiteljice potrebna velika mera razumevanja ter prilagajanja poteka nege. Otrok naj ima npr. možnost, da se previja tudi v drugačnem položaju kot le na hrbtu, lahko mu ponudimo izbiro (modra ali rdeča majica), sledimo njegovemu zanimanju tako, da si skupaj z njim ogledamo predmet, ki ga pritegne, vendar ga pri tem vedno znova nežno vračamo nazaj v negovalno situacijo.

- prilagajamo nego otrokovemu gibalnemu razvoju

Med previjanjem otroku dopustimo položaj, v katerem želi biti - najbolj pogosto v stoječem položaju in ga preoblečemo ali previjemo na ta način.

- spoštovanje otrokovega tempa

Vsakodnevne dejavnosti organiziramo tako, da se čim bolj prilagajamo ritmu otrok in jih ne priganjamo. Otrokom omogočimo dovolj časa, da v miru pojedjo obrok, se oblečejo ter pripravijo na počitek.

Pripravljen prostor za previjanje, preoblačenje, umivanje ipd.:

Pri vzpostavitvi prostora za nego smo pozorni na materialni pogoje, ki omogočajo sodelovanje med vzgojiteljem in otrokom na način, da se tako otrok kot vzgojiteljica med nego počutita sproščeno in udobno.

Sanitarije za otroke prvega starostnega obdobja so neposredno povezane z igralnico in imajo v najboljšem primeru nameščeno notranje okno, od koder lahko vzgojiteljica ves čas spremlja druge otroke v igralnici, medtem, ko neguje otroka (preoblači, menja plenico, umiva ipd.). Prostor za nego je urejen čim bližje vhodu v sanitarije. Takšna ureditev omogoča, da otrokom ni treba čakati drug na drugega v enem ali drugem prostoru, hkrati pa noben otrok v igralnici ne ostane brez nadzora. Vse kar vzgojiteljica potrebuje za nego otroka, ima na dosegu rok, vključno z otrokovimi oblačili.

Oblačenje in previjanje otrok v zasebnem vrtcu MUC poteka glede na starost otrok in stopnjo njihovega gibalnega razvoja - sprva na nizki mizi za preoblačenje, kasneje pa na ravni blazini, položeni na tla.

Nizka miza za preoblačenje

Ko otrok redno samostojno sedi in vstaja ter te spretnosti vadi tudi na previjalni mizi, ga začnemo previjati in oblačiti na mizi za preoblačenje, ki je nižja od klasične previjalne mize.

Zakaj? Skrb za otroka, ki stoji na previjalni mizi in se dviga nad vzgojiteljico, je zahtevna: umivanje obraza, česanje las, brisanje nosu in menjava plenice so v takem položaju oteženi. Vzgojiteljica si sicer lahko pomaga tako, da stoječega otroka položi, vendar je to prav tisto, čemur se želimo izogniti (glej zgoraj).

Ne le zato, ker vsak vsiljen položaj (tudi tisti, na katerega je otrok morda navajen zaradi svoje »ubogljivosti«) ovira prijetno skupno doživljanje, temveč tudi zato, ker tak prisiljen položaj ustvarja nenaravno situacijo, v kateri je otrok prepuščen skrbi vzgojiteljice in je skorajda razdeljen v pasu na zgornji in spodnji del telesa. Njegova stopala visijo čez rob previjalne mize, pogosto niti ne vidi obraza vzgojiteljice, ta pa je osredotočena na otrokovo zadnjico.

Zato menimo, da je za otroke, ki že znajo stati, **primernejša nizka miza za preoblačenje**, nižja od previjalne mize. Njena višina je približno 60 cm, v primerjavi s 85 cm višine previjalne mize, manjši pa sta tudi globina in širina delovne površine: 75 × 50 cm.

Miza je premajhna, da bi otrok na njej ležal, lahko pa na njej sedi, ko si želi sam obuti nogavice ali čevlje ali obleči majico ali hlače. V nasprotnem primeru na njej stoji. Če mize za oblačenje ni mogoče postaviti v bližino predmeta, na katerega bi se otrok lahko oprl (npr. previjalne mize ali kadi), je smiselna rešitev pritrditev držala na eno izmed ožjih stranic mize, ki se ga otrok lahko drži med previjanjem, da se lahko skloni ali dvigne eno nogo. Držalo pritrdimo na ožjo stran mize, ne na daljšo, da otrok med držanjem ni obrnjen s hrbtom proti vzgojiteljici.

Površina mize je prekrita z nepremočljivom materialom, ki ga lahko vzgojiteljica po vsakem otroku enostavno razkuži. Penasta podloga ni potrebna, ker trda površina mize za stoječega ali sedečega otroka ni neprijetna; zadostuje, da po vsakem otroku nanjo položimo čisto plenico. Ob mizi nameščeno stopničke, po katerih se lahko otrok sam povzpne na mizo in po končani negi tudi sam spleza dol. (Tardos, 2007)

Blazina na tleh

Za nego otrok, starih od 2 do 3 let (menjava plenice, preoblačenje ipd.), nizka miza za preoblačenje ni več potrebna. Otroci te starosti se zlahka usedejo in vstanejo in se večinoma oblačijo samostojno, pogosto pa še potrebujejo pomoč pri urejanju hlačnic, oblačenju majice, zavezovanju vezalk ter zapenjanju in odpenjanju gumbov.

Skupno oblačenje v prostoru, v parih ali večjih skupinah, ob prisotnosti vzgojiteljice, je lahko prijeten del vsakodnevne rutine. V takih primerih je ravna, trda blazina zelo uporabna. Otrok se oblači sede ali stoje na blazini, zato ne sedi z golim zadnjim delom na tleh in ne stoji bos na tleh.

Blazina ima tudi simbolni pomen, saj ima vsak otrok svojo blazino na določenem mestu. Na ta način se otrok uči reda: ne more se oblačiti kjerkoli, tekanje naokoli ni primerno, in če potrebuje pomoč, jo dobi sede ali stoje na svoji blazini pri vzgojiteljici.

Oblačenje ali preoblačenje otrok ob odhodu na sprehod ali ob vrnitvi z njega oziroma ob odhodu na vrt in prihodu z njega poteka na klopi, postavljeni v garderobi otrok. (Tardos, 2007).

2.6.5. Postopoma od sodelovanja do samostojnosti

Eno izmed glavnih načel pedagogike montessori je samostojnost otrok, a je pomembno, da samostojnosti ne prehitavamo, ampak jo otroku omogočamo postopoma glede na njegove zmožnosti, posebnosti in potrebe. Samostojnost ne sme biti pričakovanje, ampak podpora njegovi notranji motivaciji po njej. Pri tem je v veliki meri potrebno upoštevati individualne zmožnosti posameznega otroka.

Zavedati se moramo, da četudi otrok določeno opravilo že zmore narediti sam, to ne pomeni, da ga zmore opraviti v vsakem trenutku. Njegova motivacija po samostojnosti je pogosto odvisna od izpolnjenosti njegovih temeljnih potreb: po bližini, povezanosti, pozornosti, počitku, hrani,... Majhen otrok ima sicer močno motivacijo po samostojnosti, vendar lahko ta ob določenih čustvenih in bioloških stanjih upade, kar je pri razvoju oziroma pridobivanju otrokove samostojnosti nujno upoštevati.

Tako kot je pomembno, da otroku omogočimo, da nekaj naredi sam, je pomembno tudi, da takrat, ko tega ne zmore, to naredimo skupaj z otrokom. Strah, da otrok zaradi tega ne bo postal samostojen, je odveč. Občasna pomoč ne zavira njegove samostojnosti, temveč jo dolgoročno podpira.

2.6.6. Hranjenje

Vrtčevsko okolje ima poleg družinskega pomembno vlogo pri oblikovanju prehranjevalnih navad otrok. Vzgojiteljica s svojim zgledom in odnosom do hrane pomembno vpliva na oblikovanje pozitivnega

odnosa otrok do prehranjevanja. Otrok naj uživa v hrani zaradi lastnega veselja in zadovoljstva – ne zato, ker bi čutil dolžnost ali željo izpolniti pričakovanja drugih.

Pri hranjenju moramo imeti vedno v mislih cilj, da so obroki za otroka prijetna in pozitivna izkušnja. Obroki v vrtcu naj potekajo v mirnem, spodbudnem okolju, brez nepotrebnega čakanja ali hitenja. Hranjenje je tudi družaben trenutek, ki povezuje skupino, zato naj med otroki ter med vzgojiteljico in otroki poteka umirjen pogovor.

Otroke aktivno vključujemo v pripravo prostora in jedilnih površin, delitev ter uporabo pribora, samostojno postrežbo hrane in urejanje prostora po obedu. Naloge prilagajamo njihovim razvojnim zmožnostim, jih postopoma otežujemo ali dopolnjujemo, hkrati pa jih z zgledom vabimo k njihovem opravljanju.

Otrok naj nikoli ne dobi več hrane, kot jo je pripravljen sprejeti. Sam odloča, koliko bo pojedel in katere jedi iz ponujenega obroka bo izbral. Siljenje s hrano ni dopustno; namesto tega ustvarjamo spodbudno in varno okolje, v katerem lahko otrok raziskuje nove okuse. Potrpežljivo in večkratno ponujanje novih jedi brez negativnih pritiskov ter ob pozitivnih izkušnjah prispeva k večjemu sprejemanju hrane in oblikovanju naklonjenosti do določenih jedi (Podlesek, 2015)⁴⁷.

Pri organizaciji obrokov otrokom zagotavljamo dovolj časa, da se lahko prehranjujejo v mirnem ritmu, brez občutka hitenja. Ko otrok zaključi z obrokom, mu omogočimo, da samostojno zapusti mizo. Pri obrokih se izogibamo vsakršnemu primerjanju ali spodbujanju tekmovalnosti med otroki.

Otroci naj imajo možnost, da so tudi pri obrokih čimbolj samostojni in neodvisni. Pri tem jim nudimo ustrezno podporo in priložnosti, da postopoma prevzemajo odgovornost za lastno prehranjevanje.

V času obrokov vzgojiteljica sedi z otroki pri mizi, kar je pomembno predvsem iz dveh vidikov: 1) otroci se uporabe pribora, pitja iz kozarca, prtičkov in drugega vedenja za mizo učijo tudi z opazovanjem drugih, 2) za otroke je moteče, v kolikor vzgojiteljica med obroki vstaja. To povzroči, da otroci ravnaajo enako.

Obrok je potrebno organizirati tako, da vzgojiteljica lahko mirno in sproščeno sedi z otroki pri mizi, brez nenehnega vstajanja. Dodatna hrana naj bo pripravljena na vozičku ali drugi površini v bližini mize, skupaj z dodatnimi prtički, krpami in drugimi pripomočki, ki jih vzgojiteljica pogosto potrebuje za nemoten potek obroka.

Otroke seznanjamo z vljudnostnimi izrazi (npr. prosim, hvala, izvoli) ter s kulturo prehranjevanja. Pri tem se zavedamo, da se teh veščin najuspešneje učijo preko našega zgleda, ne zgolj z dajanjem verbalnih navodil.

Hranjenje ob uvajanju v vrtec

Ob vključitvi otroka v vrtec je pomembno, da upoštevamo njegove individualne značilnosti in razvojno stopnjo ter navade, ki jih je osvojil že doma. Otroka moramo skrbno opazovati in se posvetovati s starši o tem, kako potekajo obroki doma, o otrokovih prehranjevalnih navadah in se pozanimati o hrani, ki jo ima rad. Staršem predstavimo naše cilje pri hranjenju in način prehranjevanja v vrtcu.

V prvih dneh uvajanja so nekateri otroci zadržani pri sprejemanju hrane v novem okolju. Pomembno je, da pri tem ravnamo postopno in z zaupanjem do otroka. Lahko se zgodi, da otrok cel teden ne bo želel jesti v vrtcu ali pristopiti k mizi. V takšnih primerih ga nikoli ne silimo, vendar ga vedno povabimo k mizi in mu pripravimo prostor. V tem procesu sta ključni vztrajnost vzgojiteljice in ponavljanje rutine. Ko bo otrok pripravljen, bo začel sprejemati hrano in sodelovati pri hranjenju.

Ko otroku pomagamo pri hranjenju z žlico smo pozorni, da je ne potisnemo otroku v usta brez njegove

⁴⁷ Podlesek, A.(2015). Otrok tega noče jesti – kaj pa zdaj? Senzorni pristop k vzgoji za zdravo prehranjevanje. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

privolitve. Vedno se najprej prepričamo, da je otrok žlico opazil, nato počakamo, da sam odpre usta. Šele takrat žlico nežno približamo njegovim ustnicam. Odprta usta so znak, da je otrok pripravljen sprejeti hrano. Pri tem je pomembno, da otroka nikoli ne hranimo iz položaja za njegovim hrbtom. Sedimo ob njem ali nasproti njega, da vzpostavimo očesni stik, mu omogočimo pregled nad hrano in mu damo občutek varnosti ter sodelovanja.

2.6.7. Počitek in spanje

Počitek in spanje sta pomemben del dnevne rutine, zato morajo vzgojiteljice omogočiti počitek vsem otrokom, ki ga potrebujejo.

Vzgojiteljica zagotovi, da imajo otroci, ki ne želijo spati, možnost mirne igre, medtem ko lahko otroci, ki želijo spati, to storijo brez motenj. Če otrok zaprosi za počitek ali kaže jasne znake utrujenosti (npr. zehanje, mrcanje oči, umik iz igre, jok, težje uravnavanje vedenja, iskanje tolažbe pri odraslem) - ne glede na čas v dnevu - mora biti zanj vedno na voljo udoben in varen prostor za počitek ali spanje.

Organizacija počitka je prilagojena individualnim potrebam otrok. Otroci v skupini ne odhajajo na počitek hkrati; upošteva se, kateri otrok potrebuje počitek prej, kdo je v določenem trenutku bolj utrujen ter kakšne so njegove njegove razvojne značilnosti in dnevni ritem.

Prehod iz dejavnosti ali kosila v čas počitka naj poteka postopoma in brez naglice.

Vsakemu otroku je po potrebi omogočeno, da ima ob sebi ljubkovalno igračo, odejico ali drug predmet, ki mu pomaga pri umirjanju. Te predmete lahko shranite v otrokov predalček in jih gre otrok iskat pred počitkom. Otroku naj uporabo ljubkovalne igrače opusti, ko bo na to pripravljen.

Otroku naj se umirja v svojem tempu, pri čemer ga nikoli ne silimo k spanju, mu pa pomagamo, da se lažje sprosti in umiri. Vzgojiteljice upoštevajo različne spalne navade otrok in načine, na katere zaspijo (včasih pomaga samo to, da se usede k otrokovemu ležalniku, da otrok občuti bližino, v drugih primerih pomaga dotik - božanje po glavi, držanje za roke, nežno in tiho mrmranje ipd). Potrebno je vedeti, da se mlajši otroci (zlasti med rojstvom in tretjim letom) najlažje umirijo in z zaupanjem zaspijo, ko imajo oblikovane varne in stabilne odnose z njimi poznanimi vzgojitelji.

Otrokom naj bo omogočeno, da se prebujajo počasi in postopoma vključujejo v dogajanje v skupini.

V kolikor prostorske in organizacijske možnosti vrtca to dopuščajo, otrokom omogočimo tudi spanje na prostem. Praksa spanja na prostem je uveljavljena v številnih državah (Švedska, Finska, Danska...) poznajo pa jo tudi nekateri vrtci na Madžarskem. Raziskave in pedagoška praksa navajajo, da bivanje in spanje na svežem zraku pozitivno vplivata na kakovost spanja, splošno dobro počutje otrok ter lahko prispevata k večji odpornosti in boljšemu zdravju.

Pri izvajanju spanja na prostem vrtec posebno pozornost namenja zagotavljanju varnosti in dobrega počutja otrok. Spanje poteka v skrbno izbranem in organiziranem zunanjem prostoru, ob stalni prisotnosti strokovnih delavcev, ki spremljajo otroke ter ob upoštevanju načela previdnosti sproti presojujejo ustreznost pogojev. Otroci so primerno zaščiteni glede na vremenske razmere, pri čemer vrtec dosledno upošteva zdravstvene in varnostne smernice. Vključevanje v spanje na prostem temelji na predhodnem pisnem soglasju staršev. Podrobnejši pogoji, varovalni ukrepi in protokoli izvajanja so opredeljeni v notranjih aktih vrtca.

2.6.8. Otroci s posebnimi potrebami

Pedagogika montessori ima svoje začetke v delu z otroki s posebnimi potrebami (glej str. 10). Maria Montessori je pri svojem delu v psihiatrični bolnišnici natančno opazovala otroke ter na podlagi teh opazovanj razvila didaktične in terapevtsko usmerjene dejavnosti, ki jih je kasneje uporabila pri delu z

otroki z normativnim razvojem in so še danes sestavni del prakse v vrtcih montessori.

Pripravljeno okolje montessori omogoča prilagajanje prostora, dejavnosti in didaktičnih sredstev glede na individualne potrebe posameznega otroka. Vzgojno-izobraževalni proces je načrtovan na način, ki otroku omogoča dejavno vključevanje v skupino, postopno razvijanje samostojnosti ter napredovanje v skladu z njegovimi zmožnostmi, interesi in razvojnimi značilnostmi, pri čemer vključujoče delovanje prispeva k razvoju celotne oddelčne skupnosti. Vrtec ne izvaja specialističnih ali terapevtskih obravnav, temveč v okviru svojih pristojnosti zagotavlja vzgojno-izobraževalno podporo otroku v skladu z njegovimi zmožnostmi ter strokovnimi usmeritvami pristojnih institucij.

Za kakovostno delo s predšolskimi otroki s posebnimi potrebami je nujno tesno sodelovanje s starši oziroma skrbniki ter drugimi strokovnjaki. V ta namen vrtec zagotavlja sodelovanje s svetovalno službo oziroma drugimi zunanjimi strokovnjaki v skladu z organizacijo dela vrtca.

Za delo z otroki s posebnimi potrebami se v zasebnem vrtcu MUC uporabljajo veljavni zakoni s področja dela z otroki s posebnimi potrebami, ter upoštevajo strokovna priporočila in usmeritve pristojnih institucij, pri čemer vrtec sodeluje s starši in strokovnimi službami v skladu z veljavno zakonodajo.

2.6.9. Otroci priseljenci

Vrtec zagotavlja vključujoče in spodbudno učno okolje za otroke priseljence ter otroke iz drugih jezikovnih in kulturnih okolij. Posebna pozornost je namenjena postopnemu usvajanju slovenskega jezika, ob hkratnem spoštovanju otrokovega maternega jezika in kulturne identitete. Vzgojno-izobraževalni proces poteka na način, ki otroku omogoča varno vključevanje v skupino, razvijanje socialnih odnosov ter aktivno sodelovanje v dejavnostih. Vrtec pri tem sodeluje s starši ter po potrebi z drugimi strokovnimi institucijami.

3. NAČINI IN OBLIKE SODELOVANJA S STARŠI IN OKOLJEM

Sodelovanje s starši predstavlja enega temeljnih stebrov delovanja vrtca po pedagoških načelih montessori. Izhaja iz razumevanja otroka kot celostnega bitja, katerega razvoj poteka v tesni povezanosti družinskega in institucionalnega okolja. Dobrobit otroka je skupen cilj staršev in vrtca, zato je kakovostno, zaupanja vredno in spoštljivo sodelovanje nujen pogoj za uspešno vzgojno-izobraževalno delo.

Vrtec si prizadeva s starši graditi odnos, ki temelji na medsebojnem zaupanju, odprti in spoštljivi komunikaciji ter jasni delitvi odgovornosti. Staršem nudimo strokovno podporo pri razumevanju otrokovega razvoja, vpogled v pedagogiko montessori ter jih vključujemo v skupni proces vzgoje in izobraževanja. Ob tem spoštujemo vlogo staršev kot primarnih vzgojiteljev otroka ter njihovo pravico, da otroka vzgajajo v skladu s svojimi vrednotami in prepričanji, hkrati pa dosledno ohranjamo strokovno avtonomijo in odgovornost vzgojiteljev pri pedagoškem delu v vrtcu.

Sodelovanje s starši se uresničuje skozi različne, med seboj dopolnjujoče se oblike, ki potekajo tako na formalni kot na neformalni ravni. Med formalne oblike sodelovanja sodijo pogovorne ure, namenjene izmenjavi poglobljenih informacij o otrokovem razvoju, napredku, interesih in morebitnih izzivih. Roditeljski sestanki so namenjeni seznanjanju staršev z organizacijo dela, pedagoškimi izhodišči, letnim načrtom ter dogajanjem v vrtcu.

Pomembno mesto imajo tudi neformalne oblike sodelovanja, ki prispevajo k občutku skupnosti in

povezanosti. Mednje sodijo t. i. »skupno popoldne otroka in staršev« - popoldnevi, namenjeni družinam že vključenih otrok, ko so starši povabljeni v okolje montessori, da skupaj z otrokom delijo njegov vsakdan v vrtcu. Skupne dejavnosti, kot so npr. praznična srečanja, skupna peka piškotov, prireditve, ter drugi družabni dogodki, dodatno krepijo odnos med vrtcem, družinami in otroki.

Prav tako vsakodnevno poteka sprotna komunikacija med starši in vzgojiteljicami o vsakdanjem dogajanju v vrtcu in/ali doma, kar omogoča boljše razumevanje otrokovega doživljanja ter zagotavlja kontinuiteto vzgojnih pristopov med vrtcem in družinskim okoljem.

Posebna pozornost je namenjena sodelovanju s starši v občutljivih prehodnih obdobjih, kot so uvajanje otroka v vrtec, odvajanje od plenice, prehodi med starostnimi skupinami, prehod otroka iz vrtca v osnovno šolo itd. V teh obdobjih vrtec deluje v tesnem sodelovanju s starši, ob upoštevanju otrokovega ritma, potreb in zmožnosti. Uvajanje otrok v vrtec poteka postopno, individualno in v dialogu s starši, pri čemer je ključnega pomena otrokova čustvena varnost in občutek zaupanja. Staršem nudimo strokovne usmeritve, hkrati pa upoštevamo njihove izkušnje in poznavanje lastnega otroka.

Podpora staršem je sestavni del sodelovanja vrtca s starši in se uresničuje preko različnih oblik dialoga in izmenjave, kot so informativna srečanja, dostop do strokovnega gradiva s področja pedagogike montessori (videoposnetki, knjige, članki itd.), razprave v manjših skupinah ter individualni pogovori skozi celotno leto. Na ta način vrtec prispeva k skupnemu razumevanju otrokovega razvoja ter k večji skladnosti med domačim in vrtčevskim okoljem, kar je za otrokov razvoj izjemnega pomena.

V te oblike podpore so vključeni tudi starši v pričakovanju ter starši dojenčkov in malčkov, ki še niso vključeni v vrtec, a želijo poglobiti razumevanje otrokovega zgodnjega razvoja in se seznaniti s pedagogiko montessori. S tem vrtec omogoča postopen, premišljen in informiran vstop družin v vzgojno-izobraževalni proces.

Pomemben del delovanja vrtca predstavlja tudi zavestno spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja. Vrtec v ospredje postavlja iskanje priložnosti za stik otrok s starejšimi ljudmi ter ustvarjanje odnosov, ki temeljijo na spoštovanju, človeški bližini in medsebojnem učenju. Takšno sodelovanje ustvarja edinstveno medgeneracijsko priložnost, ki otrokom omogoča, da razvijajo pristne in dragocene odnose s starejšimi. Povezujemo otroke, ki šele vstopajo v ta veliki svet, s tistimi, ki imajo v njem najdaljšo in najbogatejšo pot. Medgeneracijsko sodelovanje se uresničuje skozi skrbno načrtovane, prostovoljne in vsebinsko smiselne dejavnosti ter srečanja, prilagojena zmožnostim in potrebam vseh vključenih.

Pri spodbujanju medgeneracijskega sodelovanja vrtec posebno pozornost namenja varovanju telesne in osebne integritete otrok. Otrokom zagotavljamo varno in spodbudno okolje, v katerem lahko svobodno izražajo svoje meje ter odločajo o vključevanju v dejavnosti. Stiki s starejšimi potekajo ob stalni prisotnosti strokovnih delavcev, ki skrbijo za ustrezno vodenje in zaščito vseh vključenih. Vse dejavnosti temeljijo na spoštovanju, varnosti in prostovoljnosti. Podrobnejše usmeritve in varovalni postopki so opredeljeni v notranjih aktih vrtca.

Vrtec ima pomembno vlogo tudi pri ozaveščanju staršev o primernem vstopanju in delovanju otrok v digitalnem (virtualnem) okolju ter o vplivu zaslonov na zgodnje otroštvo. Pri tem poudarja odgovornost staršev, da z lastnim zgledom, jasnimi mejami in premišljeno izbiro vsebin otroku omogočajo zdravo, uravnoteženo in razvojno ustrezno uporabo digitalnih tehnologij.

4. PODROČJA DEJAVNOSTI V VRTCU

V nadaljevanju so predstavljena posebej področja za prvo in drugo starostno obdobje.

4.1. PROGRAM MONTESSORI ZA PRVO STAROSTNO OBDOBJE (0 MESECEV DO 3 LET)

Program montessori od rojstva do tretjega leta starosti se osredotoča na razvoj **gibanja, jezika in samostojnosti**.

Okolje Gnezdo, pripravljeno za otroke, ki še ne hodijo, se posebej posveča razvoju gibanja in jezika. Strukturirane jezikovne dejavnosti ter dejavnosti za spodbujanje samostojnosti in nadaljnega razvoja gibanja so značilne za skupino Malčki - pripravljena okolja montessori za otroke, ki že samostojno hodijo. V skupini Malčki je razvoj gibanja še vedno zelo pomembno področje, zlasti v okviru zunanjih dejavnosti. Poudarek je tudi na nadaljnjem izpopolnjevanju ročnih spretnosti.

Program montessori za zgodnje otroštvo si prizadeva za razvojno-učna okolja, ki otrokom omogočajo aktivno sodelovanje in pripadnost skupnosti. Znotraj te skrbno oblikovane skupnosti imajo otroci priložnost razvijati samozavest in veselje do učenja in raziskovanja. Okolje poleg tega ponuja številne priložnosti za učenje govornega jezika ter za zgodnje raziskovanje širšega naravnega, družbenega in kulturnega sveta.

V nadaljevanju bodo bolj podrobno predstavljena naslednja področja razvoja in dejavnosti, ki so otrokom ponujene v vrtcu montessori za prvo starostno obdobje: gibanje, jezik, zaznavanje, praktično življenje, matematika, ustvarjalna umetnost, naravoslovje, geografija in zgodovina.

4.1.1. Razvoj gibanja

V okoljih montessori, pripravljenih za otroke v prvem starostnem obdobju, je poseben poudarek na razvoju in izpopolnjevanju **gibanja**. Dejavnosti so zasnovane tako, da otroke podpirajo v usklajevanju gibanja z umom ter hkrati povečujejo njihovo samostojnost v okolju. Te dejavnosti vključujejo vaje za razvoj koordinacije celega telesa, nadzor rok in koordinacijo roka–oko.

Razvojno-učna okolja montessori za otroke prvega starostnega obdobja (0-3) vključujejo tudi dejavnosti, ki podpirajo psihosenzomotorični razvoj. Izraz psihosenzomotorični razvoj se nanaša na spremembe v razvijajočih se možganih otroka, ki jih povzročajo senzorno-motorične izkušnje. S tem ko otroci razvijajo gibalne spretnosti in s čuti raziskujejo okolje, se v možganih vršijo ustrezne spremembe. S ponavljanjem gibov in uporabo čutov se krepijo nevronske povezave, s tem pa se na vseh področjih povečuje razvojni potencial otroka.

Vsebinski sklop	Znanje, veščine in razumevanje	Materiali/dejavnosti
	<i>Otroci po navadi usvajajo naslednje:</i>	

<p>Razvoj ravnotežja: v položaju na hrbtu</p>	<p>Premikajo glavo in oči, da pogledajo predmet. Predmete prestavljajo iz roke v roko. K ustom privzdignejo kolena in pozneje stopala. Na trebuh se prekotalijo čez desni/levi bok. Prečkajo sredinsko linijo telesa.</p>	<p>Sredstva: - podloga za gibanje; - mobile; - medsebojno povezana lesena ploščka; - medsebojno prepleteni leseni obročki; - ogledalo; - mobile za prijemanje.</p>
<p>Razvoj ravnotežja: v položaju na trebuhu</p>	<p>Na trebuhu ležijo z rokami in nogami, stisnjenimi pod telesom. Opirajo se na komolce. Dvigujejo glavo. Opirajo se na en komolec in se z drugo roko igrajo. Na hrbet se prekotalijo čez desni/levi bok. Plazijo se z izmeničnim gibanjem nasprotnih udov. Dvignejo se na roke in noge.</p>	<p>Sredstva: - podloga za gibanje; - ropotuljice; - ogledalo; - prostor na tleh.</p>
<p>Nadzor in koordinacija telesnih gibov</p>	<p>Naučijo se nadzorovati in koordinirati gibanje telesa: Dvignejo se v sedeči položaj. Povlečejo se v stoječi položaj. Kobacajo se. Hodijo ob opori. Samostojno stojijo. Hodijo. Sedijo na stolu.</p> <p>Razvijajo in utrjujejo razne veščine, tudi: - tek; - skakanje; - plezanje;</p>	<p>Sredstva: - žoga za udarjanje - valj z žogo; - otoman; - oprijemna palica in ogledalo; - nizka težka miza; - stojalo z oprijemnimi palicami; - voziček za potiskanje; - voziček za vlečenje; - stopnice; - stolček za samostojno sedenje; - nizek lesen stolček iz deščic</p> <p>Sredstva: - klančine; - plezalni elementi; - vrvi; - gugalnice; - lestve; - deske za ravnotežje; - žoge; - vozički; - samokolnice; - brahiacijski drog - pripomočki za pometanje, pomivanje, grabljenje in vrtnarjenje.</p>

Razvijajo prijemanje z roko (ročni prijem)	Razvijajo nadzor nad roko.	Sredstva zajemajo mobile za udarjanje in prijemanje, ki na primer vsebujejo: <ul style="list-style-type: none"> - mehke žogice; - lesene žogice; - lesene figurice; - zvonček ali obroček na traku.
	Raziskujejo in razvijajo zmogljivosti roke, kar vodi k razvoju ročnega prijema in nadzora nad fino motoriko.	Sredstva: <ul style="list-style-type: none"> - žoga in pladenj ali predal; - obroči na vretenu; - škatla z odprtinami; - kocka v škatli; - posode za odpiranje in zapiranje; - škatla z zatiči; - žoge; - priprava hrane; - igra s peskom; - rezanje s škarjami.
	Uspešno držijo in stresajo ropotuljice.	Sredstva zajemajo ročno izdelane ropotuljice, ki so ravno pravšnje velikosti, da jih dojenček prime, drži in trese.
Taktilna stimulacija	Razlikuje predmete s pomočjo dotika.	Sredstva zajemajo fizične predmete za prijemanje, vključno z naslednjimi: <ul style="list-style-type: none"> - medsebojno prepleteni diski; - na vrvico nanizane kroglice; - medsebojno prepleteni obročki; - leseni predmeti različnih oblik; - predmeti od doma.
Koordinacija oko-roka	Razvijajo nadzor nad roko (od udarjanja predmeta do zrelega pincetnega prijema). Usklajeno premikajo oči in roke. Med delom prečkajo sredinsko linijo telesa. Uporabljajo obe roki skupaj. Predmet prestavljajo iz roke v roko.	Sredstva zajemajo materiale za razvijanje psihosenzomotorike, vključno z naslednjimi: <ul style="list-style-type: none"> - žoga za udarjanje; - škatla s pleteno žogo; - škatla z drugimi žogami; - obroči na zibajoči se podlagi; - obroči na stabilni podlagi; - obroči na čepu; - piramida iz obročev; - vijaki in maticice; - pohištvo s predali, ključavnicami in ključi; - škatla z zatiči; - kocke in diski na vertikalnih in horizontalnih vretenih; - jajce v skodelici; - kocka v škatli;

		<ul style="list-style-type: none"> - kroglice za nizanje; - škatla z različnimi odprtini, skozi katere potiskaš predmete ustreznih oblik; - škatla z režami in žetoni; - sestavljanke; - različne zaponke; - predmeti za odpiranje in zapiranje; - šivanje; - materiali in pripomočki za rezanje in lepljenje.
	Spoznavajo pojem stalnosti predmeta.	Sredstva: <ul style="list-style-type: none"> - škatla z žogo in pladnjem; - škatla z žogo in predalom.
	Razvrščajo predmete.	Sredstva zajemajo zbirke tridimenzionalnih predmetov za razvrščanje.

4.1.2. Jezik

Maria Montessori je bila ena izmed prvih raziskovalk, ki je opazovala in podrobno opisala razvoj jezika pri otrocih (glej na primer Montessori, 2008)⁴⁸. Prepoznala je, da se temelji za razvoj jezika vzpostavijo že pred rojstvom. Otroke od rojstva naprej notranje človeško nagnjenje po komunikaciji vleče k povezovanju z jezikom, ki ga uporabljajo ljudje okoli njih. Jezika in kulture svoje skupnosti se učijo z opazovanjem, poslušanjem in interakcijo. V pristopu montessori je ta razvoj tesno povezan z razvojem gibanja. S tem ko se dojenčki vedno bolj premikajo naokoli, se širi tudi njihovo polje zanimanja in dejavnosti – hkrati z njim pa tudi potreba po jeziku. Pristop montessori k jeziku v tej starostni skupini zato ne izhaja iz besede, temveč iz otrokovih konkretnih izkušenj.

Pedagogi montessori opisujejo, da razvoj jezika v zgodnjem otroštvu poteka v dveh fazah:

- *predjezikovna faza* od rojstva do približno dvanajstega meseca starosti, ko otroci še ne uporabljajo besed z določenim pomenom, vendar vsrkavajo in v sebi tvorijo ritme in vzorce jezika, obenem pa urijo mišice govoril in slušno zaznavo glasov jezika v okolju;
- *jezikovna faza od približno dvanajstega meseca do tretjega leta, ko otroci napredujejo od prvih namerno izrečenih besed s pomenom do kompleksnejših besednih zvez in enostavnih povedi.*

Receptivni jezik je pri otrocih sprva bolj razvit kot ekspresivni jezik, kar pomeni, da razumejo veliko več, kot lahko sami povedo. Okoli drugega leta starosti pride do ti. 'eksplozije jezika', kar je rezultat posredne in neposredne priprave v predjezikovni in zgodnji jezikovni fazi. Takrat otroci namesto posameznih ali zlepljenih besed nenadoma začnejo tvoriti slovnično pravilne povedi, s katerimi izražajo želeni pomen. Od tega trenutka naprej se raba jezika običajno zelo razmahne.

V okoljih montessori, pripravljenih za otroke v prvem starostnem obdobju, si pedagogi montessori prizadevajo ustvariti bogato jezikovno okolje. Odrasli v takem okolju so otrokom ves čas zgled ustrezne rabe jezika. Pozorno, spoštljivo in odzivno prisluhnejo vsem poskusom komuniciranja s strani otrok. Hkrati so tudi sami pobudniki interakcije, pri čemer so zlasti v predjezikovni fazi pozorni, da z otroki govorijo neposredno. Ko se pogovarjamo z otrokom, smo z njim na isti višini, vzpostavljen imamo očesni kontakt, vstopamo in vabimo otroka v dialog, ter se odzivamo že na njegovo

⁴⁸ MONTESSORI, M. (2008). Srkajoči um. Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo.

neverbalno komunikacijo že pred njegovo tvorbo besed.

V jezikovno obogatenem okolju montessori imajo otroci številne priložnosti za širjenje besedišča in rabo materinščine. Koristijo jim tudi stiki z govorcami drugih jezikov – če je raba teh jezikov smiselno vključena v vsakdanje dejavnosti. V tej starosti se otroci najboljše odzivajo, če posamezni odrasli dosledno uporabljajo en jezik. Ena odrasla oseba z otroki na primer ves čas govori samo slovensko, druga pa npr. samo angleško.

Vsebinski sklop	Znanje, veščine in razumevanje	Dejavnosti in sredstva
	<i>Otroci po navadi usvajajo naslednje:</i>	
Usvajanje in razvoj govornega jezika	<p>Sporazumevajo se verbalno in neverbalno. Govorjeni jezik uporabljajo za izražanje smiselnega pomena, po potrebi ob pomoči odraslega. Povezujejo besede in pomene. Povečujejo in širijo besedni zaklad.</p> <p>Jezik uporabljajo vse obširneje, od posameznih besed do besednih zvez, fraz in preprostih povedi.</p>	<p>Jezikovno obogatene dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - doživljanje pozornega poslušanja s strani soljudi; - različne resnične vsakdanje dejavnosti, ki omogočajo priložnostno rabo jezika; - odrasli, ki neposredno nagovarjajo otroke in so zgled rabe jezika, ki ga otroci razumejo in lahko posnemajo; - poslušanje in pripovedovanje zgodb; - vaje postavljanja vprašanj; - priložnosti za govorjenje in sodelovanje v pogovorih;
	<p>Okoli drugega leta doživijo 'jezikovno eksplozijo'.</p> <p>Samozavestno komunicirajo.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - poimenovanje predmetov; poimenovanje predmetov na slikah; poimenovanje in povezovanje predmetov z ustreznimi karticami (identični, podobni pari); - vrečke s predmeti: splošni in razvrščeni predmeti ter pari predmetov; - skladbe, rime, igre, igre s prsti, zgodbe, pesmi; - dostop do kakovostnih otroških knjig in branje le-teh. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - jezikovno bogato okolje; - kakovostni vzori rabe govora, ki jih otroci lahko razumejo in po želji posnemajo.

	<p>Jezik pričenjajo ustrezno uporabljati v različnih situacijah za usmerjanje lastnega in tujega vedenja.</p>	<p>Vse dejavnosti v okolju ponujajo priložnosti za obogatitev besedišča in jezikovne izkušnje.</p> <p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - iskanje pomoči; - čakanje; - izmenjavanje pri dejavnostih; - nudenje pomoči drugemu otroku ali odraslemu; - priprava hrane; - prispevanje k urejenosti okolja. <p>Sredstva zajemajo kakovostne vzore rabe govora in družbenih interakcij, ki jih otroci lahko razumejo in po želji posnemajo.</p>
<p>Priprava roke na pisanje</p>	<p>Razvijajo pincetni prijem in dober nadzor nad roko.</p>	<p>Dejavnosti iz <i>praktičnega življenja</i> ter gibalne dejavnosti za razvijanje fine motorike, vključno z naslednjimi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sestavljanke; - vaje za koordinacijo rok in oči; - priprava hrane. <p>Sredstva zajemajo funkcionalne predmete in pripomočke, prilagojene otrokovi velikosti, moči in spretnosti.</p>
	<p>Učijo se, kako držati in uporabljati svinčnik, čopič in šivanko.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - čečkanje; - lepljenje; - slikanje; - šivanje. <p>Sredstva zajemajo funkcionalne pripomočke, prilagojene otrokovi velikosti, moči in spretnosti.</p>

4.1.3. Razvoj in vzgoja čutov

Otroci vzpostavljajo stik z okoljem prek svojih čutov in ga tako tudi raziskujejo. Pisano paleto vtisov, ki jih z raziskovanjem pridobijo, si nato skušajo organizirati na urejen in smiseln način. Skozi čutno raziskovanje razvijajo sposobnost razlikovanja med barvami, oblikami, dimenzijami, teksturami, temperaturo, glasnostjo, višino tona, težo in okusom. To sposobnost v hiši otrok še dodatno izpopolnijo in tako postane temelj za prihodnje delo z abstraktnimi pojmi.

Vsebinski sklop	Znanje, veščine in razumevanje	Dejavnosti in sredstva
	<i>Otroci po navadi usvajajo naslednje:</i>	
Raziskovanje s čuti	Med predmeti razlikujejo s pomočjo čutov.	Dejavnosti: - praktično življenje; - priprava hrane. Sredstva zajemajo psihosenzomotorične materiale.
	Pridobivajo vtise o barvi, obliki, teži, dolžini, razsežnosti, teksturi, okusu, zvoku.	Sredstva zajemajo psihosenzomotorične materiale.
	Razvijajo občutek za estetiko.	Okolje in vsi materiali so estetsko oblikovani in urejeno razporejeni. V prostoru je ravno pravšnje število premišljeno izbranih predmetov, da otroci doživljajo optimalno količino dražljajev.
	Začenjajo razvrščati predmete.	Dejavnosti, pri katerih otroci pridobivajo pomen/imena splošnih kategorij predmetov v njihovem okolju. Sredstva: - predmeti za poimenovanje; - kartice in predmeti za poimenovanje; - kartice za poimenovanje.
Vizualno razlikovanje	Predmete razlikujejo po videzu.	Dejavnosti: - opazovanje in poseganje po mobilu; - opazovanje in prijemanje različnih predmetov; - povezovanje v pare.
Taktilno razlikovanje	Izpopolnjujejo občutek za dotik. Razlikuje predmete s pomočjo dotika.	Dejavnosti: - razvrščanje; - izvlek predmeta iz vrečke; - priprava hrane. Sredstva: - predmeti za taktilno stimulacijo; - predmeti za taktilno razlikovanje.

Slušno razlikovanje	Poslušajo zvoke predmetov. Predmete prepoznavajo po zvoku.	Sredstva zajemajo predmete za slušno razlikovanje, vključno z naslednjimi: - ropotuljice; - žogice z ropotuljico; - šumeči in ropotajoči predmeti.
	Doživljajo zven, ritem in takt.	Dejavnosti z glasbo in gibanjem vključujejo: petje in uporabo tolkal.
Voh in okus	Z vohom, okusom in vidom doživljajo in prepoznavajo različne vrste hrane.	Dejavnosti: - pripravljanje hrane; - delo s predmeti za poimenovanje.
Stereognostični ⁴⁹ čut	Znanje o predmetu pridobivajo zgolj z otipom.	Dejavnosti: - izvlek splošnega predmeta iz vrečke; - izvlek predmeta za razvrščanje iz vrečke; - izvlek parnih predmetov iz vrečke.

4.1.4. Temeljne življenjske veščine

Učenje temeljnih življenjskih veščin, ki jih pedagogi montessori imenujejo praktično življenje, je sestavni del programa montessori za zgodnje otroštvo in predstavlja povezavo med okoljem montessori za otroke in njihovim domom. Dejavnosti na tem področju okolja žene želja otrok, da posnemajo odrasle okoli sebe - zlasti pri skrbi zase, pripravi hrane in skrbi za okolje.

Malčki obožujejo red in si prizadevajo za samostojnost. Obe težnji se kažeta v dejavnostih praktičnega življenja, ki so posebej zasnovane za to starostno skupino. Malčki skozi dejavnosti razvijajo in izpopolnjujejo svoje gibalne sposobnosti, vključno z ravnotežjem in koordinacijo celega telesa ter finomotoričnimi spretnostmi, kjer je treba zlasti omeniti prehod s prijema s celo dlanjo k pincetnemu prijemu. Dejavnosti praktičnega življenja za otroke te starosti izvirajo iz domačega okolja in temeljijo na globokem zanimanju malčkov za hrano ter njihovi želji po posnemanju odraslih. Skozi dejavnosti si otroci krepijo samostojnost in izpopolnjujejo gibanje.

Otroci se najprej naučijo, kako izvesti določeno dejavnost, nato pa jo lahko kadar koli samostojno izberejo in izvajajo. Ko malčki lahko sami izbirajo dejavnosti praktičnega življenja, se zelo trudijo izvajati natančne gibe za dosego cilja. V procesu izgradnje in izpopolnjevanja prostovoljnega nadzora nad gibanjem in pozornostjo si otrok skozi ponavljanje in možnost neprekinjenega dela v lastnem ritmu krepí tudi sposobnost osredotočanja. Ko imajo malčki priložnost, da brez vmesne prekinitve zaključijo delovni cikel, se naučijo zavestno usmerjati pozornost in uveljavljati svojo voljo (v montessorijevskem smislu), tako pa zmorejo tudi dalj časa ohranjati koncentracijo. Ob tem doživljajo občutke zadovoljstva in dosežka, kar jim še nadalje krepí samozavest.

Dejavnosti praktičnega življenja ter pripomočki in orodja, ki se pri tem uporabljajo, so otrokom že poznani, saj gre za dejavnosti in predmete, ki se uporabljajo v kulturi, v kateri otroci živijo. Dejavnosti

⁴⁹ Izraz stereognostično izvira iz besed 'stereo' (okoli) in 'gnosis' (vedeti). Označuje čutno zaznavanje, ki združuje vizualno in mišično raziskovanje in spomin. V pedagogiki montessori z izrazom opišemo dejavnost, pri kateri majhni otroci spoznavajo predmet zgolj s tipanjem.

in sredstva ustrezajo otrokovi velikosti, moči in stopnji samostojnosti. Vaje in dejavnosti praktičnega življenja otroci izvajajo s posnemanjem odraslih, ki jim vaje predstavijo individualno, ko se pojavi potreba za to.

Vsebinski sklop	Znanje, veščine in razumevanje	Dejavnosti in sredstva
Prehod (od doma v okolje montessori za otrok do 3 let)	<i>Otroci med prehodom po navadi usvajajo naslednje:</i>	
	Seznajajo se z okoljem zunaj svojega doma.	Dejavnosti potekajo v okolju, ki je domače, podobno domu in tudi kulturno ustrezno.
	Pozdravijo in sežejo v roko.	Dejavnosti: - opazovanje odraslih kot zgled pozdravljanja in rokovanja; - priložnosti za interakcijo z drugimi, pri čemer se uporabljajo pozdravi, ki ustrezajo dani kulturi.
	Sezujejo si čevlje.	Sredstva: - prostor za sezuvanje in shranjevanje čevljev; - nizka klop za sedenje.
	Pospravijo torbo in oblačila.	Sredstva vključujejo kljuke ali poličke za oblačila in torbo.
	Natočijo pijačo.	Sredstva zajemajo vnaprej odmerjene porcije, ki so dostopne otrokom.
	Izberejo in pripravijo si hrano.	
	Izbirajo dejavnosti.	Dejavnosti so dosegljive na nizkih policah. Odrasli delujejo kot zgled primerne vedenja.
	Pripravijo si delovni prostor, tj. preprogo ali mizo.	Sredstva: - mize in stoli, prilagojeni velikosti otrok; - delovne preproge.
	Počakajo, da pridejo na vrsto, in se izmenjujejo.	
	Razvijajo občutek pripadnosti, bivanja in postajanja.	Sredstva: - starostno mešana skupina otrok v isti razvojni fazi; - podporni odrasli za opazovanje, zgled in interakcijo.
Posnemajo družbene norme.		
Razvijajo natančnejši nadzor nad prostovoljnim gibanjem in koordinacijo med roko in očesom.	Dejavnosti so namenjene učenju, kako: - prenašati pohištvo in pripomočke (stol, pladenj, preprogo, vedra, vrče); - izvleči stol izza mize in ga potisniti nazaj; - zviti in razprostreti preprogo; - pripraviti pijačo in hrano.	

		Sredstva zajemajo funkcionalne predmete in pripomočke, prilagojene otrokovi velikosti, moči in spretnosti.
Skrb za osebno higieno	<i>Otroci razvijajo in krepijo samostojnost pri naslednjih dejavnostih:</i>	
	<i>Pitje</i>	Sredstva zajemajo vir vode in kozarec, oboje na doseg otroške roke.
	Priprava hrane in obedovanje	<p>Dejavnosti pripravljanja hrane zajemajo:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rezanje; - ribanje; - stiskanje soka; - mešanje; - luščenje; - gnetenje; - lupljenje; - zgled odraslih in bolj večjih otrok. <p>Sredstva zajemajo pripomočke, prilagojene otrokovi velikosti, moči in spretnosti.</p>
	Uporaba stranišča	<p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - stranišče, prilagojeno velikosti in stopnji samostojnosti otrok; - podpora odraslega.
	Oblačenje in slačenje	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - umivanje rok; - ščetkanje zob; - brisanje nosu; - česanje; - čiščenje čevljev; - zgled odraslih in bolj večjih otrok. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kljuke/poličke in pohištvo, ki ustreza otrokovi velikosti in moči;

		<ul style="list-style-type: none"> - kotiček za osebno nego z ogledalom, ki ustreza otrokovi velikosti; - <i>okvirji</i> za učenje zapenjanja gumbov, zadrge in ježkov; - pripomočki, prilagojeni otrokovi velikosti, moči in spretnosti.
Skrb za okolje (notranje in zunanje)	<i>Otroci po navadi usvajajo naslednje:</i>	
	Čistijo notranje okolje in skrbijo zanj.	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - brisanje prahu; - čiščenje ogledal in oken; - loščenje lesa; - pranje krp; - pomivanje in brisanje posode; - pometanje; - stepanje preprog; - brisanje miz; - zgled odraslih in bolj večjih otrok. <p>Sredstva zajemajo pripomočke, prilagojene otrokovi velikosti, moči in spretnosti.</p>
	Pospraviti razlitja.	Dejavnosti zajemajo brisanje ter pometanje in pomivanje tal s pripomočki, prilagojenimi otrokovi velikosti, moči in spretnosti.
	Skrbijo za rastline in vrt. Opazujejo naravo in jo cenijo in spoštujejo.	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - brisanje prahu in čiščenje umazanije z listov na lončnicah; - aranžiranje cvetja; - sajenje in zalivanje rastlin; - vzgoja semen; - grabljenje in pometanje. <p>Sredstva zajemajo pripomočke, prilagojene otrokovi velikosti, moči in spretnosti.</p>
	Skrbijo za živali.	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - učenje primerne vedenja v bližini živali; - hranjenje živali; - skrb za življenjski prostor živali.
	Vzpostavljajo stik z resničnostjo in smiselnim delom.	Vse dejavnosti <i>praktičnega življenja</i> .
Razvijajo čut za odgovornost do okolja.	Vse dejavnosti <i>praktičnega življenja</i> .	
Socialni odnosi	<i>Otroci po navadi usvajajo naslednje:</i>	

	Pridobijo ustrezno besedišče.	Sredstva: - zgled odraslih in drugih otrok; - podporni odrasli in vrstniki, ki jih otroci opazujejo, posnemajo in so z njimi v interakciji.
	Doživljajo interakcijo z drugimi.	Sredstva zajemajo odrasle in druge otroke v okolju.
	Usvajajo kulturno ustrezne navade in vedenja.	Odrasli po potrebi delujejo kot zgled primerne vedenja
	Razvijajo zavedanje samega sebe in drugih.	Otroci so spoštovani kot posamezniki in lahko svobodno izberejo ter dokončajo svoje delo.
	Doživljajo izmenjavanje pri dejavnostih.	Okolje je pripravljeno tako, da imajo otroci prostor za lastno delo. Materiali so na voljo v omejenem številu, ponavadi le en komplet. Tako se otroci učijo ceniti vsako posamezno dejavnost in počakati, da pridejo na vrsto.
	Pripravljajo hrano in jo delijo z drugimi.	Dejavnosti pripravljanja hrane zajemajo: - priprava kruha; - rezanje sadja.

4.1.5. Matematika

Eno od človeških nagnjenj je meriti svet in računati količine. Otroci se s tem nagnjenjem, ki mu v pedagogiki montessori pravimo 'matematični um', že rodijo. Od rojstva naprej opazujejo in se odzivajo na merljive fizične odnose v svojem okolju, da bi se znali v njem orientirati in da bi ga razumeli. Medtem ko okolje raziskujejo s svojimi čutili in se v njem učijo delovati, nenehno ocenjujejo, merijo, postavljajo hipoteze, urejajo in razvrščajo podatke. Že samo plazenje ali hoja od točke A do točke B vsebuje določeno ocenjevanje in preračunavanje. Do tretjega leta starosti vse to počnejo nezavedno in prek čutnega zaznavanja.

V okoljih montessori, pripravljenih za prvo starostno obdobje, veliko dejavnosti omogoča čutno doživljanje matematičnih odnosov. Nekaj primerov:

- materiali montessori nudijo izkušnje z dimenzijami in oblikami, zaporedji, vzorci, redom in primerjanjem. spodbujajo tudi logično razmišljanje in računanje.
- okolje in program montessori otrokom omogočata doživljanje izkušenj z obliko in prostorom ter s časom in predvidljivostjo, kar jim krepi delovni spomin.
- otroci med pripravljanjem hrane pridobivajo izkušnje z merjenjem, količino, težo, prostornino, zaporedji in ulomki.
- med pipravo pogrinjkov za mizo - krožnik, kozarec, pribor, pridobivajo izkušnje štetja, prirejanja...

- med sestavljanjem sestavljanek, iskanjem ujemanja med karticami in predmeti za poimenovanje, pogrinjanjem mize in aranžiranjem cvetja pridobivajo izkušnje s povezovanjem v točno določene pare.
- otroci ob uporabi materialov za učenje jezika pridobivajo izkušnje z razvrščanjem.
- z umivanjem rok, pomivanjem posode in pranjem krp pridobivajo izkušnje s prostornino, težo in zaporedji.
- med igro s peskom pridobivajo izkušnje s količino, prostornino, težo, merjenjem in površino.
- med poslušanjem pesmi ter skladb ter igranjem prstnih iger pridobivajo izkušnje s številkami.
- med ogledovanjem in prebiranjem knjig za štetje pridobivajo zgodnje izkušnje z številskim zaporedjem.
- matematični jezik je v okolju prisoten vsepovsod, npr. »več/manj«, »desno/levo«, »zgoraj/spodaj«, »visoko/nizko«, »notri/zunaj«, »veliko/majhno«, »težko/lahko«, »nekaj«, »polno/prazno«, »enako/različno«, »blizu/daleč«, »pod/nad«, »odprto/zaprto«, »tukaj/tam«, »hitro/počasi«, »danes/včeraj« ipd.

Vse te izkušnje v okolju montessori za prvo starostno obdobje služijo kot neposredna priprava za uvajanje formalnejših, konkretnjših matematičnih materialov v vrtčevskem okolju montessori, imenovanem hiša otrok.

4.1.6. Naravoslovje, geografija in zgodovina

Otroci se vse od rojstva zanimajo za svet okoli sebe. Opazujejo naravni svet in vsrkavajo kulturo družbe, v kateri so se rodili. Očarani so nad tem, kako svet deluje, nad življenjem rastlin in živali, nad značilnostmi krajev, kjer se nahajajo, ter nad običaji in zgodbami ljudi okrog sebe.

V poznejših izobraževalnih okoljih se ta zanimanja razvijajo v formalno učenje znanosti, geografije in zgodovine. V programu montessori za zgodnje otroštvo so ti vsebinski sklopi med seboj povezani in prepleteni z drugimi predmetnimi področji. Otroci pogosto poglobljajo zanimanje za znanost, geografijo ali zgodovino v okviru dejavnosti čutnega zaznavanja, saj prav prek čutov najprej zaznavajo, opazujejo in raziskujejo pojave, ki jih uvrščamo na ta področja.

V okoljih montessori za prvo starostno obdobje otroci doživljajo naravo na neformalen način, in sicer prek čutnih izkušenj v notranjih in zunanjih prostorih. Veliko teh izkušenj se spontano zgodi na vrtu, na primer:

- sejanje semen;
- zalivanje rastlin;
- pospravljanje listja;
- grabljenje listja;
- aranžiranje cvetja;
- opazovanje živali.

4.1.7. Ustvarjalna umetnost

Glasba

Glasbo v pedagogiki montessori razumemo podobno kot jezik; gre za način človekovega izražanja, ki je vtkan v vsakdanje življenje. Otroci že od rojstva z veseljem poslušajo glasbo in se odzivajo

nanjo. To veselje pogosto izražajo z gibanjem. Z vajami praktičnega življenja otroci razvijajo osnovne veščine, kot so nadzor nad gibanjem celotnega telesa, fina motorika ter koordinirano gibanje roke in očesa, vse to pa jim omogoča učinkovitejše sodelovanje v glasbenih dejavnostih in vajah.

V okoljih montessori za prvo starostno obdobje sta glasba in gibanje vključena v različne dejavnosti, med drugim tudi:

- poslušanje glasbe in gibanje;
- igranje na preprosta tolkala;
- vaje čutnega zaznavanja za razlikovanje zvokov;
- igre s petjem in gibanjem.

Vsebinski sklop	Znanje, veščine in razumevanje	Dejavnosti in sredstva
	<i>Otroci po navadi usvajajo naslednje:</i>	
Glasba: <i>slušno razlikovanje</i>	Poslušajo zvoke predmetov. Predmete prepoznajo po zvoku. Doživljajo zven, ritem in takt.	Dejavnosti: - petje; - prepoznavanje različnih glasov. Sredstva: - ropotuljice; - žogice z ropotuljico; - tolkala; - zvoki v okolju.
Glasba: <i>zven</i>	Poslušajo preprosta glasbila in igrajo nanje.	Sredstva zajemajo različna tolkala.
Glasba: <i>samoizražanje</i>	Razvijajo veščine samoizražanja.	Dejavnosti samoizražanja skozi glasbo in gibanje zajemajo: - petje; - gibanje in ples; - igranje na tolkala; - gibalne igre; - prstne igre.

Gibanje in ples

Razvoj in izpopolnjevanje gibanja sta ključna dela otrokovega razvoja od rojstva do šestega leta starosti. Pomemben vidik otrokovega razvoja je usvojitev sposobnosti, ki otroku omogoča ceniti ples in se izražati skozi gibanje. Osredotočanje na določene gibe lahko otroku koristi tudi na drugih področjih, na primer pri koordinaciji celotnega telesa. Ples je obenem pomemben tudi z vidika zdravja in telesne vadbe. Majhni otroci imajo naravni občutek za ritem in pogosto nimajo zadržkov, zato se ples pri njih pojavlja spontano in naravno.

V skupini Malčki je gibanje eden najpomembnejših elementov okolja. Otroci ples doživljajo skozi gibalne in glasbene dejavnosti.

Likovna umetnost

Dr. Montessori je umetniško izražanje štela kot eno temeljnih človekovih potreb. Še posebej je

spodbujala risanje. Menila je, da bodo otroci, ki so z vajami praktičnega življenja razvili fino motoriko, istočasno pa z vajami čutnega zaznavanja izpopolnili svoje zaznavne sposobnosti, zmožni ustvarjati visokokakovostna umetniška dela.

V skupini Malčki dejavnosti na področju umetnosti zajemajo šivanje, striženje, slikanje, lepljenje, risanje, oblikovanje z glino ter aranžiranje cvetja.

Pomemben del vzgojnega procesa je tudi seznanjanje otrok z vizualno umetnostjo, pri čemer jim v okolju omogočamo občudovanje avtentičnih umetniških del ter pogovor o njih.

4.2. PROGRAM MONTESSORI ZA DRUGO STAROSTNO OBDOBJE (3-6 LET)

Obseg kurikulumu in vrstni red njegovega izvajanja v hiši otrok se odražata v kompletih materialov, ki so razstavljeni na odprtih policah na otrokovi višini, ter v zaporedju, v katerem so ti materiali običajno predstavljeni otrokom. Sredstva in dejavnosti v hiši otrok so razvrščena na štiri glavna področja:

1. vaje praktičnega življenja;
2. vaje čutnega zaznavanja;
3. jezik;
4. matematika.

Ta področja zajemajo tudi sredstva in dejavnosti, ki otroke privedejo v stik z vizualno umetnostjo, glasbo, športno vzgojo, naravoslovjem, geografijo in zgodovino.

4.2.1. Temeljne življenjske veščine v Hiši otrok

Učenje temeljnih življenjskih veščin, imenovanih tudi vaje praktičnega življenja, je sestavni del programa montessori za zgodnje otroštvo, ki deluje kot povezava med domačim okoljem in hišo otrok. Otroci imajo zelo radi red, radi pa so tudi neodvisni in ta želja pride do izraza z vajami praktičnega življenja. Otroci pri vajah uporabljajo različne materiale in izvajajo različne dejavnosti, ki jih podprejo pri večjem nadzoru in izpopolnjevanju naslednjih veščin:

- ravnotežja in koordinacije celega telesa;
- fine motorike;
- iz otroka izhajajoče pozornosti in sposobnosti osredotočanja;
- sposobnosti zaporednega izvajanja korakov naloge z namenom doseganja cilja;
- vsakodnevnih življenjskih veščin.

Da bi otroci dosegli cilj posamezne vaje praktičnega življenja, morajo gibe izvajati zelo natančno. S tem ko si otroci prizadevajo izvajati natančne gibe, si krepijo svojo voljo, tj. samonadzor, sposobnost samoregulacije, prostovoljni nadzor nad gibi ter obenem prostovoljni nadzor nad pozornostjo, kar je bistvena prvina za zmožnost osredotočanja. Če imajo možnost delati v svojem ritmu in brez prekinitev, se jim čas globoke osredotočenosti postopoma podaljšuje. Ko zaključijo celoten cikel dela brez motenj, po navadi doživijo globoko zadovoljstvo, samozavest pa se jim okrepi.

Vaje praktičnega življenja za otroke med tretjim in šestim letom starosti so v hiši otrok razdeljene na štiri glavna področja:

- nadzor nad gibanjem;

- skrb za osebno higieno;
- skrb za okolje;
- prijaznost in olika/medosebni odnosi.

Veščine, potrebne za uspešno izvajanje vaj na teh področjih, se najprej razvijajo skozi niz 'prehodnih' vaj, s katerimi otroci vadijo osnovne gibe. Te vaje so nadgradnja veščin, ki so jih otroci usvojili v skupini Malčki.

Vsebinski sklop	Znanje, veščine in razumevanje	Dejavnosti in sredstva
	<i>Otroci po navadi usvajajo naslednje:</i>	
Prehodne vaje ali osnovni gibi	Ponavljajo natančne gibe rok, kar vodi v osredotočenost in samoizmojstritev. Razvijajo nadzor nad gibanjem celotnega telesa in usklajenost gibov.	Dejavnosti: - dejavnosti, podobne tistim, ki jih otroci izvajajo doma in zahtevajo koordinacijo med roko in očesom; - igra z vodo; - likovne dejavnosti, kot na primer lepljenje, rezanje in slikanje; - jezikovne in glasbene dejavnosti, kot sta petje in pripovedovanje zgodb.
	Razvijajo koordinacijo med roko in očesom.	- Sredstva: - preproste sestavljanke; - igra v peskovniku; - kocke za sestavljanje in drugi gradbeni materiali; - dejavnosti z glino in/ali plastelinom; - zgled odraslih in drugih otrok.
	Sprejemajo odgovorne in ustrezne odločitve. Počakajo, da pridejo na vrsto, delijo z drugimi in se izmenjujejo. Pripravijo se na poznejše delo v okolju. Razvijajo zaupanje v lastne sposobnosti, tako v smislu gibanja celotnega telesa kot fine motorike. Razvijajo orientacijo po fizičnem prostoru in razumevanje sprejetih pričakovanj.	
	Širijo družbene stike in sodelujejo v skupinski interakciji. Svoje potrebe izražajo v verbalni in neverbalni obliki.	Otroci sodelujejo z odraslimi in drugimi otroki v okolju.
Osnovne dejavnosti	Razvijajo natančnejši nadzor in usklajenost gibov. Ponavljajo natančne gibe celotnega telesa in rok, kar vodi v osredotočenost in samoizmojstritev. Pripravijo se na poznejše delo v učilnici.	Dejavnosti: - uporaba žlice in natakanje; - prenašanje stolov, pladnjev, podlog, veder, vrčev itd.; - zlaganje krp; - odpiranje in zapiranje različnih posod; - prepletanje vrvice in nizanje predmetov nanjo.

	Razvijajo zaupanje v lastno sposobnost opravljanja preprostih vsakodnevnih opravil.	Sredstva zajemajo pripravljene komplete funkcionalnih predmetov in pripomočkov, tudi pohištva, prilagojenih otrokovi velikosti, moči in spretnosti.
Skrb za osebno higieno	<i>Otroci po navadi razvijajo in krepijo samostojnost pri naslednjih dejavnostih:</i>	
	<p>Pripravljanje hrane</p> <p>Obedovanje</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - umivanje rok; - pripravljanje in postrežba hrane; - obedovanje z drugimi. <p>Sredstva zajemajo pripravljene komplete funkcionalnih predmetov in pripomočkov, prilagojenih otrokovi velikosti, moči in spretnosti.</p>
	Skrb za osebno nego	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - brisanje nosu; - umivanje obraza; - česanje las; - uporaba stranišča; - umivanje rok. <p>Sredstva zajemajo pripravljene komplete funkcionalnih predmetov in pripomočkov, prilagojenih otrokovi velikosti, moči in spretnosti.</p>
	Oblačenje in slačenje	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - skrb za zunanjo urejenost; - skrb za oblačila; - šivanje; - oblačenje in slačenje; - čiščenje in loščenje čevljev. <p>Sredstva zajemajo okvirje za oblačenje, prilagojene otrokovi velikosti, moči in spretnosti, na katerih lahko vadijo najrazličnejše vrste zapenjanja in zavezovanja.</p>
Skrb za okolje:	<i>Otroci po navadi usvajajo naslednje:</i>	

<i>notranje in zunanje</i>	<p>Izkušajo skrb za rastline in živali.</p> <p>Opazujejo naravo in vse bolj spoštujejo naravni svet.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - aranžiranje cvetja; - brisanje listov lončnic; - zalivanje rastlin; - vrtnarjenje; - skrb za živali; - najrazličnejše dejavnosti, ki otrokom omogočajo stik z naravnim okoljem. <p>Sredstva zajemajo pripravljene komplete funkcionalnih predmetov in pripomočkov, prilagojenih otrokovi velikosti, moči in spretnosti.</p>
	<p>Razvijajo odgovornost do sebe in drugih.</p> <p>Vzpostavljajo stik z resničnostjo.</p> <p>Razvijajo čut za vračanje skupnosti, kar v njih vzbuja občutke samozavesti in empatije.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - brisanje prahu in loščenje; - pometanje in pomivanje tal; - stepanje preprog; - pomivanje in brisanje posode, pranje oblačil; - likanje; - pomivanje oken; - čiščenje in drgnjenje (npr. miz, stolov, tal).
		<p>Sredstva zajemajo pripravljene komplete funkcionalnih predmetov in pripomočkov, prilagojenih otrokovi velikosti, moči in spretnosti.</p>
<i>Gibanje: analiza in nadzor</i>	<p>Otroci po navadi usvajajo naslednje:</p>	
	<p>Razvijajo nadzor nad gibi in njihovo usklajenost.</p> <p>Razvijajo ravnotežje.</p> <p>Razvijajo samonadzor in sposobnost samoregulacije (v pedagogiki montessori to imenujemo volja).</p> <p>Izkušajo družbeno kohezijo. Izkušajo refleksijo in tišino.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - hoja po črti; - lovljenje ravnotežja; - hoja po stopnicah gor in dol; - igra in vaje molčanja. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na tleh narisana črta v obliki elipse, po kateri otroci hodijo med vajo hoje po črti; - elementi, ki so del učnega okolja in otroci z njimi lahko vadijo.
<i>Družbeni odnosi</i>	<i>Otroci po navadi usvajajo naslednje:</i>	

	<p>Razvijajo jezik za učinkovito in pozitivno interakcijo z drugimi.</p> <p>Doživljajo interakcijo z drugimi.</p> <p>Učijo se kulturno ustreznih navad in vedenj.</p> <p>Razvijajo zavedanje samega sebe in drugih.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vrstniško poučevanje in zgled; - praznovanja; - lekcije, <i>kako nekaj narediti</i>, npr. kako se predstaviti, kako pozdraviti, prekiniti, prositi, se opravičiti. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - odrasli v okolju; - starostno mešana skupina otrok; - obiskovalci iz skupnosti.
	<p>Izkušajo in razumejo, kaj pomeni deliti in se izmenjevati.</p>	<p>Dejavnosti in sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omejene količine vseh materialov; - starostno mešana skupina; - zgled odraslih in vrstnikov.

4.2.2. Razvoj in vzgoja čutov

Majhni otroci raziskujejo okolje s svojimi čuti. Med raziskovanjem s čuti od rojstva naprej prejemajo celo vrsto čutnih vtisov. Od približno tretjega leta starosti dalje pa razvijajoči se um, ki vstopi v občutljivo obdobje za red, naravno stremi k razlikovanju podobnosti in razlik. Otroci zato pričnejo razporejati, urejati in razvrščati številne čutne izkušnje, ki so si jih do tedaj nabrali. Zbirka teh izkušenj postane vir, na podlagi katerega se lotevajo razmišljanja in ustvarjanja.

Materiale montessori, ki jih otroci uporabljajo za izostritev čutnega zaznavanja in razlikovanja, imenujemo *senzorični (zaznavni)* materiali in so med najbolj prepoznavnimi in značilnimi materiali v pedagogiki montessori. Gre za so kompletne predmete, oblikovane v skladu z natančnimi specifikacijami. Vsak komplet je namenjen krepitvi ene same senzorične značilnosti na stalen in merljiv način. Senzorične značilnosti, ki jih materiali montessori nagovarjajo, so med drugim tekstura, barva, oblika, dimenzija, masa, okus, vonj, temperatura, višina tona in intenzivnost zvoka. Otroci se naučijo ustreznega besedišča za izražanje senzoričnih značilnosti in njihovih različic, ki jih odražajo materiali. Med delom s kontrastnimi kompleti se tako na primer naučijo naslednjih izrazov: *rdeče/modro/rumeno; glasno/tiho; dolgo/kratko; grobo/gladko; trikotno/kvadratno/okroglo; kocka/krogla*. Naučijo se tudi primerjalnih in presežnih oblik: *daljše/krajše, najdaljše/najkrajše*. To besedišče postane orodje, s katerim se otroci natančneje izražajo o svetu, ki jih obdaja. Otroci uporabljajo senzorične materiale med *vajami čutnega zaznavanja*.

Vaje čutnega zaznavanja jih opremijo z vsem potrebnim za raziskovanje sveta, hkrati pa služijo kot sredstvo za izostritev zaznavanja in kot temelj za abstraktno mišljenje ter ustvarjalno izražanje. Otroci s pomočjo teh vaj sprva razlikujejo med kontrastnimi lastnostmi. Nato postopoma prehajajo k zaznavanju vse subtilnejših razlik, kar jim omogoča razvrščanje predmetov v posameznem kompletu.

Vaje za *čutno zaznavanje* pomagajo otrokom razvijati tudi večine in nagnjenosti, kot so na primer raziskovanje, opazovanje, vzpostavljanje redu, spraševanje in domnevanje. Te vaje so nekakšna priprava na učenje šolskih predmetov, kot so matematika, jezik, naravoslovje in geografija.

Vaje za čutno zaznavanje obsegajo dejavnosti, s katerimi se otroci učijo posvečati pozornost lastnim

zaznavam in razlikovati med vse subtilnejšimi pojavitvami na področju:

- vidnega zaznavanja (dimenzija, barva, oblika);
- taktilnega zaznavanja (tekstura, masa, temperatura, stereognostično zaznavanje);
- slušnega zaznavanja (višina tona, zven, ritem, slog, intenzivnost zvoka);
- zaznavanja vonja;
- zaznavanja okusa.

Otroci se z *vajami čutnega zaznavanja* učijo razvrščati čutne vtise v mentalni inventar oziroma sistem razvrščanja, pri čemer jim je v pomoč natančno besedišče, ki ga lahko uporabijo za razmišljanje in ustvarjanje. Te vaje dopolnjujejo otrokovo delo z sestavljanjki in gradbenimi materiali. Raziskovanje se stopnjuje vse do točke, ko zmorejo otroci usvojene večine senzoričnega razlikovanja in presoje uporabljati za razumevanje pojavov v širšem okolju. Z uporabo senzoričnih materialov se razvijata tudi natančnost in zmožnost nadzorovanega gibanja rok pri vse natančnejših opravilih.

Vsebinski sklop	Znanje, veščine in razumevanje	Dejavnosti in sredstva
<i>Otroci po navadi usvajajo naslednje:</i>		
Vizualno razlikovanje: <i>dimenzija</i>	Zaznavajo subtilne razlike v dimenziji. Naučijo se besedišča za opisovanje razlik v dimenziji, vključno z <i>velik/majhen, debel/tanek, dolg/kratek</i> ter ustreznimi primerniki in presežniki. Posredno se pripravljajo na štetje, geometrijo teles in poznejše matematično delo.	Dejavnosti: - natančne in zanimive predstavitve odrasle osebe; - priložnosti za samostojno izbiro materialov in delo brez prekinitev. Sredstva: - klade z valji; - roza stolp; - rjave stopnice (rjavi kvadri); - rdeče palice.
Vizualno razlikovanje: <i>barva</i>	Povezujejo in razvrščajo barve po stopnjah. Učijo se izrazov za poimenovanje barv. Razvijajo občutek za estetiko. Posredno se pripravljajo na vizualno umetnost.	Dejavnosti: - natančne in zanimive predstavitve odrasle osebe; - priložnosti za samostojno izbiro materialov in delo brez prekinitev. Sredstva zajemajo barvne zaboje (barvne ploščice) 1, 2 in 3.
Vizualno razlikovanje: <i>oblika</i>	Raziskujejo in odkrivajo razlike med dvodimenzionalnimi oblikami in odnose med njimi. Posredno se pripravljajo na učenje ravninske geometrije.	Dejavnosti: - natančne in zanimive predstavitve odrasle osebe; - priložnosti za samostojno izbiro materialov in delo brez prekinitev. Sredstva:

		<ul style="list-style-type: none"> - geometrijska omara in kartice; - geometrijska telesa; - botanična omara z rastlinskimi listi in kartice.
Vizualno razlikovanje: <i>mešano</i>	Uporabljajo znanje, veščine in razumevanja o dimenzijah, barvah in oblikah ter odnosih med njimi.	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - natančne in zanimive predstavitve odrasle osebe; - priložnosti za samostojno izbiro materialov in delo brez prekinitev; - likovno ustvarjanje in oblikovanje. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - barvni valji; - geometrijski liki; - predmeti v okolju.
Taktilno razlikovanje: <i>tekstura</i>	<p>Izkušajo, povezujejo in razvrščajo raznolike teksture po stopnjah.</p> <p>Posredno se pripravljajo na ročno pisanje.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - natančne in zanimive predstavitve odrasle osebe; - priložnosti za samostojno izbiro materialov in delo brez prekinitev. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - plošče za tipanje; - škatle s tkaninami.
Taktilno razlikovanje: <i>teža</i>	<p>Izkušajo, povezujejo in razvrščajo predmete z različno težo po stopnjah.</p> <p>Posredno se pripravljajo na merjenje mase.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - natančne in zanimive predstavitve odrasle osebe; - tehtanje in presojanje o teži; - uporaba tehtnic. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ploščice za tehtanje; - preproste tehtnice; - predmeti v okolju.
Taktilno razlikovanje: <i>temperatura</i>	<p>Izkušajo, povezujejo in razvrščajo različne temperature po stopnjah.</p> <p>Posredno se pripravljajo na merjenje temperature.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - natančne in zanimive predstavitve odrasle osebe; - uporaba znanja v okolju. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - termične stekleničke; - termične ploščice; - predmeti v okolju.

<p>Taktilno razlikovanje: <i>stereognostično</i> 50</p>	<p>Z zaznavanjem taktilnih lastnosti prepoznavajo tridimenzionalne predmete.</p> <p>Posredno se pripravljajo na učenje geometrije teles.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - natančne in zanimive predstavitve odrasle osebe; - dejavnosti razporejanja. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - geometrijska telesa; - stereognostične vrečke; - skrivnostne vrečke.
<p>Slušno razlikovanje: <i>dinamika/intenziteta zvoka</i></p>	<p>Raziskujejo različne zvoke in njihove lastnosti.</p> <p>Naučijo se besedišča za opisovanje razlik med zvoki, vključno z <i>glasen/tih</i> ter ustreznimi primerniki in presežniki.</p> <p>Posredno se pripravljajo na pouk glasbe, plesa in poezije.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - igre poslušanja; - igranje na tolkala; - poslušanje različnih glasbil; - poslušanje različnih glasbenih zvrsti; - poslušanje poezije in hkratno gibanje; - gibanje od glasbi; - petje; - ples. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zvočni valji; - zvonci montessori (natančno uglaseni; diatonična C-dur lestvica ter pet višajev/nížajev, ki lestvico C-dur spremenijo v kromatično); - tolkala; - živa in posneta glasba in poezija.
<p>Slušno razlikovanje: <i>višina tona</i></p>	<p>Zaznavajo, povezujejo in razvrščajo različne višine tonov po stopnjah.</p> <p>Razlikujejo med <i>visokim</i> in <i>nizkim</i> tonom ter oba znajo označiti.</p> <p>Zaigrajo znane skladbe.</p> <p>Skladajo svoje skladbe.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - natančne in zanimive predstavitve odrasle osebe; - priložnosti za samostojno izbiro materialov in delo brez prekinitev. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zvonci montessori (natančno uglaseni; diatonična C-dur lestvica ter pet višajev/nížajev, ki lestvico C-dur spremenijo v kromatično); - kartice.

⁵⁰ Izraz stereognostično izvira iz besed 'stereo' (okoli) in 'gnosis' (vedeti). Označuje čutno zaznavanje, ki združuje vizualno in mišično raziskovanje in spomin. V pedagogiki montessori z izrazom opišemo dejavnost, pri kateri majhni otroci spoznavajo predmet zgolj s tipanjem.

Slušno razlikovanje: <i>zven</i>	Doživljajo in prepoznavajo zven različnih glasbil, glasov in neglasbenih zvokov.	Dejavnosti: - natančne in zanimive predstavitve odrasle osebe; - igre in dejavnosti poslušanja (notri in zunaj). Sredstva: - glasbila, npr. tolkala; - glasba in zvoki v okolici.
Slušno razlikovanje: <i>ritem</i>	Izkušanje, prepoznavanje in ustvarjanje različnih ritmov in taktov.	Dejavnosti: - igranje glasbil, tudi tolkal; - poslušanje različnih glasbenih zvrsti, pesmi in poezije; - ples; - gibanje ob glasbi. Sredstva: - glasbila, npr. tolkala; - glasba in zvoki v okolici.
Slušno razlikovanje: <i>slog</i>	Izkušanje in prepoznavanje različnih glasbenih slogov.	Dejavnosti zajemajo poslušanje različnih pesmi in glasbenih zvrsti iz otrokove kulture ter glasbe iz različnih drugih kultur. Sredstva zajemajo živo in posneto glasbo.
Vohalno razlikovanje: <i>vonj</i>	Razlikujejo, prepoznavajo in poimenujejo različne vonje.	Dejavnosti: - pripravljane hrane; - aranžiranje cvetja. Sredstva: - stekleničke z vonji; - raznovrstni predmeti v notranjem in zunanjem okolju.
Okušalno razlikovanje: <i>okus</i>	Prepoznavajo, razlikujejo in poimenujejo glavne okuse (<i>sladko, kislo, slano, grenko</i>). Izkušajo odnose med čuti za vonj in okus.	Dejavnosti zajemajo pripravo hrane in obedovanje. Sredstva: - stekleničke z okusi; - raznovrstna hrana.

4.2.3. Jezik

Dr. Maria Montessori je zasnovala jezikovni program za zgodnje otroštvo, v katerem so vsi elementi govornega in pisanega jezika poučevani postopno, a hkrati povezano in celostno. V Hiši otrok se govorni jezik, ki ga otroci razvijajo že od rojstva, nadalje širi in izpopolnjuje skozi različne dejavnosti za bogatenje jezika, ki obsegajo poslušanje skladb, pesmi in zgodb, igranje iger ter delo s

kompleti slikovnih kartic za razvrščanje. V starostno mešani skupini otrok imajo mlajši otroci veliko priložnosti za opazovanje in poslušanje starejših otrok, ki berejo zgodbe in stvarne knjige.

Prva posredna priprava na obvladovanje pisanega jezika se začne z *vajami praktičnega življenja* in *vajami za čutno zaznavanje*. Otroci z *vajami praktičnega življenja* razvijajo fino motoriko, z *vajami za čutno zaznavanje* pa se pripravljajo na razlikovanje med različnimi glasovi maternega jezika in različnimi oblikami črk.

S črkami abecede se prvič srečajo med uporabo *peščenih črk* v sklopu dejavnosti, pri kateri prisluhnejo glasu črke, medtem ko gledajo obliko črke in ji sledijo s prstom. Ko poznajo dovolj črk, se jim predstavi *premična abeceda* iz lesenih ali kartonskih črk. S temi črkami sestavljajo in zapisujejo lastne besede, besedne zveze, povedi in nazadnje tudi zgodbe. Ker pri tvorjenju besedil s *premično abecedo* uporabljajo lasten jezik, pogosto ugotovijo, da svoje lastne zapise lahko tudi preberejo, zlasti če delo s *premično abecedo* spremljajo dejavnosti, ki jim omogočajo strukturirano vajo branja. Svoje spretnosti kmalu prenesejo tudi na branje knjig, tako sebi kot drugim. Nato jim pedagog montessori predstavi materiale za proučevanje besed in vzorcev črkovanja. Da bi si otroci okrepili tekoče branje in razumevanje, delajo tudi z materiali, ki jih usmerjajo k prepoznavanju slovnčnih vzorcev jezika.

Vsi elementi jezikovnega programa montessori pomagajo otrokom zgraditi trdno osnovo za krepitev samozavesti in ustvarjalno uporabo jezika v različnih oblikah sporazumevanja. Poleg tega imajo otroci priložnost uživati v širokem naboru kakovostne in raznolike leposlovne ter stvarne literature in referenčnega gradiva.

Vsebinski sklop	Znanje, veščine in razumevanje	Dejavnosti in sredstva
	<i>Otroci po navadi usvajajo naslednje:</i>	
<p>Govorjeni jezik</p> <p>Obogatitev besedišča</p>	<p>Izkušajo neverbalno in verbalno komunikacijo.</p> <p>Izkušajo različne oblike sporazumevanja (govorjeni in pisani jezik, neverbalna komunikacija, vizualne podobe, interaktivne tehnologije).</p> <p>Širijo in poglobljajo besedišče.</p> <p>Razumejo govorjeni jezik soljudi.</p> <p>Vse učinkoviteje (svojim letom primerno) in z vse večjim zaupanjem se učijo poslušati in uporabljati govorni jezik v najrazličnejših situacijah tako v večji družbi kot za samoizražanje.</p> <p>V pogovoru se učijo izmenjevati s sogovorniki.</p> <p>Učijo se spoštovati jezikovno raznovrstnost, npr. skozi izkušnje z jeziki, ki niso slovenščina.</p> <p>Učinkovito izgovarjajo glasove v domačem jeziku. Učinkovito uporabljajo prozodične značilnosti (npr. ritem in intonacija) govornega jezika.</p> <p>Posredno se pripravljajo na delo s pisanim jezikom, npr. skozi neformalne izkušnje z branjem, spoznavanje besedišča, besedoslovja ter slovnice (npr. časov, ednine/dvojine/množine, kolektivni</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - različne resnične izkušnje, o katerih se lahko pogovarjajo, npr. izleti, obiski prebivalcev iz krajevne skupnosti, živali v učilnici; - različne priložnosti za komunikacijo, npr. pogovori, pripovedovanje o resničnih dogodkih, opisovanje, izražanje mnenj, razlaganje; - priložnosti za uživanje v kakovostni literaturi ter za pripovedovanje in branje zgodb; - priložnosti za uporabo starosti primerne stvarne in referenčne literature; - petje in igranje glasbe; - dejavnosti z ritmom in poezijo; - prstne igre; - kompleti predmetov in slikovnih kartic za razporejanje in povezovanje v pare; - <i>igra vprašanj</i>, govorna predstavitev po vzoru odraslega. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - odrasli in drugi otroci v okolju; - slikovne kartice za obogatitev besedišča; - kompleti slikovnih kartic za razvrščanje.

	<p>samostalniki).</p>	
<p>Mehanika pisanja in branja: <i>ujemanje glasu in črke, oblikovanje črk, dekodiranje, pisanje na roko</i></p>	<p>Učijo se ujemanja med glasovi jezika in črkami abecede.</p> <p>Razporejajo črke abecede za sestavljanje besed, besednih zvez, povedi in odstavkov.</p> <p>Z znanjem o ujemanju glasov in črk dekodirajo zapisane besede.</p> <p>Razvijajo oprijem pisala, prilagajanje prostora, mehko stika s površino in mišični nadzor roke.</p> <p>Uporabljajo različen pisalni pribor in površine za pisanje.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - natančne in zanimive predstavitve odrasle osebe; - čečkanje, slikanje, striženje in lepljenje; - oblikovanje s kovinskimi liki; - igra glasov; - povezovanje oznak s predmeti in miniaturnimi predmeti v okolju ali s slikovnimi karticami; - zgled odraslih ali drugih otrok; - fonetično branje (predmeti in oznake, oznake brez predmetov, kartice); - določena zaporedja črk (ang. blends/digraphs) (premična abeceda knjižice, oznake za povezovanje s predmeti);

		<ul style="list-style-type: none"> - zahtevnejše besede. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - peščene črke, premična abeceda, kovinski liki; - različne površine za pisanje, vključno s peskom, tablamami (za kredo) ter različnimi vrstami in barvami papirja; - različna pisala, vključno s kredami, voščenkami, svinčniki in čopiči.
<p>Pisno izražanje: <i>priprava</i></p>	<p>Razvijajo spoštovanje do pisanega jezika v vseh njegovih oblikah, npr. literatura, stvarni priročniki, referenčne knjige.</p> <p>Krepijo samozavest glede sposobnosti pisnega izražanja.</p> <p>Izražajo se v pisni obliki.</p> <p>Spoznavajo vzorce pisanega jezika kot pripravo na tvorjenje pisnih besedil in bralno razumevanje.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - glasno branje odraslih in drugih otrok; - pisanje s <i>premično abecedo</i>; - bogatenje besedišča na vseh področjih kurikulumu. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kakovostna otroška literatura, stvarne knjige in vrsta drugega ustreznega pisnega gradiva; - <i>peščene črke, premična abeceda.</i>
<p>Besedne funkcije: <i>besedne vrste in njihova vloga</i></p>	<p>Izkušajo in razumejo slovnične vzorce, s katerimi so besede organizirane v besedilo.</p> <p>Razumejo, da vrstni red besed vpliva na pomen pisanega jezika.</p> <p>Izboljšujejo in širijo svoje bralne veščine ter branje z razumevanjem pomena.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - natančne in zanimive predstavitve odrasle osebe; - igre in vaje z besednimi funkcijami. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - miniaturna okolja, npr. hiša, kmetija, živalski vrt, ulični prizor in napisi; - slovnični simboli.

<p>Branje: <i>analiza in sinteza</i></p> <p>Stavčna analiza: <i>besede, besedne skupine in besedne zveze, stavki in povedi</i></p>	<p>Pridobivajo znanje in razumevanje o slovničnih vzorcih jezika.</p> <p>Raziskujejo in razumejo pomen glagolov.</p> <p>Raziskujejo strukturo povedi.</p> <p>Razvijajo in poglobljajo bralne veščine in branje z razumevanjem pomena.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - natančne in zanimive predstavitve odrasle osebe; - fonetično branje (predmeti in oznake, oznake brez predmetov, kartice); - določena zaporedja črk (ang. blends/digraphs) (premična abeceda knjižice, oznake za povezovanje s predmeti); - zahtevnejše besede; - igre in vaje za <i>stavčno analizo</i>. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - diagrami, učni listi in premični materiali; - pripravljene povedi po stopnjah zahtevnosti; - predmeti v okolju; - oznake; - kakovostna literatura in poučne stvarne knjige; - priložnosti za samostojno tvorjenje povedi.
<p>Besedoslovje</p>	<p>Širijo znanje in razumevanje slovenskega besedišča.</p> <p>Z znanjem o predponah, priponah, zloženkah, ednini in množini tvorijo besede.</p> <p>Sestavljajo besedne družine.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - natančne in zanimive predstavitve odrasle osebe; - igre in vaje <i>besedoslovja</i>; <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dvo- ali večbarvna <i>premična abeceda</i>; - kartice z besedami; - sezname besed in diagrami/preglednice.
<p>Črkovanje</p>	<p>Raziskujejo in izpopolnjujejo črkovanje.</p> <p>Začnejo prehod od izmišljenega k pravilnemu črkovanju.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - natančne in zanimive predstavitve odrasle osebe; <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>premična abeceda</i>; - kartice in knjižice s <i>fonogrami</i>; - besedoslovje; - osebni sezname besed; - slovarji; - knjige.

<p>Besedni ukazi</p> <p>Interpretativno branje</p>	<p>Vse bolj tekoče berejo z namenom razumevanja pomena besedila.</p> <p>Na gledališke dejavnosti se pripravljajo z uporabo literarnih del s čustveno vsebino.</p> <p>Izkušajo in razumejo učinek pomena na vzdušje in slog v literarnem delu.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uprizarjanje vse kompleksnejših besednih ukazov; - uprizarjanje odlomkov iz otroške literature. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kartice z nalogami; - odstavki iz kakovostne otroške literature; - kakovostna literatura in poučne stvarne knjige; - poezija; - uganke tipa 'Kdo sem?'.
<p>Branje na vseh predmetnih področjih</p>	<p>Vadijo in utrjujejo bralne veščine.</p> <p>Bralne veščine uporabljajo za pridobivanje informacij in raziskovanje tematik, ki jih zanimajo.</p> <p>Širijo svoj besedni zaklad.</p> <p>Odkrivajo in uporabljajo točno terminologijo za pojave v svetu, ki jih obdaja.</p>	<p>Dejavnosti zajemajo različne priložnosti za uživanje v branju, izpopolnjevanje bralnih veščin in uporabo teh veščin na vseh predmetnih področjih.</p> <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - obiski strokovnjakov; - predmeti, oznake, slikovne kartice, premešane opredelitve in kontrolne knjižice; - kakovostne, starosti primerne referenčne knjige.
<p>Ločila</p>	<p>Raziskujejo pravila za uporabo ločil, vključno z veliko začetnico, piko in vejico.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - natančne in zanimive predstavitve odrasle osebe; - igre in vaje na temo <i>ločil</i>; <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>premična abeceda</i>; - kartice z ločili.
<p>Notna pisava</p>	<p>Izkušajo in odkrivajo notno pisavo kot sredstvo za zapisovanje zvokov.</p> <p>Notno pisavo uporabljajo za komponiranje.</p> <p>Berejo notne zapise, da zaigrajo glasbeno zamisel druge osebe.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - natančne in zanimive predstavitve odrasle osebe; - igre in vaje na temo notne pisave. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - premični simboli za notno zapisovanje (npr. violinski in basovski ključ, note, pavze, oznake za dinamiko in tempo) ter lesena tabla z narisanim notnim črtovjem; - ritmične kartice; - kartice.

<p>Kulturne razširitve: <i>jezik na vseh predmetnih področjih:</i> <i>zgodovina</i> <i>geografija</i> <i>naravoslovje</i> <i>umetnost in glasba</i> <i>spoštovanje</i></p>	<p>Spoštujejo in prepoznajo razlike med družinami, skupnostmi ter po svetu.</p> <p>Raziskujejo družbene odnose v različnih kontekstih.</p> <p>Izkušajo druge kulture.</p> <p>Cenijo naravni svet.</p> <p>Spoštujejo vse življenjske oblike.</p> <p>Razvijajo čut za estetiko.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - skrb za rastline, npr. brisanje prahu z listov, sajenje na vrt ali v lonce, pobiranje pridelkov; - skrb za živali; - pripravljane hrane z različnih koncev sveta. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - artefakti iz različnih kultur, npr. fotografije, umetniška dela in stenske dekoracije; pesmi, poezija in zgodbe; orodje in glasbila; hrana in oblačila; - modeli kopenskih in vodnih oblik, slikovne kartice, oznake, opredelitve in knjižice; - globusi, zemljevidi in zastave; - mape za geografijo in zgodovino s slikami za razvrščanje, tj. s kompleti slikovnih kartic, oznak in knjižic, ki predstavljajo različne vrste oblačil, hrane, bivališč, prevoznih sredstev, obrambe, živali in rastlin v različnih kulturah in državah.
--	---	--

4.2.4. Matematika

Spoznavanje matematike je odraz človeških teženj po raziskovanju in orientaciji, po redu in razvrščanju, po logičnem razmišljanju in presojanju ter po računanju in merjenju. V *hiši otrok* montessori so matematični pojmi otrokom sprva predstavljeni skozi konkretne materiale.

Matematika v *hiši otrok* temelji na *vajah praktičnega življenja* ter *vajah čutnega zaznavanja* ter jih obenem nadgrajuje, obenem pa se naslanja na številne matematične izkušnje, s katerimi otroci mimogrede pridejo v stik v vsakdanjem življenju, vključno z naslednjimi:

- vizualno prikazovanje matematičnih pojmov;
- vzorci in red;
- reševanje problemov;
- kardinalna in ordinalna števila;
- sistem mestnih vrednosti;
- računske operacije (seštevanje, odštevanje, množenje, deljenje);
- ulomki;
- prostorski odnosi (npr. umestitev predmetov, prostorski vzorci, natančno ujemanje predmetov in dvodimenzionalnih oblik);
- merjenje (npr. dolžine, mase, časa, temperature, prostornine, obsega, površine);
- besedilne naloge (seštevanje, odštevanje, množenje, deljenje).
- otroci med vajami čutnega zaznavanja presojajo razdalje, dimenzije, stopnjevanja, identiteto,

podobnost in zaporedje. Na tej osnovi jih matematični materiali montessori uvedejo v:

- štetje (od 1 do 10, od 10 do 90, linearno od 1 do 100 in 1000 ter štetje v preskokih kot uvod v množenje);
- mestne vrednosti do štirimestnih števil;
- računske operacije (seštevanje, odštevanje, množenje, deljenje).

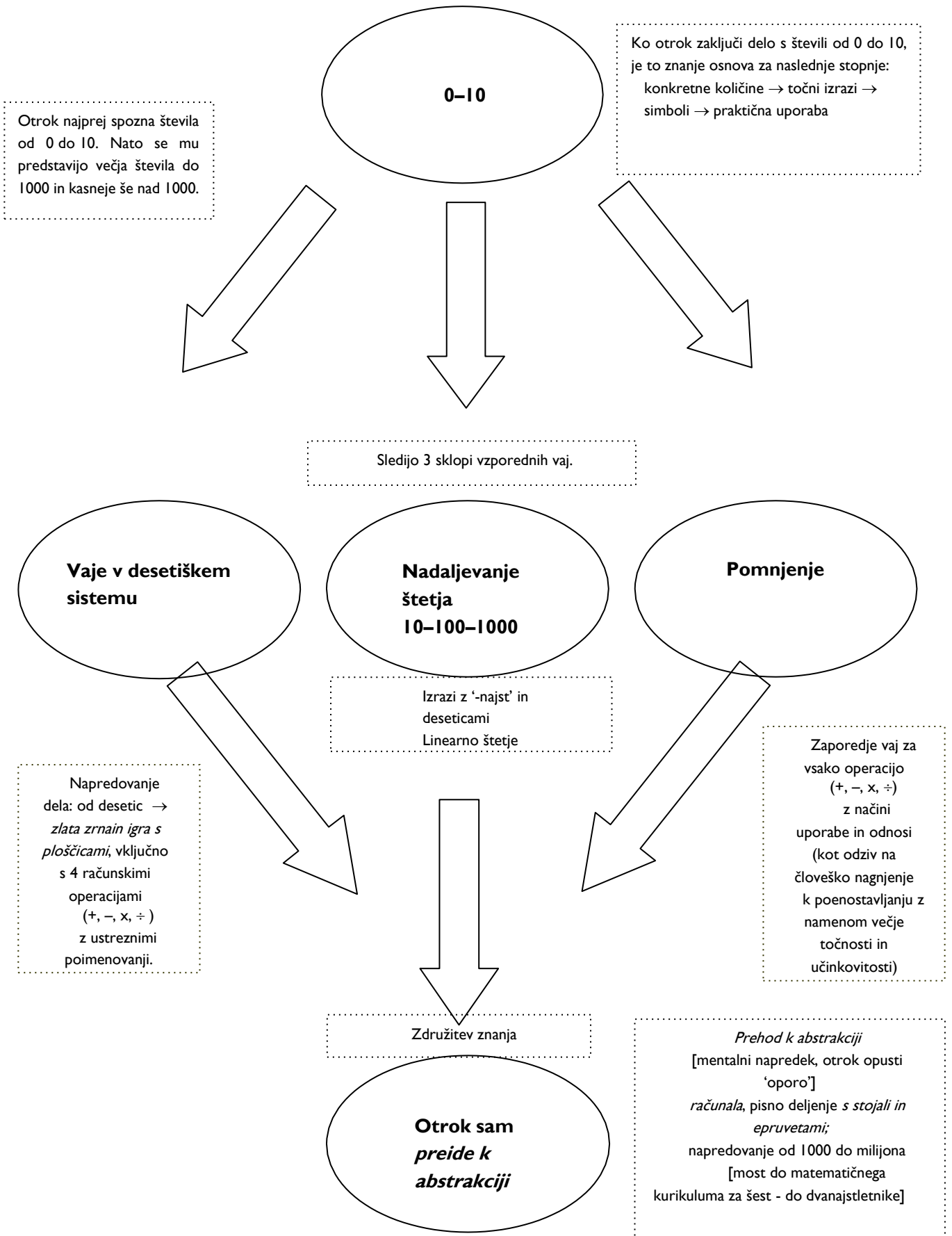
Desetiški sistem se otrokom predstavi v konkretni obliki z zlatimi zrni, ki so razporejene tako, da se hkrati razlikujejo po količini, velikosti, masi in geometrijski obliki. Otrokom se istočasno predstavi tudi ustrezen simbol za vsako količino. Otroci tako na več načinov doživljajo odnose med hierarhijami sistema.

Otroci se s temi materiali skozi aktivne in zabavne igre naučijo seštevati, odštevati, množiti in deliti. Materiali podpirajo okrepljeno občutljivost za števila, ki se pri otrocih pogosto pojavi okoli četrtega leta starosti.

Matematični kurikulum v *hiši otrok* se nadgrajuje v petstopenjskemu zaporedju:

1. *Uvedba konkretnih materialov:* (Količina se predstavi ločeno.)
Pojmi so predstavljeni v konkretni obliki, s katero lahko otroci fizično rokujejo. Otroci prejmejo natančne izraze, s katerimi lahko opišejo svoje konkretne vtise. Simboličnega matematičnega zapisovanja se učijo šele, ko izkusijo konkretne materiale.
2. *Uvedba simbolov:* (Vidno prepoznavni simboli se predstavijo ločeno.)
Ko otrok samozavestno uporablja konkretne materiale in se tako tudi izraža, se mu predstavijo matematični simboli.
3. *Združitev konkretnega s simboli:* (Ključnega pomena pri povezavi obojega je uporaba ustreznih izrazov.)
Šele ko otrok uspešno zaključi prvi dve stopnji, se lahko konkretni materiali in simboli združijo.
4. *Vaja*
Ko je otrokom predstavljena nova informacija, potrebujejo priložnost za ponavljanje. Zdaj lahko utrjujejo novo znanje in ga počasi ponotranjajo, obenem pa ga povezujejo z že usvojenim znanjem. Znanje lahko nadgrajujejo in utrjujejo z uporabo materialov, dokler to ne postane samodejno.
5. *Samoocenjevanje*
Otroci prejmejo tudi vaje za potrjevanje oziroma preverjanje njihovega razumevanja in znanja, da ugotovijo, ali so pripravljeni na naslednjo vajo.

V spodnjem diagramu je prikazan pregled matematičnega kurikulumu.

Otroci izvajajo matematične vaje in igre po pristopu montessori na način, ki jih podpira in se stalno stopnjuje. Tako niso pod pritiskom zaradi prehoda na novo temo, saj vselej povsem usvojijo tisto, s katero se trenutno ukvarjajo. Učenci predelujejo matematični kurikulum v skladu s svojimi zanimanji, zato vsi ne opravijo vseh dejavnosti v enakem zaporedju ali enakem časovnem obdobju.

Vsebinski sklop	Znanje, veščine in razumevanje	Dejavnosti in sredstva
<i>Otroci po navadi usvajajo naslednje:</i>		
Jezik matematike	Razumejo matematične izraze, npr. <i>dolgo/kratko, več/manj, delež.</i>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vsakodnevna opravila; - pripravljane hrane; - vrtnarjenje; - petje in prstne igre. <p>Sredstva zajemajo komplete predmetov v okolju.</p>
Matematični pojmi: <i>posredna priprava</i>	<p>Vedo, da ima vsak material svoj namen.</p> <p>Razumejo, kaj pomeni začetek, sredina in konec.</p> <p>Vzpostavljene imajo delovne navade.</p> <p>Z matematičnimi pojmi se srečujejo naključno, neformalno in/ali posredno, npr. prostorsko zavedanje, ujemanje parov, geometrija, razvrščanje, merjenje, množice, red, nizanje, zaporedje, ujemanje, stopnjevanje.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gibalne dejavnosti za razvoj grobe in fine motorike; - <i>vaje praktičnega življenja;</i> - <i>vaje čutnega zaznavanja;</i> - jezikovne/komunikacijske dejavnosti; - petje in prstne igre; - razvrščanje, razporejanje, ujemanje, nizanje in stopnjevanje; - vsakodnevna opravila (ujemanje parov, npr. ena nogavica se prilega enemu stopalu; pogrinjanje mize in umeščanje jedilnega pribora); - pripravljane hrane, vključno z merjenjem in upoštevanjem zaporedja; - sestavljanje, gradnja, stereognostične vrečke. <p>Sredstva zajemajo komplete predmetov v okolju.</p>
Količine in simboli od 1 do 10	<p>Naučijo se prepoznati, zaporedoma razvrstiti in šteti števila od 0 do 10.</p> <p>Izkušajo in razumejo funkcijo števila 'nič' kot prazno množico in kot mesto v številskem zapisu.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - natančne in zanimive predstavitve odrasle osebe; - igre in vaje na temo števil do 10. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rdeče-modre palice in kartice;

	Število 9 doživljajo kot mejo pri štetju.	<ul style="list-style-type: none"> - peščena števila; - zaboj s palčkami; - številke in žetoni; - igra spomina s števili; - igre s številom nič.
Desetiški sistem	<p>Razumejo pojem enic, desetic, stotic in tisočic.</p> <p>Tvorijo in berejo sestavljena števila.</p>	<p>Dejavnosti zajemajo tvorjenje števil z zrcni in številskimi karticami.</p> <p>Sredstva zajemajo material z <i>zlatimi zrni</i> in številске kartice.</p>
Izrazi za števila, večja od 10	<p>Tvorijo in preštevajo števila ‘-najst’ in desetice do 100.</p> <p>Uporabljajo izraze za števila ‘najst’ in desetice do 100.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - natančne in zanimive predstavitve odrasle osebe; - igre in vaje s števili ‘-najst’ in z desetnicami. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tabla «najst» in barvna zrna; - tabla »set« in barvna zrna.
Štetje: nadaljevanje	<p>Preštevajo števila 1–10, 10–19, 1–100, 100–1000.</p> <p>Prepoznavajo ponavljajoče vzorce v celotni hierarhiji.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - natančne in zanimive predstavitve odrasle osebe; - igre in vaje štetja. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tabla »najst« in barvna zrna; - table »set« in barvna zrna; - veriga 100, veriga 1000 in verige za štetje po 2 ali več (1–9) v omarici z barvnimi verigami.
Računske operacije	Izkušajo, razumejo in uporabljajo računske operacije ter njihove odnose (seštevanje, odštevanje, množenje, deljenje).	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - natančne in zanimive predstavitve odrasle osebe; - igre in vaje s konkretnimi materiali. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - material z zlatimi zrni in številске kartice; - igra s pikami; - igra s ploščicami; - besedilne naloge.

<p>Razširitev desetiškega sistema: števila nad 1000</p>	<p>Prepoznavajo ponavljajoče se številске vzorce v hierarhičnih 'družinah': enostavna družina, družina tisočic, družina milijonov.</p> <p>Izkušajo in delajo z velikimi števili do milijonov ter utrjujejo predhodno znanje seštevanja, odštevanja, množenja in deljenja.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - natančne in zanimive predstavitve odrasle osebe; - igre in vaje s konkretnimi materiali. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - malo in veliko računalo; - materiali s stojali in epruветami.
<p>Pomnjenje</p>	<p>Usvajajo in uporabljajo temeljna znanja o številskih dejstvih za seštevanje, odštevanje, množenje, deljenje.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - natančne in zanimive predstavitve odrasle osebe; - igre in vaje s konkretnimi materiali. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - igra z gosenico; - tabla za seštevanje in odštevanje ter razpredelnice za seštevanje; - škatla z barvnimi verigami; - tabla za množenje; učni listi in diagrami; - tabla za deljenje; učni listi in diagrami.
<p>Geometrija</p>	<p>Prepoznavajo in raziskujejo dvodimenzionalne in tridimenzionalne like ter odnose med njimi.</p> <p>Spoznajajo in uporabljajo natančno terminologijo.</p> <p>Doživljajo, odkrivajo in raziskujejo konstrukcijske zmogljivosti trikotnikov.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - natančne in zanimive predstavitve odrasle osebe; - igre in vaje s konkretnimi materiali ter predmeti v okolju. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - preproste sestavljanke; - zlaganje krp; - geometrijske oblike v notranjem in zunanem okolju; - geometrijske izvlečne plošče (geometrijska omara) in kartice; - botanične izvlečne plošče (botanična omara) in kartice; - geometrijska telesa s podlagami; - prekrivni geometrijski liki/stopnjevani geometrijski liki; - konstrukcijski trikotniki.

Algebra	Posredno se pripravljajo na algebro.	Dejavnosti: - natančne in zanimive predstavitve odrasle osebe; - igre in vaje s konkretnimi materiali. Sredstva: - binomna kocka; - trinomna kocka; - konstrukcijski trikotniki.
Čas in zaporedje	Izkušajo zaporedje, red in rutino. Začenjajo razumevati pojme danes, včeraj, jutri, preteklost, sedanjost, prihodnost. Začenjajo odčitavati uro, in sicer polno uro, pol, petnajst (četrť) do, petnajst (četrť) čez.	Dejavnosti: - vsakodnevna in tedenska rutina; - izkušajo red in zaporedje v okolici; - praznujejo letne čase in praznike. Sredstva: - ure in kartice; - koledarji.
Ulomki	Izkušajo razdeljevanje in deljenje celote. Spoznavajo izraze o ulomkih (količine <1). Uporabljati pričenjajo računske operacije (seštevanje, odštevanje, množenje, deljenje) z ulomki.	Dejavnosti: - pripravljanje hrane; - deljenje. Sredstva zajemajo tabli za ulomke in oznake.

4.2.5. Kulturološki predmeti: naravoslovje, geografija in zgodovina

Otroci vstopijo v Hišo otrok v obdobju, ko je njihovo zanimanje za opazovanje naravnih in družbenih pojavov na vrhuncu. So v procesu oblikovanja miselnega okvira, na podlagi katerega bodo zmogli razvrščati značilnosti sveta, ki jih obdaja. Otroci z vajami čutnega zaznavanja razvijajo in izpopolnjujejo svojo moč opazovanja in zaznavanja s čutili. Učijo se ceniti naravni in družbeni svet, kot ga doživljajo skozi svoja čutila.

Dejavnosti, s katerimi pridobivajo izkušnje z naravnim in družbenim svetom, se jim predstavijo na enako celosten in prepleten način kot ostale dejavnosti montessori. Znanje jim je predstavljeno v konkretni obliki, ki jo lahko smiselno in namensko raziskujejo z lastnimi rokami. Dejavnosti jim omogočajo svobodno izbiranje in ponavljanje. Lekcije se lahko izvajajo individualno ali v majhnih oziroma večjih skupinah.

S sistematičnim pristopom k spoznavanju narave in družbe v hiši otrok se gradijo temelji za kozmično vzgojo, osrednje predmetno področje, ki se mu posvečajo otroci med šestim in dvanajstim letom.

Spodnji kurikulum zajema program montessori za zgodnje učenje v Hiši otrok.

Naravoslovje

Vsebinski sklop	Znanje, veščine in razumevanje	Dejavnosti in sredstva
	<i>Otroci po navadi usvajajo naslednje:</i>	
Praktično življenje	Skrbijo za rastline in živali.	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razvijanje natančnega nadzora nad roko; - lekcije 'kako', npr. kako nekaj pospraviti; - vrtnarjenje, čiščenje, pometanje, grabljenje, zalivanje in brisanje listov; - zagotavljanje primernega življenjskega okolja ali zavetja za hišne ljubljence; - hranjenje hišnih ljubljencev. <p>Sredstva zajemajo komplete funkcionalnih predmetov in pripomočkov za oskrbo rastlin in živali, prilagojenih otrokovi velikosti, moči in spretnosti.</p>
Vaje čutnega zaznavanja	<p>Izpopolnjujejo in razvijajo zmožnost opazovanja in zaznavanja.</p> <p>Prepoznavajo drobne razlike in podobnosti.</p>	<p>Dejavnosti zajemajo smotrne vaje čutnega zaznavanja, tj. povezovanje v pare in razvrščanje po dimenziji, barvi, obliki, teksturi, zvoku.</p> <p>Viri zajemajo senzorične materiale montessori ter notranje in zunanje okolje.</p>
	Začenjajo razvrščati naravo.	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sledenje oblikam listov s prstom in poimenovanje oblik listov na botaničnih izvlečnih ploščah (botanična omara); - povezovanje listov na karticah in v knjižici z resničnimi vzorci listov; - likovno ustvarjanje. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - botanične izvlečne plošče (botanična omara); - kartice; - rastline v okolju.

	<p>Razlikujejo štiri osnovne okuse.</p> <p>Razlikujejo vonjave (npr. zelišča, začimbe).</p>	<p>Dejavnosti zajemajo smotrne <i>vaje čutnega zaznavanja</i>.</p> <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - stekleničke z okusi; - stekleničke z vonji.
<p>Fizikalne vede: <i>preprosta fizika in kemija, čas, vreme, astronomija</i></p>	<p>Opazujejo in se odzivajo na naravne pojave, s čimer pridobivajo vtise o njihovih fizikalnih in kemijskih lastnostih.</p> <p>Raziskujejo številne značilnosti sveta.</p> <p>Preiskujejo okolico z opazovanjem, postavljanjem vprašanj, raziskovanjem in poročanjem.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uporaba povečevalnega stekla; - enostavni poskusi, npr. magneti, predmet ali snov plava/potone, zrak, zvok, gravitacija, svetloba; - zbiranje kamnov; - odčitavanje ure; - vsakodnevno opazovanje vremena; - opazovanje oblakov in učenje o njih; - učenje o soncu, luni, zvezdah in ozvezdijih; - kuhanje; - mešanje barv; - branje letom primernih knjig o fizikalnih vedah. <p>Sredstva zajemajo complete funkcionalnih predmetov in pripomočkov, prilagojenih otrokovi velikosti, moči in spretnosti.</p>

<p>Botanika</p>	<p>Izpopolnjujejo in razvijajo zmožnost opazovanja in zaznavanja.</p> <p>Raziskujejo in opazujejo svet rastlin.</p> <p>Razvijajo spoštovanje do čudes rastlinskega sveta.</p> <p>Začenjajo razumeti, kaj rastline potrebujejo, da preživijo, rastejo in uspevajo.</p> <p>Učijo se skrbeti za rastline.</p> <p>Razumejo vpliv letnih časov na rastline.</p> <p>Zavedajo se vzajemne odvisnosti vseh živih bitij ter vloge, ki jo vsako posamezno bitje ima v mreži življenja.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sajenje in zalivanje rastlin; - grabljenje in okopavanje; - pletje, kompostiranje, pobiranje pridelkov, presajanje lončnic; - delo z listi: čiščenje; povezovanje z oblikami na <i>botaničnih izvlečnih ploščah (botanična omara)</i>; zbiranje z namenom raziskovanja; risanje; izdelava kolažev in odtisov; - poskusi, vključno s potrebami rastlin ter kaj seme potrebuje, da vzklije in raste; - sprehodi v naravi. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kompleti funkcionalnih pripomočkov za vrtnarjenje, prilagojenih otrokovi velikosti, moči in spretnosti; - nabor starosti primernih knjig o rastlinah in živalih; - vrtovi s posajenimi in divje rastočimi rastlinami, z rastlinami, ki potrebujejo zalivanje, in takšnimi, ki zalivanja ne potrebujejo, z vrtnarskimi gredicami, dvignjenimi gredicami in koriti; - notranje rastline (nestrupene) različnih vrst, npr. po ena lončnica za vsako obliko lista <i>botaničnih izvlečnih ploščah (botanična omara)</i>.
<p>Botanika: <i>besedišče</i></p>	<p>Pridobivajo besedišče za izražanje o rastlinah.</p> <p>Pišejo in berejo o rastlinah (4–6 let).</p>	<p><i>Govorjeni jezik:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - poimenovanja rastlin, listnih oblik ter delov rastlin, korenin, cvetov in listov; - poimenovanja vrtnarskih opravil in orodij; - zgodbe in poezija o naravi; - slike rastlin kot izhodišče za spontane pogovore. <p><i>Pisani jezik:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - napisi za oblike listov na <i>botaničnih izvlečnih ploščah</i>

		<p>(<i>botanična omara</i>); notranje in zunanje rastline; stenski učni plakati, diagrami in slike;</p> <ul style="list-style-type: none"> - slikovne kartice, napisi, oznake, opredelitve in kontrolne knjižice (deli rastlin, korenin, cvetov in listov ter vrste cvetov, rastlin in sadežev),
Zoologija	<p>Izpopolnjujejo in razvijajo zmožnost opazovanja in zaznavanja.</p> <p>Raziskujejo in opazujejo svet živali.</p> <p>Razvijajo spoštovanje do čudes živalskega sveta.</p> <p>Začenjajo razumeti, kaj živali potrebujejo, da preživijo, rastejo in uspevajo.</p> <p>Učijo se skrbeti za živali.</p> <p>Razumejo vpliv letnih časov na živali.</p> <p>Zavedajo se vzajemne odvisnosti vseh živih bitij ter vloge, ki jo vsako posamezno bitje ima v mreži življenja.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - skrb za živali (hranjenje, napajanje, čiščenje); - pripravljane bivalnega okolja; - proučevanje in razvrščanje različnih vrst oklepov; - opazovanje življenjskih ciklov, npr. metulja, žabe; - spoznavanje zunanjih delov človeškega telesa. <p>Sredstva zajemajo živali v okolju, tako domače ljubljence (npr. morski prašički, kunci, ptice, ribe) kot začasne obiskovalce (npr. kuščarji, polži, pikapolonice).</p>

<p>Zoologija: <i>besedišče</i></p>	<p>Pridobivajo besedišče za izražanje o živalih. Pišejo in berejo o živalih (4–6 let).</p>	<p><i>Govorjeni jezik:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - poimenovanja živali, vrste živali, značilnosti živali in deli živali; - kompleti živalskih slikovnih kartic: vrste, deli živali, faze življenjskega cikla; - slike živali kot izhodišče za spontane pogovore. <p><i>Pisani jezik:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - kompleti slikovnih kartic za razvrščanje, napisi in oznake, opredelitve in kontrolne knjižice, npr. vretenčarji/nevretenčarji; prazgodovinske živali; rastlinojede/mesojede živali; živali v morju, puščavi, gozdu, deževnem gozdu, gorah; delitev nevretenčarjev (npr. pajkovci, raki, žuželke) in vretenčarjev (ribe, dvoživke, plazilci, ptice, sesalci); - napisi in oznake za faze življenjskih krogov; - napisi in oznake za zunanje dele in značilnosti živalskih teles in človeškega telesa; - branje in pisanje opisov, zgodb in pesmi o živalih; - dejavnosti za uporabo besedišča (npr. samec/samica, mladiči, bivališča, skupna poimenovanja skupin živali).
--	--	---

Geografija

Vsebinski sklop	Znanje, veščine in razumevanje	Dejavnosti in sredstva
<i>Otroci po navadi usvajajo naslednje:</i>		
Geografija	<p>Razvijajo si logični okvir za razporejanje in shranjevanje vtisov o svetu.</p> <p>Pridobivajo začetno zavedanje o pomenu ekologije.</p> <p>Pridobivajo osnovno razumevanje značilnosti kopnega, morja in zraka.</p> <p>Pridobivajo prve vtise o tem, kako so rastline in živali razporejene po Zemlji.</p> <p>Začnejo spoštovati dejstvo, da smo si ljudje/kulture po svetu v številnih ozirih podobni, obenem pa smo si v marsičem tudi različni.</p> <p>Začnejo spoštovati podjetnost, inovativnost in ustvarjalnost ljudi po vsem svetu.</p> <p>Zavedati se začnejo svojega mesta v vesolju.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - delo z globusi montessori in sestavljanke zemljevidov; - risanje in označevanje zemljevidov in zastav; - poslušanje in igranje glasbe ter petje pesmi z vseh koncev sveta; - izdelovanje kopenskih in vodnih oblik iz peska/gline; - risanje kopenskih in vodnih oblik ali sledenje oblikam s prstom. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - globus sveta s hrapavimi površinami (razporeditev kopnega in vode); - pobarvani globus sveta (celine in oceani); - pari kopenskih in vodnih oblik: <i>otok/jezero, polotok/večji zaliv, preliv/ožina, rt/manjši zaliv, otočje/zaporedje jezer;</i> - politične sestavljanke zemljevidov s celinami; - politični zemljevid regij v Sloveniji; - kompleti za razvrščanje ljudi, krajev, rastlin in živali ter izdelkov iz različnih držav vsake posamezne celine; - zastave držav na posameznih celinah; - slikovno gradivo rastlin in živali, ki so del državnih grbov in simbolov; - slikovno gradivo biomov, tj. življenjskih območij z značilnim podnebjem in drugimi značilnostmi, kot so letni časi,

		<p>rastline in živali: gozdovi, savane, stepe, puščave, območja večnega snega in ledu, gore, mokrišča;</p> <ul style="list-style-type: none"> - industrijski in obrtni izdelki z vsega sveta; - glineni modeli kopenskih in vodnih oblik.
<p>Geografija: <i>besedišče</i></p>	<p>Širijo si besedišče za izražanje o krajih in ljudeh po svetu.</p> <p>Pišejo in berejo o krajih in ljudeh po svetu (4–6 let).</p>	<p><i>Govorjeni jezik</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - pozdravljanje in štetje po svetu; - imena celin; - imena držav na celinah; - imena regij v Sloveniji; - imena kopenskih in vodnih oblik; - kompleti slik splošnih kopenskih in vodnih oblik za razvrščanje; - kompleti slik resničnih kopenskih in vodnih oblik za razvrščanje. <p><i>Pisani jezik</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - zapisovanje poimenovanj kopenskih in vodnih oblik, celin, oceanov, držav in regij s premično abecedo; - napisi in oznake, kontrolne kartice, knjižice z opredelitvami kopenskih in vodnih oblik; - napisi in oznake, kontrolne kartice, knjižice z opredelitvami celin in oceanov; - napisi in oznake za poloble; - napisi in oznake za države na celinah ter regije v Sloveniji; - prepoznavanje in označevanje kopenskih in vodnih oblik na praznih zemljevidih sveta (slepi zemljevidi); - slikovne kartice in opisi življenja ljudi v tropskih, puščavskih in arktičnih predelih sveta; - zbirke slik in napisov/oznak za razvrščanje na temo materialnih in duhovnih človekovih potreb na posamezni celini; - knjižice o različnih celinah, ki jih otroci sami napišejo, ilustrirajo in izdajo.

Zgodovina

Vsebinski sklop	Znanje, veščine in razumevanje	Dejavnosti in sredstva
	<i>Otroci po navadi usvajajo naslednje:</i>	
Zgodovina	<p>Pridobijo občutek za minevanje časa.</p> <p>Pridobijo začetni vtis o preteklih obdobjih.</p> <p>Prepoznajo in spoštujejo doprinos posameznikov iz preteklosti in sedanjosti.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - odčitavanje časa na analognih in digitalnih urah; - prepoznavanje poimenovanj posameznih delov ure; - razvrščanje, povezovanje in označevanje kartic. <p>Sredstva (glede na zanimanja):</p> <ul style="list-style-type: none"> - zbirke predmetov iz preteklosti, npr. ko so bili stari starši še majhni; - kompleti kartic s predmeti in dogodki iz preteklosti za razvrščanje; - zbirke slik z vsake posamezne celine, kjer so prikazani ljudje, kraji in dogodki (pretekli in sedanji); - kartice za razvrščanje (npr. znane osebe iz preteklosti in sedanjosti); - časovni trak in slikovni materiali za učenje o zgodovini transporta, osvetljave, oblačil, bivališč itd.

4.2.6. Ustvarjalna umetnost

Program za zgodnje otroštvo montessori zajema naslednja kurikulumska področja ustvarjalne umetnosti:

- glasba;
- likovna umetnost.
- gibanje in ples.

Glasba

V okolju montessori je glasba sestavni del vsakdanjega življenja in kurikulumu. Ne obravnavamo je kot ločenega predmeta, ki naj bi ga poučevali le glasbeni strokovnjaki. Je vrsta človekovega izražanja, ki je na voljo vsem.

Otrokom v Hiši otrok vzporedno predstavimo štiri kategorije glasbenih dejavnosti na naslednjih področjih:

- petje;
- spoštovanje in cenjenje glasbe;
- glasbena pismenost (višina tona in notno zapisovanje) z zvonci montessori;
- ritem (notno zapisovanje);
- igranje na glasbila.

Glasbeni materiali v okoljih montessori za zgodnje otroštvo imajo naslednje značilnosti:

- Otroci lahko vse materiale (razen tolkal) vzamejo, kadar želijo, in z njimi delajo.
- Pripravljeni so tako, da jih otroci lahko uporabljajo samostojno.
- Omogočajo ponavljanje.
- Oblikovani so tako, da spodbujajo koncentracijo, vztrajnost, uspeh in samozavest.
- So ključen in stalen del okolja.

Vsebinski sklop	Znanje, veščine in razumevanje	Dejavnosti in sredstva
	<i>Otroci po navadi usvajajo naslednje:</i>	
Glasba: <i>slušno razlikovanje</i>	<p>Raziskujejo razlike med zvoki in lastnosti zvokov.</p> <p>Učijo se besedišča za izražanje o zvoku (npr. <i>tiho/glasno, visoko/nizko</i> ter ustrezni primerniki in presežniki).</p> <p>Znanje in razumevanje o zvoku prenesejo v vsakdanje življenje.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>igra zvokov</i>, npr. za prepoznavanje smeri zvoka in opisovanje zvokov; - <i>igra tišine</i>. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zvoki v okolju; - <i>zvočni valji</i>.
Glasba: <i>petje</i>	<p>Prepevajo ob raznovrstni glasbi.</p> <p>Pojejo z različno jakostjo in višino tona (npr. <i>tiho/glasno, visoko/nizko</i>).</p> <p>Uživajo v petju preprostih pesmi in melodij.</p> <p>Prepevajo lestvico.</p> <p>Izražajo se s petjem.</p> <p>Razvijajo prepoznavanje višine tona.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - petje brez spremljave; - petje brez spremljave z <i>zvonci montessori</i>. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - preproste pesmi; - ljudske pesmi.

<p>Glasba: <i>spoštovanje</i></p>	<p>Razvijajo občutek za spoštovanje in cenjenje raznovrstne glasbe z vsega sveta.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samostojno poslušanje izbranih glasbenih posnetkov; - učenje o glasbilih v orkestru; - poslušanje različnih glasbil; - obisk glasbenikov; - uporaba glasbenega besedišča ter poslušanje/branje starosti primernih zgodb in/ali referenčnega gradiva o glasbi in glasbenikih. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nastopi v živo; - raznovrstni glasbeni posnetki z vsega sveta, opremljeni z imenom skladbe, skladatelja in zvrstjo glasbe.
<p>Glasba: <i>zven</i></p>	<p>Poslušajo preprosta glasbila in igrajo nanje.</p>	<p>Dejavnosti zajemajo poslušanje glasbil in igranje nanje.</p> <p>Sredstva zajemajo tolkala in druga preprosta glasbila.</p>
<p>Glasba: <i>višina tona in notno zapisovanje</i></p>	<p>Prepoznavajo višino tona.</p> <p>Slišijo, povezujejo in stopnjujejo višine tonov.</p> <p>Razlikujejo med visokimi in nizkimi toni.</p> <p>Zaigrajo znane skladbe.</p> <p>Skladajo svoje skladbe.</p> <p>Za ponazoritev glasbenih zvokov uporabljajo ustrezne simbole.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - povezovanje na osnovi čutnega zaznavanja in stopnjevanje dejavnosti z zvonci; - igranje in petje preprostih pesmi; - skladanje z zvonci; - zapisovanje in branje glasbe. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>zvonci montessori</i> (dva enaka kompleta zvoncev z natančno diatonično C-dur lestvico ter petimi višaji/nížaji, ki lestvico C-dur spremenijo v kromatično); - premične lesene note, violinski in basovski ključ; - lesene table za notno zapisovanje; - listi z notnim črtovjem; - glasbene poimenovalne-kartice.

Glasba: <i>ritem</i>	Izkušajo in prepoznavajo različne ritmične vzorce.	Dejavnosti: - hoja, tek, marširanje in poskakovanje po črti ob glasbeni spremljavi; - udarjanje z ного, ploskanje, zibanje ob pesmih; - ustvarjanje ritmov z dlanmi in ritmičnimi glasbili. Sredstva: - zvonci montessori, klavir ali ustrezni glasbeni posnetki za premikanje po črti; - ritmične kartice in diagrami; - velika črta na tleh v obliki elipse
-------------------------	--	--

Likovna umetnost

Dr. Montessori je umetniško izražanje štela kot eno temeljnih človekovih potreb. Še posebej je spodbujala risanje. Menila je, da bodo otroci, ki so z vajami praktičnega življenja razvili fino motoriko, istočasno pa z vajami čutnega zaznavanja izpopolnili svoje zaznavne sposobnosti, zmožni ustvarjati visokokakovostna umetniška dela.

Dr. Montessori (1965/1918: 286)⁵¹ je opazila, da se otroci v obdobju ustvarjalnega risanja in oblikovanja »globoko in popolnoma osredotočijo«, pri čemer »v svoje delo vključijo celoten intelekt«. Postopek opisuje takole: »Če želimo predati dar risanja, moramo ustvariti oko, ki vidi, roko, ki uboga, in dušo, ki čuti; v tej nalogi mora torej sodelovati življenje kot celota.« (Montessori 1965/1918: 289)⁵²

Spoštovanje umetnosti je pomemben vidik okolja montessori za zgodnje otroštvo. Z ogledovanjem najrazličnejših umetniških del otroci spoznavajo, da je mogoče ustvarjati raznolika, edinstvena dela, opirajoč se na znanje, veščine in tehnike, ki so jih razvili drugi.

Umetnost je v pristop montessori vključena na različne načine, med drugim tudi tako:

- vaje praktičnega življenja in čutnega zaznavanja se razširijo v vrsto dejavnosti za samoizražanje, vključno z delom z glino, kolažem, kredami, barvami, ogljem, voščenkami, oljnimi pasteli, rezanjem, mehko žico, tkanjem in tiskom;
 - vse izdelke z besedilom, tudi izdelke kreativnega pisanja in poezijo, otroci ilustrirajo sami.
- V umetniške dejavnosti v Hiši otrok so zajeti risanje, slikanje, oblikovanje, kolaž, tiskanje, aranžiranje cvetja, šivanje in ročna dela, oblikovanje z glino, mešanje barv, delo s karticami za spoštovanje umetnosti, krašenje prostora s stenskimi slikami in poslušanje zgodb. Učitelj v ločenih dejavnostih predstavi otrokom tehnike in postopke uporabe različnih medijev, in

⁵¹ Montessori, M. 1965 [1916 italijanska izdaja/1918 angleška izdaja], The advanced Montessori method: scientific pedagogy as applied to the education of children from seven to eleven years, Volume 2. The Montessori elementary material. Kalakshetra Publications, Madras, Indija.

⁵² Montessori, M. 1965 [1916 italijanska izdaja/1918 angleška izdaja], The advanced Montessori method: scientific pedagogy as applied to the education of children from seven to eleven years, Volume 2. The Montessori elementary material. Kalakshetra Publications, Madras, Indija.

sicer individualno ali v manjših skupinah. Materiali za posamezne dejavnosti so vselej shranjeni skupaj na istem mestu, otroci pa si lahko prosto izberejo želeno dejavnost ter samostojno raziskujejo medije in postopke. Kljub vsemu naj bo količina materialov za umetniške dejavnosti vselej nekoliko omejena. Povsem dovolj je, da so otrokom istočasno na voljo dve ali največ tri različne vrste medijev.

Vsebinski sklop	Znanje, veščine in razumevanje	Dejavnosti in sredstva
<i>Otroci po navadi usvajajo naslednje:</i>		
Likovna umetnost	<p>Izkušajo raznovrstne umetnostne medije.</p> <p>Izražajo se z najrazličnejšimi mediji vizualne umetnosti.</p> <p>Razvijajo občutek za spoštovanje in cenjenje raznovrstnega glasbenega izražanja z vsega sveta.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - širjenje veščin, ki so jih otroci pridobili med vajami <i>praktičnega življenja</i>, npr. kako držati čopič, kako počistiti, kako obesiti sliko za sušenje, kako držati svinčnik; - širjenje razumevanja barv in oblik, ki so ga pridobili med <i>vajami čutnega zaznavanja</i>, npr. <i>barvni zaboji, geometrijska omara, botanična omara</i>; - uporaba <i>kovinskih likov</i> za razširjeno oblikovalsko delo; - ilustriranje in krašenje učilnice; - aranžiranje cvetja; - risanje z najrazličnejšimi mediji, npr. svinčnik, voščenka; - slikanje z najrazličnejšimi mediji, npr. vodene barvice, akrilne barve; - izdelovanje kolaža; - tiskanje z najrazličnejšimi mediji; - šivanje in ročna dela; - modeliranje z najrazličnejšimi mediji, npr. glina, papirmaše. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kartice za spoštovanje umetnosti; - stenske slike; - zgodbe o umetnosti in umetnikih; - pribor za umetniško ustvarjanje.

Gibanje in ples

Razvoj in izpopolnjevanje gibanja sta ključna dela otrokovega razvoja od rojstva do šestega leta starosti. Pomemben vidik otrokovega razvoja je usvojitev sposobnosti, ki otroku omogoča ceniti ples in se izražati skozi gibanje. Osredotočanje na določene gibe lahko otroku koristi tudi na drugih področjih, na primer pri koordinaciji celotnega telesa. Ples je obenem pomemben tudi z vidika zdravja in telesne vadbe. Majhni otroci imajo

naravni občutek za ritem in pogosto nimajo zadržkov, zato se ples pri njih pojavlja spontano in naravno.

Otroci v Hiši otrok pogosto izvajajo dejavnosti *hoje po črti*, pri čemer se urijo v nadzorovanju in koordinaciji gibov. *Igra tišine* jih povabi k zadrževanju gibov in mirovanju telesa. Gibalne vaje na črti nadalje stremijo k vse bolj nadzorovanemu gibanju med marširanjem, tekem ter poskakovanjem/galopiranjem, pri čemer je treba upoštevati tudi ritmiko, ki otroke usmerja v dano gibanje.

Vsebinski sklop	Znanje, veščine in razumevanje	Dejavnosti in sredstva
<i>Otroci po navadi usvajajo naslednje:</i>		
<p>Gibanje in ples</p>	<p>Razvijajo še večji nadzor nad gibanjem celotnega telesa.</p> <p>Izražajo se z gibanjem.</p> <p>Izražajo se z gibanjem ob glasbi.</p> <p>Uživajo ob plesu na raznoliko glasbeno spremljavo.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gibalne igre za nadzor nad celotnim telesom, npr. premikanje/ustavljanje ob zvoncu, premikanje brez dotikanja drugih, sledenje vodji; - gibalne igre za ravnotežje, npr. <i>hoja po črti</i>, hoja, tek, marširanje, poskakovanje, hoja s predmeti (npr. zastavicami); - igre za zadrževanje gibanja, npr. <i>igra tišine</i>; - gibanje za izražanje, npr. prosto izražanje ob glasbeni spremljavi (na črti in drugod); različni načini marširanja; gibi rok med hojo po črti; gibanje ob poeziji in pesmih; ritmične igre; - dramske interpretacije (npr. kako klije seme); - igra negibnosti; - prosti ples na raznoliko glasbeno spremljavo; - osnovni plesni koraki, npr. preskakovanje, korakanje, zibanje in tapkanje; - ljudski plesi, etnično-kulturni plesi, plesi v krogu. <p>Sredstva zajemajo okolje, prilagojeno spodbujanju najrazličnejših načinov gibanja.</p>

4.2.7. Osebni razvoj, zdravje in športna vzgoja

Kurikulum montessori otrokom omogoča, da vse bolj razumejo svoj osebni razvoj in svoje zdravje, obenem pa jim nudi priložnosti za športno udejstvovanje in razvoj telesne pripravljenosti.

Dr. Montessori je bila zdravnica, ki jo je zelo zanimalo zdravje človeškega telesa. V svoj pedagoški pristop je vključila telesno aktivnost, oblikovala pa je tudi gimnastično opremo, igre na prostem ter celo pustolovsko vzgojo na prostem za starejše otroke. Razvoj usklajenega gibanja od rojstva dalje je zato osrednji del pristopa montessori. Dr. Montessori je opazila, kako se pri otrocih vse od rojstva postopoma razvija zmožnost samoregulacije, kar je poimenovala *volja*, če imajo otroci le dovolj podpore pri razvijanju telesne in družbene samostojnosti. S stališča montessori se *volja* razvija v zgodnjem otroštvu, če imajo otroci možnost izbirati smiselne dejavnosti, ki jih zanimajo in pri katerih morajo uporabljati roke, poleg tega pa imajo dovolj svobode, da se z želenimi dejavnostmi ukvarjajo, kolikor dolgo želijo. Otroci se skozi tovrstne dejavnosti, pri katerih pridobivajo nadzor nad svojim umom in rokami, učijo, kako sprejemati ustrezne odločitve, kako prevzemati posledice za svoje odločitve, kako vztrajati in kako si z delom prizadevati za doseganje dosegljivih ciljev in pričakovanj.

Program športne vzgoje montessori omogoča otrokom, da si svobodno izberejo želeno dejavnost in jo zaključijo v svojem tempu, kot tudi sicer velja za ostala predmetna področja montessori. Program montessori za osebni razvoj, zdravje in športno vzgojo vključuje:

- osebni razvoj, vključno z lekcijami o prijaznosti in oliko;
- zdravstveno ozaveščenost;
- športno vzgojo.

Osebni razvoj, vključno z lekcijami o prijaznosti in oliko

Osebni razvoj v okoljih za zgodnje otroštvo montessori je osnovan na lekcijah *prijaznosti in spoštljivosti*, ki otroke učijo spoštovati potrebe vseh članov skupnosti in spodbujajo harmonično delovanje družbe. Lekcije se izvajajo individualno ali v manjših skupinah, lahko pa se jo predstavi tudi celotnemu razredu naenkrat. Lekcije se lahko izvajajo:

- po potrebi;
- kot priprava na socialne situacije, ki jih bodo otroci doživeli v prihodnosti;
- kot odziv na situacije, s katerimi otroci pokažejo, da potrebujejo več znanja o tem, kako obvladovati določene socialne okoliščine, pri čemer se lekcije izvajajo z zamikom, da otrok ne bi osramotili ali jim povzročili nelagodja.

Lekcije *prijaznosti in olike* včasih potekajo v obliki krajših igrice ali dramskih uprizoritev, ki izpostavijo vedenje in z zgledom izpostavijo učinkovitejše načine za obvladovanje socialnih soočenj in interakcij. Lekcije *prijaznosti in olike* se pogosto izvajajo kot lekcije »kako to storiti«, ki otrokom pokažejo, kako na primer:

- kako pospraviti stol k mizi, ne da bi s tem motili druge;
- kako nekoga vljudno prekiniti;
- kako nekoga komu predstaviti.

Te lekcije zajemajo tudi informacije o tem:

- kako se gibati in kako uporabljati predmete previdno in z ustreznim nadzorom, da ne povzročamo motenj ali škode;
- kako ustrezno gestikulirati, na primer nekaj pokazati, se nasmehnuti ali podati roko;
- katere besede uporabiti v določenih situacijah (npr. vljudnostni izrazi, kot so *prosim*, *hvala*, *oprotite*).

Ker je v okolju montessori vedno na voljo le en komplet določenega materiala, se otroci naučijo počakati, da pridejo na vrsto, in upoštevati druge. Poleg tega se naučijo spoštovati čas in prostor, ki ga drugi potrebujejo, da svojo nalogo opravijo v miru.

Vsebinski sklop	Znanje, veščine in razumevanje	Dejavnosti in sredstva
	<i>Otroci po navadi usvajajo naslednje:</i>	
Osebni razvoj	<p>Usvojijo in uporabljajo ustrezne družbene običaje in pravila lepega vedenja.</p> <p>Sprejmejo odgovornost za dejanja in posledice.</p> <p>Veščine sporazumevanja in sodelovanja med pogovorom z drugimi uporabljajo za izražanje čustev in občutkov ter skrb za svoje osnovne potrebe.</p> <p>Prepoznavajo načine sporazumevanja, sodelovanja in medsebojne skrbi.</p> <p>Razvijajo samospoštovanje in spoštovanje drugih.</p>	<p>Dejavnosti zajemajo lekcije o prijaznosti in oliko, ki ponazarjajo in omogočajo urjenje ustreznega vedenja in bontona.</p> <p>Sredstva zajemajo okolje s starostno mešano skupino, v kateri starejši otroci z zgledom kažejo mlajšim, kako se bolj zrelo odzivati, ter jim na različne načine pomagajo.</p>

Zdravstvena ozaveščenost

Okolja montessori so urejena tako, da se občuti poudarek na psihološki varnosti in dobrem počutju otrok, pri čemer se otroke spodbuja k vse večji samostojnosti, radovednosti, pogumu in premišljenim tveganjem. Dr. Montessori je bila ena prvih, ki je zagovarjala krepitev zdravja otrok. V časih, ko takšno stališče še ni bilo splošno sprejeto, je poudarjala pomen svežega zraka, gibanja, higiene in zdrave prehrane za otroke. Ta tradicija se v okoljih za zgodnje otroštvo montessori ohranja še danes.

Okolja montessori so izjemno čista. V delu kurikulumu, ki je namenjen spoznavanju *praktičnega življenja*, se otroci učijo skrbeti zase in za svoje okolje. Vzgojitelji prve lekcije začnejo predajati že v *skupini Malčki* (preko vzgledov in opazovanja tudi v skupini Gnezdo), otroci pa jih nadalje spoznavajo *Hiši otrok*. Učijo se na primer, kako:

- si umiti roke, obrisati nos, uporabljati stranišče, skrbeti za svoja oblačila, si nadeti kapo, se obleči vremenu primerno, pripraviti hrano, jesti in pospraviti za seboj;
- vzdrževati čisto okolje, odvreci umazane krpe in oblačila med umazano perilo ter skrbeti, da so oprema, površine in delovni prostori urejeni, čisti in pripravljeni za naslednjega uporabnika.

Otroke se spodbuja, da na šolskem vrtu sadijo in gojijo zdravo hrano ter jo nato naberejo, pripravijo in/ali skuhajo ter postrežejo drugim otrokom in/ali družini ter prijateljem.

Vzgojitelji se z otroki pogovarjajo in jim predajajo lekcije na temo prehrane in varnosti, tudi varnosti na soncu in na cesti.

Otroke spodbujajo k redni telesni aktivnosti, tako v zaprtih prostorih kot na prostem.

Vsebinski sklop	Znanje, veščine in razumevanje	Dejavnosti in sredstva
Zdravje	<i>Otroci po navadi usvajajo naslednje:</i>	
	<p>Spoznavajo, da je zdrav življenjski slog pomemben za rast in razvoj.</p> <p>Vse bolj se zavedajo dejavnikov, ki vplivajo na zdravo življenje in dobro počutje.</p> <p>Prepoznavajo, da je varnost odvisna od okolja ter tega, kako se vedejo oni sami in drugi ljudje.</p> <p>Vse bolj cenijo zdrav in varen življenjski slog.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - redno omogočanje zgleda, pogovorov in dejavnosti, povezanih s prehrano, urejenostjo in splošno higieno; - redno omogočanje zgleda, pogovorov in dejavnosti, povezanih z varnostjo, npr. na cesti, na soncu, v vodi, ob uporabi ognja, doma, v šoli; - spoznavanje ukrepov za samozaščito; - manjše skupinske ali individualne predstavitve, v okviru katerih se otroci učijo, kako skrbeti za urejeno pričesko, si čistiti nohte, obrisati nos in kašljati na bolj higienski način; - pridelava sadja in zelenjave, ki ju otroci pripravijo in/ali skuhajo. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - odrasli in starejši otroci v okolju, ki se vedejo kot zgled mlajšim in govorijo o zdravih in varnih načinih delovanja; - elementi v okolju, ki so zasnovani tako, da spodbujajo zdravo in varno delovanje.

Športna vzgoja

Redna telesna aktivnost je ključna komponenta okolja montessori za zgodnje otroštvo. Majhni otroci so v nenehnem gibanju, kar je ključnega pomena za učenje. Okolje montessori je pripravljeno tako, da otrokom omogoča svobodo gibanja, same dejavnosti pa jih spodbujajo k razvijanju nadzora nad telesnimi gibi. Vsakodnevna prosta igra na prostem ponuja še dodatne priložnosti za redno gibanje.

Otroci potrebujejo tudi dejavnosti, ki jim predstavljajo izziv in zahtevajo, da vanje vložijo 'največji možni napor' – npr. prenašanje težkih predmetov na varen način. V Hiši otrok se takšne dejavnosti lahko še razširijo in otrokom tako omogočijo nadaljnji razvoj ter izpopolnjevanje gibalnih spretnosti.

Vsebinski sklop	Znanje, veščine in razumevanje	Dejavnosti in sredstva
	<i>Otroci po navadi usvajajo naslednje:</i>	
Športna vzgoja	<p>Razvijajo grobo motorično koordinacijo, gibljivost in mišično usklajenost.</p> <p>Sodelujejo v telesnih aktivnostih ter prepoznavajo, da so lahko prijetne ter obenem koristne za zdravje.</p> <p>Razumejo povezavo med redno telesno aktivnostjo in zdravjem.</p> <p>Krepijo telesno pripravljenost.</p>	<p>Dejavnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - igre za nadzor nad celotnim telesom, npr. premikanje/ustavljanje ob zvoncu, premikanje brez dotikanja drugih, sledenje vodji (tj. učenje nadzorovanja gibanja); - <i>hoja po črti</i>, npr. hoja, tek, marširanje, poskakovanje, hoja s predmeti, npr. zastavicami (tj. učenje ohranjanja ravnotežja med gibanjem); - <i>igra tišine</i> (tj. učenje zadrževanja gibanja); - prosto gibanje po učilnici; - dejavnosti praktičnega življenja, npr. čiščenje, pospravljanje, vrtnarjenje, kuhanje; - gibanje, potrebno za uprizoritev besednih ukazov; interpretativno branje in uprizarjanje besednih funkcij; - dejavnosti v manjših skupinah za predstavitev veščin in iger z žogo; - živahne igre z najrazličnejšimi gibi, npr. tek, poskakovanje, galopiranje. <p>Sredstva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zunanji prostor za igro, ki zajema različne površine (npr.

		<p>trda, peščena, travnata podlaga), tudi v senci, ter točno določeno opremo (npr. oprema za plezanje, peskovnik); - športna oprema, npr. žoge, loparji, obroči, vrvi.</p>
--	--	--

4.2.8. Tuj jezik

S stališča montessori so otroci od rojstva do šestega leta starosti v občutljivem obdobju za razvoj jezika. Zato se v okoljih za zgodnje otroštvo montessori daje velik poudarek na podporo in spodbujanje otrokovega jezikovnega razvoja. Podpora jezikovnemu razvoju v okoljih za zgodnje otroštvo se izvaja na naslednje načine:

- s spoštovanjem in cenjenjem jezika oz. jezikov, ki jih otrok govori v domačem okolju, in jezikovnega razvoja, ki ga je otrok dosegel do vstopa v pripravljeno okolje montessori;
- s strukturirano podporo pri razvoju govornje slovenščine – tako za otroke, za katere je slovenščina materni jezik, kot tiste, ki doma govorijo drug jezik;
- s sistematično pripravo na razvoj pisne slovenščine (pisanje in branje);
- z vključevanjem tujega jezika.

Ker pedagogi montessori prepoznavajo posebno dojemljivost otrok za jezik v obdobju od rojstva do šestega leta, se otroke v številnih okoljih za zgodnje otroštvo montessori, kadar je le mogoče, izpostavlja jeziku, ki ni njihov materni jezik, da bi izkoristili njihovo naravno sposobnost za vsrkavanje jezika iz okolja. Pedagogi montessori se zavedajo, da otroci posamezne jezike povezujejo s točno določenimi govorci teh jezikov. Zato v okoljih za zgodnje otroštvo montessori, v katerih se otrokom predstavlja tuji jezik, določena odrasla oseba - po možnosti materni govorec tega jezika - z otroki govori izključno v tem jeziku in ga ne meša s slovenščino. Mlajši otroci se zelo hitro naučijo, kateri jezik uporabljati med interakcijo s to osebo. Ker je raba tujega jezika vpeta v vsakodnevne dejavnosti v razredu, otroci ta jezik uporabljajo povsem spontano in naravno. Udeležujejo se tudi številnih dejavnosti za bogatenje govornega izražanja in zgodnje pismenosti v tujem jeziku, in sicer na enak način kot za potrebe izpopolnjevanja slovenskega jezika, le da z odraslim, ki v okolju montessori redno uporablja le tuji jezik.

Če v okolju montessori ni odraslega govornca določenega tujega jezika, ki bi lahko z otroki preživel več časa, in zlasti če otroci prihajajo iz okolij, kjer doma govorijo drug jezik, naj pedagog montessori otroke čim pogosteje izpostavlja tujemu jeziku med predstavitvami o *prijaznosti in oliki* ter med dejavnostmi za bogatenje besedišča in spoznavanje besedoslovja. V okviru predstavitev o *prijaznosti in oliki* ali dejavnosti za bogatenje besedišča lahko pedagog obravnava izraze v slovenščini in nato otroka, čigar materni jezik ni slovenščina, povpraša, kako isti stvari rečejo doma oziroma kako bi temu rekli njegovi starši ali stari starši.

Učenje tujega jezika v otrocih vzbuja zanimanje in spoštovanje drugih kultur, zlasti tedaj, ko sta jezik in njegova kultura vpeta tudi v druge dele kurikuluma. Pedagog lahko dejavnosti in posamezne uporabne predmete iz določene kulture vključi v vaje *praktičnega življenja*, medtem ko lahko s tujim jezikom in kulturo povezane slike postanejo del slikovnega gradiva v jezikovnem kotičku.

4.2.9. Digitalne tehnologije za otroke od tretjega do šestega leta

V zadnjih letih poteka veliko razprav o vključevanju digitalnih tehnologij v okolja za zgodnje otroštvo. Pedagogi montessori menijo, da uporaba zaslonov v zgodnjem otroštvu bolj škodi kot koristi. Okolja montessori pri uporabi zaslonov za otroke, mlajše od šest

let, običajno pristopajo z zadržkom.

Po pristopu montessori se mlajši otroci najlažje učijo prek konkretnih izkušenj, ki jih doživljajo z več čuti naenkrat. To zlasti velja za otroke od rojstva do tretjega leta starosti, pomembno pa ostaja tudi v starosti od treh do šestih let. V tem obdobju je razvoj še vedno tesno povezan s telesnim gibanjem. Otroci vse bolj želijo rokovati s pravimi predmeti in dosegati smiselne cilje v resničnem, socialnem svetu okrog sebe. Pri takšnih dejavnostih se otroci učijo nadzorovati in izpopolnjevati gibanje rok, hkrati pa urijo tudi umsko pozornost in s tem razvijajo sposobnost koncentracije. Smiselna dejavnost, med katero uporabljajo resnične predmete, jim obenem omogoča, da s pomočjo vseh čutov razvijajo sposobnost zaznavanja in razlikovanja. Poleg tega otroci v teh letih potrebujejo stik s fizično prisotnimi osebami, saj le tako lahko razvijajo veščine, potrebne za osebne odnose in kulturno ustrezno vedenje.

Ko otrok sedi pred zaslonom, ne aktivira celotnega spektra svojih mišic, tako velikih kot majhnih, in je pri tem večinoma pasiven opazovalec vsebine. Dejavnosti, ki se predvajajo na zaslonu, zmanjšujejo zaznavno in intelektualno razlikovanje ter presojo, ki jih od otrok pričakujemo. Otroci poleg tega redkeje vzpostavljajo smiselne stike z osebami okoli sebe, saj cilji, ki jih lahko dosegajo preko zaslonov, pogosto niso tako tesno prepleteni z vsakdanjim družinskim in skupnostnim življenjem. V okoljih montessori ima zaslonska dejavnost potencial, da nadomesti otrokovo delo z materiali montessori.

Pristop do uporabe zaslonov, ki ga ubira pedagogika montessori, podpirajo Smernice za uporabo zaslonov pri otrocih in mladostnikih⁵³, v katerih je uporaba zaslonov opredeljena kot »neproduktivno, sedeče vedenje«, ki ob dolgotrajnem posluževanju vpliva na:

- zmanjšano pogostost gibanja, manj ustvarjalne igre in manj na prostem preživetega časa;
- večje tveganje za prekomerno telesno težo;
- slabšo rast mišic in kosti;
- nezdrave prehranjevalne navade;
- slabše socialne spretnosti;
- manjše število priložnosti za razvijanje sposobnosti sprejemanja odločitev, samozavedanja in samoregulacije;
- počasnejši razvoj jezikovnih veščin in kratkoročnega spomina;
- navado uporabe zaslonov, ki jo otrok ohrani tudi v nadaljnjih letih.

Smernice zato priporočajo omejevanje ali celo izključitev uporabe zaslonov v vrtcih. Za otroke v drugem starostnem obdobju, se lahko zaslone uporablja izjemoma kot dodano vrednost k cilju načrtovane vodene dejavnosti za kratek čas. Vsebine morajo biti kakovostne in strokovno preverjene.

Dodatno svetujejo aktivnosti za ozaveščanje o zdravih navadah uporabe zaslonov in zgled vzgojiteljic, ki naj vpricho otrok ne uporabljajo zaslonov, predvsem osebnih telefonov, razen za nujne primere.

⁵³ Smernice za uporabo zaslonov pri otrocih in mladostnikih, priročnik za strokovnjake (2021). Nacionalni inštitut za javno zdravje. Smernice so pripravili primarni pediatri iz Sekcije za primarno pediatrijo Združenja za pediatrijo pod okriljem Odbora za osnovno zdravstvo pri Zdravniški zbornici Slovenije skupaj s strokovnjaki z drugih področij. Nastale so na podlagi izsledkov raziskav in konsenza številnih strokovnjakov ter po zgledih smernic iz tujine. Dokument je dobil široko podporo različnih strokovnih organizacij.

5. ZAGOTAVLJANJE KAKOVOSTI IZVAJANJA VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA DELA PO PROGRAMU ZASEBNEGA VRTCA MUC

Procesi ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti na področju vzgoje in izobraževanja predstavljajo v Sloveniji pomemben del razvojne vzgojno izobraževalne politike. Sistem ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti temelji predvsem na samoevalvaciji vzgojno-izobraževalnih organizacij, ki jo dopolnjujejo različne oblike zunanje evalvacije.

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja v 49. členu določa dolžnost in odgovornost ravnateljev vrtcev za ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti vrtca. Zakon samoevalvacijo opredeljuje kot temeljno obliko notranje evalvacije, pri čemer je vodstvo vrtca dolžno pripraviti samoevalvacijsko poročilo, ki ga potrjuje svet vrtca.

Sistem ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela v zasebnem vrtcu MUC temelji na samoevalvaciji, ki je praviloma dopolnjena z zunanjo evalvacijo mednarodno priznanih organizacij, ki vzgojno-izobraževalnim ustanovam podeljujejo akreditacijo (npr. ONM, AMI). V proces samoevalvacije je vpet celoten kolektiv strokovnih delavcev vrtca.

Podlaga za izvedbo samoevalvacije v zasebnem vrtcu MUC je 38 standardov kakovosti in pripadajočih kazalnikov kakovosti, ki jih je oblikovala mednarodna organizacija AMI⁵⁴. Standardi temeljijo na štirih ključnih področjih presoje kakovosti, značilnih za delovanje vzgojno-izobraževalnih ustanov, ki delujejo po načelih pedagogike montessori:

1. organizacijsko upravljanje in vodenje,
2. pripravljeno okolje,
3. delo odraslega,
4. delo otrok.

Okvir AMI za samoevalvacijo temelji na področjih kakovosti, standardih in kazalnikih ter odraža temeljna načela montessori izobraževanja, hkrati pa omogoča premišljeno prilagajanje kulturnim in pravnim okvirom posamezne države.

Na ravni vrtca se spremljanje in zagotavljanje kakovosti izvaja sistematično in kontinuirano, na podlagi vnaprej oblikovanega letnega delovnega načrta za spremljanje kakovosti dela. Pri tem vrtec spremlja tudi uresničevanje ciljev tega programa ter zagotavlja primerljivost zasebnega programa z javnoveljavnim programom.

Proces vključuje načrtovanje, spremljanje, dokumentiranje, vrednotenje in razvoj vzgojno-izobraževalne prakse ter poteka ob sodelovanju celotnega strokovnega kolektiva. Posebna pozornost je namenjena spremljanju otrokovega razvoja in učenja, otrokovi aktivni participaciji v vzgojno-izobraževalnem procesu ter upoštevanju njihovih potreb, interesov in pobud, v proces pa se na ustrezne in smiselne načine vključujejo tudi starši.

⁵⁴ Vir: <https://montessori-ami.org/enquiries/accreditation>

O ugotovitvah samoevalvacije vrtec pripravi letno samoevalvacijsko poročilo, ki ga obravnava in potrди svet zavoda. Povzetek ugotovitev samoevalvacije je dostopen strokovnim delavcem in staršem vrtca.

Na podlagi opredeljenih standardov in kazalnikov kakovosti vrtec prepozna svoje močne in šibke točke, si zastavlja razvojne cilje, načrtuje in izvaja ukrepe za izboljšave ter spremlja učinke uvedenih sprememb. Na ta način zagotavlja jase in strukturiran pristop k podpori avtentične prakse montessori ter spodbuja kulturo nenehnega strokovnega izboljševanja, usmerjenega v otrokovo dobrobit, razvoj in učenje.

6. LITERATURA IN VIRI

6.1. LITERATURA

ALIČ, C., BLAGOTINŠEK Z., ERHARTIČ, K., GALE, M, HOJKER KEUC, K., IRŠIČ ŽIBERT, M., KOVAČ ZUPANC, M., KUŠAR, D., PERŠOLJA, J., PODLOGAR, B., PREKOVIČ, T., in TRBIŽAN, M. (ur.). (2012). *Angelin vrtec 2002-2012*. Ljubljana. Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje, versko dejavnost in kulturo.

BATISTIČ Zorec, M. (2010). *Participacija otrok v slovenskih vrtcih z vidika stališč in izkušenj vzgojiteljic. V Pedagoški koncept Reggio Emilia in kurikulum za vrtece, podobnosti in različnosti*. Ljubljana. Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

BELAK, D. (2023). *Aktivna vloga otrok v dnevni rutini*. Supra, zavod za izobraževanje.

CUEVAS, E. (2007). *The Spiritual Preparation of the Adult*. AMI Communications, 2007, 2. Association Montessori Internationale. Spletni vir: <https://archives.montessori-ami.org/do/2e4d8bd5-18c8-499d-ad4d-cf8a11bcfd89/metadata/iiifmanifest/default.jsonld>

DAVID, dr. M., APPELL, G. (2001). *Loczy. An unusual approach to mothering*. Association Pikler-Loczy, Budapest.

DOLAR BAHOVEC, E., BREGAR GOLOBIČ, K. (2004): *Šola in vrtec skozi ogledalo. Priročnik za vrtece, šole in starše*. DZS, d.d.

FLEMING, D. J., & CULCLASURE, B. (2023). *Exploring Public Montessori Education: Equity and Achievement in South Carolina*. *Journal of Research in Childhood Education*, 38(3), 459–484. <https://doi.org/10.1080/02568543.2023.2283202>

GERBER, M. (2002). *Dear Parent: Caring for infants with respect*. Resources for Infant educators. Los Angeles.

HEMMEN, S., MARKS R., and BROWN K. (2023): *Research backs the Montessori 3-year cycle*. Montessori Public, fall 2023 (VOL. 8, #1). https://www.montessoripublic.org/wp-content/uploads/2023/11/MP_Articles-PDF_V8-1_Hemmen-Marks-Brown.pdf

HUGHES, A. (2016): *Developing Play for the Under 3s. The Treasure Basket and Heuristic play*, 3. Izdaja. Routledge, London in New York

ISAACS, Barbara (2014): *Bringing the Montessori Approach to your Early Years Practice*. Routledge.

JOOSTEN, A.M. (2016). *Observations*. The NAMTA Journal. Vol. 41, No.3, str. 199-213

JUUL, J. (2012): *Hura, gremo jest! Didakta, Radovljica*

KAST-ZAHN, A., MORGENROTH, H. (2012). *Vsak otrok se lahko nauči jesti*. Mladinska

knjiga založba, Ljubljana.

KOŠIČ, M. (2020). Montessori za starše. Z ljubeznijo in razumevanjem do samostojnega, samozavestnega in srečnega otroka. Didakta, Radovljica

KOVACH, B., PATRICK, S., BRILEY, L. (2012). Being with Infants and Toddlers: A Curriculum That Works for Caregivers. LBK Publishing. Tulsa, Oklahoma

KRAMER, R. (2017): Maria Montessori: A Biography. Diversion Books.

LAURE, Maruša (2023): Vloga glasbe in načrtovanje glasbenih dejavnosti v vrtcih montessori : doktorska disertacija [na spletu]. Doktorska disertacija. Maribor : M. Laure. [Dostopano 2 julij 2025]. Pridobljeno s:
<https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?lang=slv&id=84287>

Lillard P. P. (1996). Montessori Today: a comprehensive approach to education from birth to adulthood. Schocken Books, NY.

LILLARD, A. S. (2008). Montessori: the science behind the genius. Oxford University Press, New York.

LILLARD, A.S, HEISE, M.J., RICHEY, E.M., TONG, X., HART, A., BRAY, P.P. (2017): Montessori Preschool Elevates and Equalizes Child Outcomes: A Longitudinal Study. Front. Psychol., 30 October 2017. Sec. Educational Psychology. Volume 8 - 2017 |
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01783>

LILLARD, P. P., JESSEN, L.L. (2023). Montessori od prvega dne življenja. Učila International, založba, d.o.o., Tržič

MACNAMARA, D. (2022). Počivaj, igray se, odraščaj. Kako razumeti predšolske otroke (ali kogarkoli, ki se vede tako).

MARJANOVIČ UMEK, L., ZUPANČIČ, M. in drugi (2005). Psihologija otroške igre: od rojstva do vstopa v šolo. Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, Ljubljana

MARJANOVIČ UMEK, L., FEKONJA PEKLAJ, U. (2008): Sodoben vrtec: možnosti za otrokov razvoj in zgodnje učenje. Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, Ljubljana

MONTESSORI, M. 1965 [1916 italijanska izdaja/1918 angleška izdaja], The advanced Montessori method: scientific pedagogy as applied to the education of children from seven to eleven years, Volume 2. The Montessori elementary material. Kalakshetra Publications, Madras, Indija.

MONTESSORI, M. 1967 [1948 italijanska izdaja], The discovery of the child. Ballantine Books, New York. (Osvežena izdaja knjige The Montessori Method, prvič izdane leta 1909.)

MONTESSORI, MARIA. 1972. The Discovery of the Child. The Random House Publishing Group.

MONTESSORI, M. 1982 [1949], The absorbent mind, 8. izd., Kalakshetra Publications, Madras, Indija.

MONTESSORI, Maria (2012). The 1946 London Lectures by Maria Montessori, The Montessori Series. Volume 17. Amsterdam: Montessori-Pierson Publishing Company.

MONTESSORI, M. (2008). Srkajoči um. Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo.

MONTESSORI, Maria (2009). Skrivnost otroštva. (Prevedla Apolonija Klančar Kobal.) Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo, str. 59.

MONTESSORI, MARIA (2017). Nagovori staršem. Nasveti o vzgoji priznane pedagoginje Marie Montessori. Izbor člankov Marie Montessori s predgovorom Paule Polk Lillard. Didakta, Radovljica.

MOONEY, C G. 2000, Theories of childhood: An introduction to Dewey, Montessori, Erikson, Piaget and Vygotsky. Redleaf Press, St. Paul, Minnesota.

PARKER, MARY CAROLINE (2016): The Essential Is Invisible to the Eye: The Evolution of the Parent Observer. The NAMTA Journal. Vol. 41, No.3, str. 277-301

PODLESEK, A.(2015). Otrok tega noče jesti – kaj pa zdaj? Senzorni pristop k vzgoji za zdravo prehranjevanje. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

POLLARD, Michael (1997). Maria Montessori: italijanska zdravnica, ki je preobrazila sistem izobraževanja po vsem svetu. (Prevedel Marko Dobravec.) Celje: Mohorjeva družba.

RAJOVIĆ. Ranko (2013): IQ otroka – skrb staršev. 1 del – Predšolsko obdobje. Mensa – NCT sistem učenja, Ljubljana: Mensa Slovenija

SEZGIN, E., & ŞENER, T. (2024). An examination of the psychological resilience of preschool children with and without Montessori education. Review of Education, 12, e3471. <https://doi.org/10.1002/rev3.3471>

SHORE, Rima (1997). Rethinking the Brain. New Insights into Early Development. New York: Families and Work Institute.

SLADE, Elizabeth G. (2021): Montessori in Action: Building Resilient Montessori School. John Wiley & Sons, Inc., New Jersey

STEPHENSON, Margaret Elizabeth (2000): The Human Tendencies. (NAMTA Journal 25/3 02. North American Montessori Teachers' Association. Dostopno na: <https://archives.montessori-ami.org/do/0db228bf-accd-4c56-bb54-7ea679adca10>

TARDOS, Anna (2007): Bringing up and providing care for infants and toddlers in an institution. Association Pikler-Loczy, Budapest

ZUPANČIČ M., MARJANOVIČ UMEK L. (2020): Razvojna psihologija: 1. Zvezek,

Znanstvena založba Filozofske fakultete, Ljubljana

6.2. VIRI

Zakon o vrtcih, <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO447>

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja,
<https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO445>

Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami (ZOPOPP)

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1)

Kurikulum za vrtce, Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje

Montessori National Curriculum, Montessori Australia Foundation, 2011

Pravilnik o normativih in minimalnih tehničnih pogojih za prostor in opremo vrtca

Pravilnik o normativih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje,
<https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=PRAV12026>

Montessori pedagogika, Opera Nazionale Montessori (več avtorjev), Glotta Nova založba, Ljubljana, 1996

Popotnik: časopis za sodobno pedagogiko (1926), letnik 47, številka 5/7. Jugoslovansko učiteljsko društvo, 1926, str. 86-88 in str. 122-123,
<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-TFL87LOE>

Ženski svet (1928), letnik 6, številka 10, str. 289-294.
<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-LI7AVQ4T>

Viaggio intorno a una Casa dei Bambini Montessori (2016), publikacija, 2. izdaja. Opera Nazionale Montessori

Viaggio intorno a un Nido Montessori (2016), publikacija, 2. izdaja. Opera Nazionale Montessori